«ГРАДКОМПЛЕКС» ЖШС

Тапсырыс беруші: «Алматы облысының сәулет және қала құрылысы басқармасы» ММ

АЛМАТЫ ОБЛЫСЫ ЕҢБЕКШІҚАЗАҚ АУДАНЫ АВАТ АУЫЛЫНЫҢ БАС ЖОСПАРЫ. ТҮЗЕТУ

1-кітап. Аумақты сәулеттік-жоспарлау ұйымдастыруы ГП-ПЗ-1

Түсіндірме жазба

Директор **Н.Г. Аужанов**

Астана 2025

АВТОРЛЫҚ ҰЖЫМ

Аумақты сәулеттік-жоспарлау ұйымдастыруы

Бас жобаның сәулетшісі	С.С. Ералина
Сәулетшілер тобының жетекшісі	Г.Ж. Декеева
Сәулетші	Ш.Е. Оразбек
Техник-сәулетші	А.А. Кокаш
Экономикалық бөлім	
Бас экономист	Е.Ш. Балгабеков
Көлік және көше-жол желісі	
Бас маман	Б.С. Нурланов
Инженерлік инфрақұрылым	
Бас инженер	Д.Е. Гончаров
Стратегиялық экологиялық бағалау	
Бас эколог маман (жауапты орындаушы)	М.С. Алназарова
Картографиялық деректердің цифрлық өңдеуі	
Инженер-геодезист	А.Ы. Кадыркулов
Инженер-картограф	А.Ш. Шукирова

МАЗМҰНЫ

		Жалпы ережелер	**6**
1.		**Природные условия и ресурсы**	**8**
	1.1.	Рельеф	8
	1.2	Климаттық жағдайлар	11
	1.3	Гидрография және гидрология	15
	1.4	Топырақ, өсімдік және жануарлар әлемі	16
	1.5	Инженерлік-геологиялық жағдайлар	17
	1.5.1	Геологиялық құрылымы	17
	1.5.2	Гидрогеологиялық жағдайлар	17
	1.5.3	Қазіргі геодинамикалық процестер мен құбылыстар	19
	1.5.4	Инженерлік-құрылыс жағдайлары	23
	1.6	Пайдалы қазбалар	24
2.		**Алдыңғы бас жоспардың орындалуына талдау**	**25**
3.		**Ауылдың әлеуметтік-экономикалық дамуы**	**31**
	3.1	Шаруашылық кешенін дамытудың алғы шарттары мен әлеуеті	32
	3.2	Елді мекенді дамытудың негізгі бағыттары	39
	3.2.1	Қала құрушы салалар	
	3.2.2	Қызмет көрсету саласы	
4.		**Халық және еңбек ресурстары**	**40**
	4.1	Қазіргі демографиялық жағдайға баға	40
	4.2	Жобалық кезеңдер бойынша халық санының болжамы	41
	4.3	Еңбек ресурстары және халықтың жұмыспен қамтылуы	43
5.		**Әлеуметтік инфрақұрылым**	**47**
	5.1	Тұрғын үй қоры және тұрғын үй құрылысы	47
	5.2	Халыққа мәдени-тұрмыстық және әлеуметтік қызмет көрсету жүйесі	50
		Ауылдың мәдени-тұрмыстық қызмет көрсету кәсіпорындары мен мекемелерінің есебі	58
6.		**Аумақтың кешенді қалақұрылыстық бағасы**	**67**
	6.1	Жалпы бөлім	67
	6.2	Факторларды жіктеу және бағалау	68
	6.3	Аумақтың кешенді қалақұрылыстық бағасы	71
	6.3.1	Табиғи жағдайлар	71

	6.3.2	Көліктік-географиялық, әлеуметтік (әлеуметтік нысандардың болуы, әлеуметтік қамсыздандыру мекемелеріне, жұмыс орындарына қолжетімділік)	74
	6.3.3	Инженерлік-техникалық жағдайлар	80
	6.3.4	Санитарлық-эпидемиологиялық және жоспарлау шектеулері	83
	6.3.5	Аумақтың қорытынды бағасы	86
7.		**Жоспарлау шектеулері**	**89**
8.		**Аумақтың сәулеттік-жоспарлау ұйымдастырылуы**	**91**
	8.1	Ауылдың қоныстану жүйесіндегі орны	91
	8.2	Аумақтың қазіргі жағдайының сипаттамасы	93
	8.3	Аумақты сәулеттік-жоспарлау дамуының жобалық ұсыныстары	100
9.		**Аумақтың қала құрылыстық аймақтарға бөлінуі және регламенттері**	**108**
10.		**Көше-жол желісі мен көлік**	**117**
11.		**Аумақты инженерлік дайындау**	**127**
	11.1	Вертикалды жоспар	127
	11.2	Беткі ағынды суды бұруды ұйымдастыру	129
12.		**Инженерлік жабдықтау**	**131**
13.		**Табиғи-экологиялық қаңқа**	**157**
14.		**Бас жоспар шешімдерін жүзеге асыру бойынша бастапқы қала құрылыстық іс-шаралар**	**164**
	14.1	Жоспарланған іс-шаралар	164
	14.2	Бас жоспардың бірінші кезеңін іске асыру бойынша инвестициялар көлемі	168
15.		**Бас жоспарды іске асыру бағдарламасы**	**170**
16.		**Негізгі техникалық-экономикалық көрсеткіштер**	**172**
17.		**Нормативтік-техникалық құжаттар мен пайдаланылған әдебиеттер тізімі**	**185**
		Қосымшалар	**190**
		Келісімдер	**193**

ЖОБАНЫҢ ҚҰРАМЫ

№	Атауы	Масштабы, түрі
1	Түсіндірме жазба	Кітап
2	Елді мекеннің қоныстану жүйесіндегі (қала маңы аймағымен бірге) орналасу сызбасы	1:25 000
3	Тірек жоспары	1:2000
4	Аумақтың кешенді қала құрылыстық бағалау сызбасы	1:2000
5	Бас жоспар (Негізгі сызба)	1:2000
6	Аумақтарды функционалдық және қала құрылыстық аймақтарға бөлу сызбасы	1:2000
7	Көше-жол желісі мен көлік сызбасы	1:2000
8	Көшелердің көлденең қималары	1:100
9	Инженерлік жабдықтау сызбасы	1:2000
10	Тік жоспарлау және аумақты инженерлік дайындау сызбасы	1:2000
11	Қоршаған ортаны қорғау сызбасы	1:2000
12	Табиғи-экологиялық қаңқа	1:2000
13	Аумақты натуралық зерттеу альбомы	м/б
14	Сызбалар иллюстрацияларының альбомы	м/б
15	**Жобаның цифрлық нұсқасы**	flash жинақтағыш

ЖАЛПЫ ЕРЕЖЕЛЕР

«Алматы облысы Еңбекшіқазақ ауданының Ават ауылының Бас жоспары. Түзету» жобасы Алматы облысының «Сәулет және қала құрылысы басқармасы» ММ-мен 10.07.2024 жылғы № 49 шартқа сәйкес орындалды.

Жоба аумақты жоспарлау ұйымының негізгі бағыттарын айқындайды және функционалдық-қалалық аймақтарға бөлуді, қызыл сызықтарды белгілеуді, халыққа әлеуметтік, мәдени және коммуналдық қызмет көрсету объектілерін орналастыруға арналған аумақтарды резервтеуді, көше-жол желісін және көлік қызметін ұйымдастыруды, инженерлік коммуникацияларды трассалауды, көшелердің көлденең профильдерін, аумақтарды абаттандыру мен көгалдандыруды қамтиды.

Бекітілген «Алматы облысы Еңбекшіқазақ ауданының Ават ауылының Бас жоспары. Түзету» жобасы қызыл сызықтарды, жер учаскелерінің шекараларын жергілікті жерде белгілеу, жария сервитуттарды орнату үшін негіз болып табылады. Жоба аумақтар мен объектілердің инвестициялық-қалалық паспорттарын әзірлеу кезінде, кварталдар, шағын аудандар және ауылдық елді мекендердің жоспарлау құрылымының басқа да элементтерін салу жобаларын әзірлеуде, сондай-ақ кадастрлық карталарды (жоспарларды) беру кезінде ескеріледі.

Жобада келесі жобалау кезеңдері қабылданды:

– бастапқы жыл – 01.01.2025 жыл;

– бірінші кезек – 2032 жыл;

– есептік мерзім – 2050 жыл.

«Алматы облысы Еңбекшіқазақ ауданының Ават ауылының Бас жоспары. Түзету» жобасы Қазақстан Республикасының «Қазақстан Республикасындағы сәулет, қала құрылысы және құрылыс қызметі туралы» Заңына, ҚР ҚН 3.01-01-2013 және ҚР ЕҚ 3.01-11-2013 «Қала құрылысы. Қалалық және ауылдық елді мекендерді жоспарлау және салу», 2020 жылғы 30 қыркүйектегі № 505 «Қала құрылысы жобаларын (елді мекендердің бас жоспарларын, егжей-тегжейлі жоспарлау жобаларын және құрылыс жобаларын) әзірлеу, келісу және бекіту қағидаларына», сондай-ақ Қазақстан Республикасының аумағында қолданыстағы сәулет, қала құрылысы және құрылыс саласындағы өзге де нормативтік-құқықтық және нормативтік-техникалық актілерге сәйкес әзірленді.

Жобалық материалдардың көлемі мен мазмұны «Қазақстан Республикасындағы қала құрылысы жобаларының құрамына, әзірлеу, келісу және бекіту тәртібіне қойылатын талаптар туралы нұсқаулыққа» (ҚР ҚН 3.01-00-2011) сәйкес орындалды.

Жобада 2025 жылы «Градкомплекс» ЖШС орындаған М 1:2000 масштабтағы топографиялық түсірілім пайдаланылды.

Тірек жоспар натуралық зерттеу деректері, Алматы облысы Еңбекшіқазақ ауданының «Сәулет және қала құрылысы бөлімі» ММ ұсынған материалдар, аудан және облыс әкімдіктерінің қызметтері негізінде жасалды.
Жобаны әзірлеу барысында елді мекен аумағын дамытудың, сәулеттік-жоспарлау құрылымының, функционалдық аймақтарға бөлудің түрлі

нұсқалары Алматы облысы Еңбекшіқазақ ауданының «Сәулет және қала құрылысы бөлімі» ММ-нің жобаларды іске асыруға мүдделі өкілдерімен, аудан әкімі мен аудандық қызметтердің қатысуымен бірнеше рет қаралып, келісілді.

Жобаны әзірлеу ГИС-технологияларын пайдалана отырып, цифрлық форматта жүзеге асырылды.

1. ТАБИҒИ ЖАҒДАЙЛАР МЕН РЕСУРСТАР

Жер бедері

Қарастырылып отырған аумақ тау етегіндегі жайпақ еңісті жазықта орналасқан. Ауыл аумағының беті әлсіз тілімденген, оңтүстіктен солтүстікке қарай айқын еңіс байқалады. Батыс жағынан аумақ Талғар және Бесағаш өзендерінің жайылмаларымен шектеледі.

Климат

Климаттық сипаттама с. Аватқа ең жақын «Алматы, ОГМС» метеорологиялық станциясының деректері бойынша жасалған. Метеорологиялық көрсеткіштер «Қазгидромет» РМК, Алматы қаласы, «Гидрометеорологиялық мониторинг орталығының» 1986–2008 жылдар аралығындағы бақылау деректері мен ҚР ҚНиП 2.04-01-2001 негізінде келтірілген.

Құрылыс-климаттық аудандастыруға сәйкес Ават ауылы IIIВ климаттық қосалқы ауданында орналасқан. Климат – континенттік.

Жаз ыстық әрі ұзақ, көбінесе ашық, құрғақ және тынық ауа райымен сипатталады. Ең ыстық ай – шілде, оның орташа ауа температурасы +23,8 °С. Ең жылы үш айдағы жауын-шашын жылдық мөлшердің 21%-ын құрайды және негізінен нөсерлі сипатта болады. Жаздың бірінші жартысында найзағайлы құбылыстар байқалады. Маусым–тамыз айларындағы күндердің шамамен 50%-ында салыстырмалы ауа ылғалдылығы ≤ 30% болады.

Қыс қысқа, орташа суық, тұрақты қар жамылғысы шамамен 100 күн сақталады, жиі жылымықтар болып тұрады, тынық және әлсіз желдер басым.

Солтүстіктен ашық және оңтүстіктен тау жоталарымен қоршалған орналасу қыстың салыстырмалы түрде қаталдығын айқындайды. Ең суық ай – қаңтардың орташа температурасы –4,7 °С. Алайда кейбір қыстарда температуралық режим айтарлықтай тұрақсыз болады. Қыстың ортасында қарқынды қар еруімен қатар жүретін жылы, ашық күндер жиі кездеседі. Кейде қыс мезгілінде жауын-шашын жаңбыр түрінде түседі. Тұман және көктайғақ құбылыстары жиі байқалады.

1.1-суретте «Алматы, ОГМС» метеостанциясы бойынша ауа температурасының жылдық жүрісі көрсетілген.

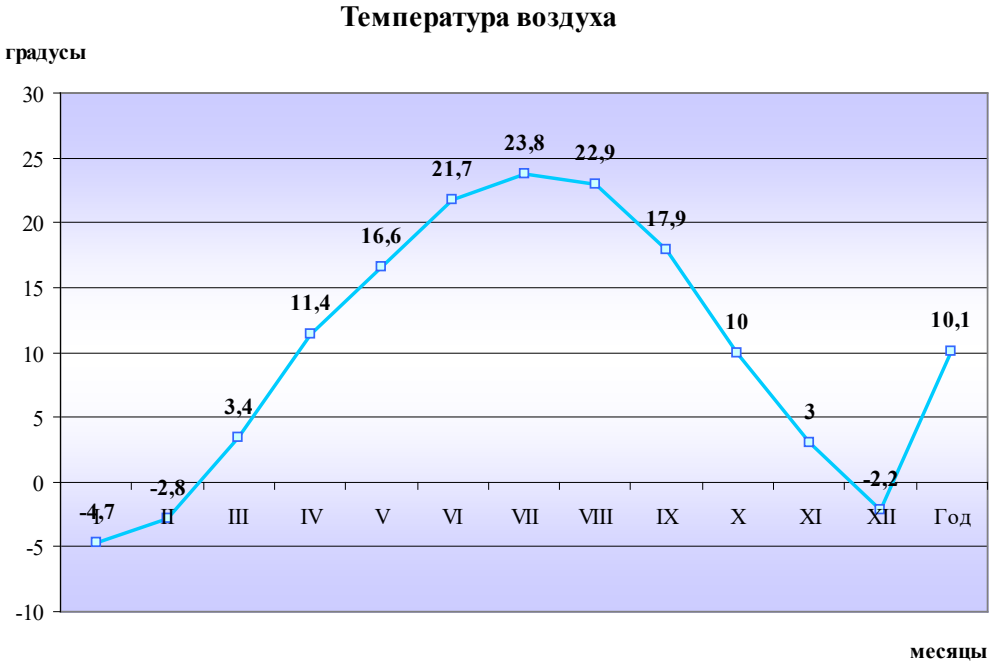

1.1-сурет

Жаз мезгілінде температура амплитудасы 12,0–8,0 °С-қа дейін, ал қыс мезгілінде 9,0–6,0 °С-қа дейін жетеді. Тәуліктік температураның ең үлкен айырмасы 25,0 °С-қа дейін жетуі мүмкін. Мұндай құбылыстар сирек кездеседі және, әдетте, суық ауа массаларының күрт басып кіруімен байланысты болады. Ауаның абсолюттік ең жоғары температурасы +43,4 °С, ең төменгі температурасы –36,5 °С құрайды.

Көктемгі үсіктер орта есеппен 18 сәуірде тоқтайды, ал жекелеген жылдары мамыр айының соңына дейін байқалуы мүмкін. Күзгі үсіктер орта есеппен 14 қазанда басталады, қолайсыз жылдары – шамамен 20 қыркүйекте. Үсіксіз кезеңнің орташа ұзақтығы 178 күнді құрайды.

Жылдық жауын-шашын мөлшері 675 мм-ге тең («Алматы, ОГМС»). Жауын-шашын өте тұрақсыз, олардың жылдық және айлық мөлшерлері айтарлықтай ауытқып отырады.

1.2-суретте орташа айлық және жылдық жауын-шашын мөлшері көрсетілген.

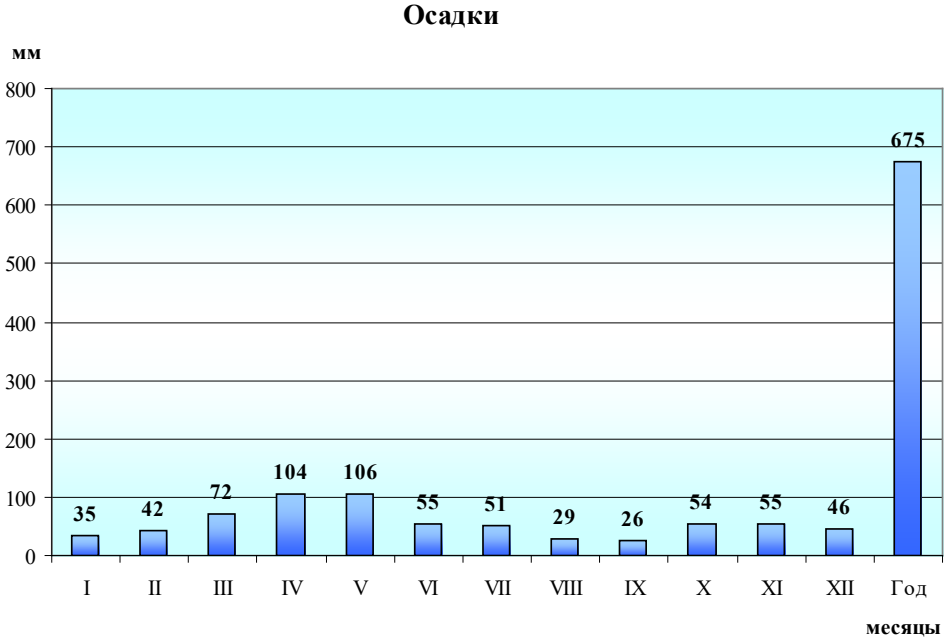

1.2-сурет

Жауын-шашынның ең көп мөлшері сәуір–мамыр айларында түседі, екінші, көлемі жағынан аздау максимум – қазан айында байқалады, ал минимум тамыз–қыркүйек айларына сәйкес келеді. Ең жауынды кезең – көктем мезгілі.

Ауаның салыстырмалы ылғалдылығының ең жоғары мәндері қыс айларында (желтоқсан–ақпан) байқалады және 73–75% құрайды. Ең төменгі көрсеткіштер шілде және тамыз айларында тіркеледі (44–45%), ал жекелеген жылдары ылғалдылық 30% және одан төмен деңгейге дейін төмендеуі мүмкін.

Жел режимі жыл бойы оңтүстік-шығыс, оңтүстік және солтүстік бағыттағы желдердің басым болуымен сипатталады. Қыс мезгілінде солтүстік бағыттағы желдердің қайталануы артады. Жел раушандары 1.3-суретте көрсетілген.

Қарастырылып отырған аумаққа әлсіз жел режимі тән. Желдің орташа жылдық жылдамдығы небәрі 1,0 м/с құрайды, жаз мезгілінде жел жылдамдығының орташа айлық мәндері 2,0 м/с-қа дейін артады, ал қыс мезгілінде 0,8 м/с-тан аспайды. 0–1 м/с жылдамдықтағы желдердің қайталану ықтималдығы қыс мезгілінде 79%, жаз мезгілінде 71% құрайды.

Жел раушандары

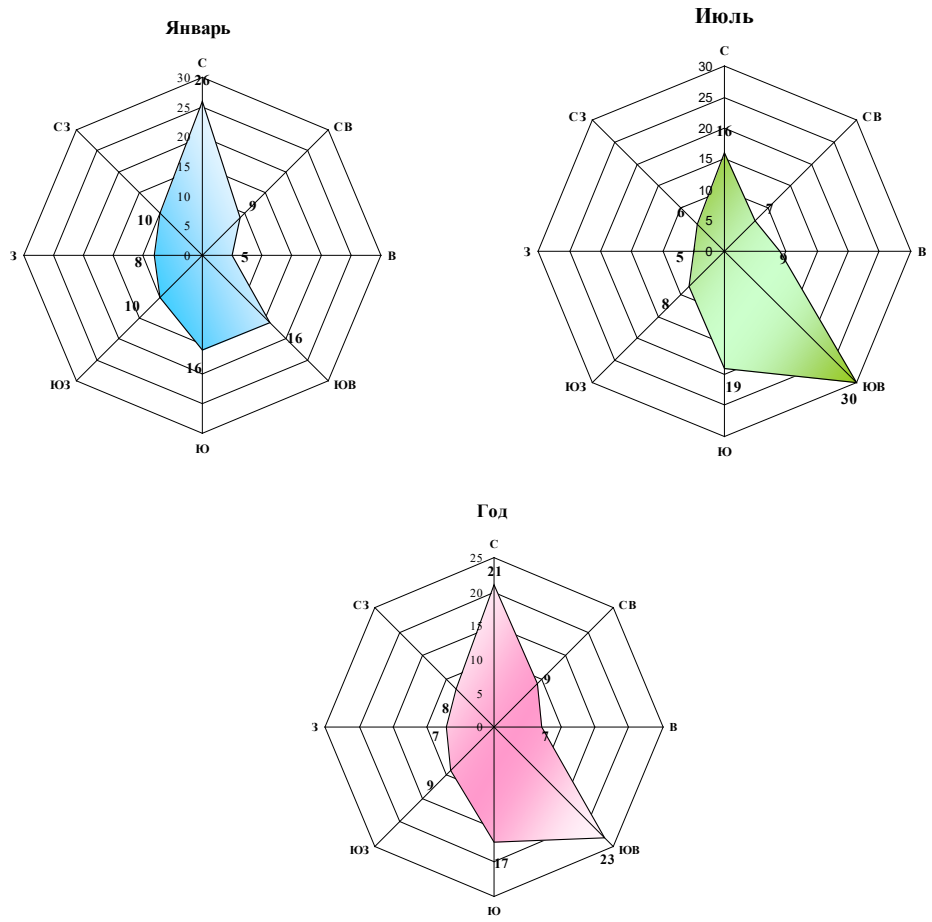

1.3-сурет

Желдің орташа айлық және жылдық жылдамдығы 1.4-суретте көрсетілген.

Атмосфералық фронттардың өтуімен байланысты желдер және жергілікті тау-аңғарлық желдер байқалады. Фронттық желдер ең жоғары күшке (10–15 м/с және одан да жоғары) жылы кезеңде (мамыр–қазан) жетеді, бұл кезде олар жиі дауылды сипатқа ие болады.

Тау-аңғарлық циркуляция айқын тәуліктік және маусымдық сипатқа ие. Түнгі уақытта желдер таудан аңғарға қарай соғып, олардың жылдамдығы 2–3 м/с құрайды, ал жаздың жекелеген күндерінде 5–10 м/с-қа дейін артуы мүмкін. Күндіз қарсы бағытта аңғарлық желдер соғады, олардың орташа жылдамдығы 1–2 м/с шамасында болады.

1.4-сурет

ҚР ҚНиП 2.04-01-2001 «Құрылыс климатологиясы» талаптарына сәйкес қарастырылып отырған аумақ үшін жобалауға арналған есептік көрсеткіштер төмендегідей:

ең суық бескүндіктің температурасы	- 21^0
қысқы желдету үшін есептік температура	- 11^0
жылыту кезеңіндегі орташа температура	- $1,6^0$
жылыту кезеңінің ұзақтығы	168 тәулік
топырақтың байқалған ең жоғары қату тереңдігі	150 см

Гидрография

Қарастырылып отырған аумақ Бесағаш және Талғар өзендерінің тұйықталатын жайылма аймақтарының шығысында орналасқан. Ават ауылының оңтүстігінде Талғар өзені арқылы құбырмен Үлкен Алматы каналы (БАК) өтеді.

Өзендер жыл мезгілдері бойынша ағынның біркелкі емес таралуымен сипатталады. Жылдық ағын көлемінің 80%-дан астамы көктемгі-жазғы тасқын кезеңіне келеді. Ең жоғары тасқындар шілде–тамыз айларында байқалады, бұл биік таулы аймақтардағы қар мен мұздықтардың қарқынды еруімен байланысты, ал ең төменгі ағындар қыс мезгіліне тән.

Талғар өзені Іле Алатауының солтүстік беткейінде, Талғар шыңы ауданында, 4000 м-ден астам биіктікте үш бастаудан (Оң Талғар, Орта Талғар және Сол Талғар) бастау алып, Есік өзеніне құяды. Өзеннің қоректенуі аралас (қар-мұздық, жаңбыр және жер асты сулары), бұл оның ұзақ уақыт бойы жоғары сулы болуын қамтамасыз етеді. Орташа жылдық ағын модулі шамамен 20 л/с·км². Таудан шығар жердегі жыл ішіндегі ең жоғары су шығыны 26-дан 106 м³/с аралығында ауытқиды. Көп жағдайда ең жоғары шығындар шілде айының соңы немесе тамыз айының басында байқалып, мұздық текті болады. Су аз кезеңінде (қазан–мамыр) орташа айлық су

шығыны 4–9 м³/с, ал шекті мәндері 2,5–18 м³/с аралығында болады.

Өзен аңғарының бастапқы бөлігі U-тәрізді, таудан шығар тұста жәшік тәрізді пішінге ауысады. Бұл аңғар пішіні сағаға дейін дерлік сақталады, ал саға маңында аңғар біртіндеп жойылып, айналасындағы жер бедерімен біте қайнасады. Аңғар табанының ені 300 м-ге дейін, ал жазық бөлігінде 3000 м-ге дейін жетеді. Беткейлері биік, тік, салалар аңғарларымен қатты тілімденген. Орманды аймақта олардың биіктігі 1000 м-ге дейін жетеді, ал тау алды шлейфтері аймағында 100–150 м-ге дейін төмендейді. Беткейлер мен аңғар табаны ағаш-бұталы өсімдіктермен жабылған. Таудан шыққаннан кейін беткейлердің биіктігі бірнеше метрге дейін біртіндеп төмендейді.

Таулы бөлігінде жайылма аңғар кеңейген жерлерде кездеседі және ені 8–35 м құрайды. Төменгі ағысында жайылма екіжақты, ені 40–400 м. Жайылма беті тегіс, ескі арналармен, тармақтармен және суармадан кейінгі жер асты және ағынды сулармен толған ойыстармен әлсіз тілімденген. Жайылма толықтай тек өте жоғары тасқын кезінде ғана су астында қалады. Қалыпты жылдары су жайылманың тек тар жолақтарын ғана қамтиды. Жайылма шөптесін және бұталы-ағашты өсімдіктермен жабылған, кей жерлерде биіктігі 3 м-ге дейін жететін қамыс қопалары кездеседі.

Өзен арнасы орташа ирек, кей жерлерде 2–3 тармаққа бөлінеді. Су аз кезеңдегі жағалаулардың биіктігі 0,5–0,7 м. Жазық бөлігінде тасқын кезеңінде өзен арнасы қатты деформацияланады. Күлжін тас жолынан жоғары Талғар өзенінен Қашқан-Талғар тармағы бөлініп шығады, оның арнасының еңістігі негізгі арнаға қарағанда жоғары және ағынның бір бөлігін Есік өзеніне бағыттайды. Сағадан 28–30 км жерде тағы бір тармақ – Күргізек бөлініп шығып, далада жоғалады. Қапшағай су қоймасына дейін Талғар өзені суын тек күзгі-қысқы кезеңде жеткізеді, себебі жаз мезгілінде судың басым бөлігі суаруға толықтай алынады.

Судың ағу жылдамдығы 4 м/с, орташа еңістігі 0,03.

Талғар өзенінің салаларының жоғарғы бөлігінде (мұздықтарға жақын аймақтарда) қыс мезгілінде өзен түбіне дейін қатып қалады. Таудан шығар тұста Талғар өзені толық мұз қату жағдайына ұшырамайды. Мұз құбылыстары қараша айында жағалық мұздардың түзілуімен басталып, қаңтар–ақпан айларында ең үлкен көлемге жетеді. Жағалық мұздардың қалыңдығы 10 см-ге дейін, ал кейбір жылдары 20–30 см-ге жетеді. Осы кезеңде өзенде түптік мұз және шуга пайда болады. Жағалардың мұзды табалдырықтарға бірігіп қатуы жиі байқалады. Мұз құбылыстары ақпан айының соңы – наурыз айының басында тоқтайды. Қатты аяздар кезінде мұз жүрісі байқалып, өзен арнасын қатты деформациялайды және суару жүйесінің бас құрылыстарына қирау әсерін тигізеді.

Талғар өзені сел қаупі бойынша I санатқа жатады. Селдер көбінесе Сол Талғар өзенінде қалыптасады, сондай-ақ Орта Талғар мен оның Маралсай саласында да өтеді.

Таудан шығар тұста Талғар өзені әлі де суы мол болғанымен, төменгі және орта ағысында су шығыны айтарлықтай азаяды, себебі негізгі ағын

суаруға пайдаланылады және тау алды шлейфтерінің жақсы сүзілетін шөгінділеріне сіңіп кетеді.

Негізінен бұл өзен сулары суаруға пайдаланылады. Санитарлық тұрғыдан алғанда олардың жағдайы қолайсыз. Өзендердің негізгі ластану көзі – жоғары орналасқан елді мекендер аумағынан келетін беткі ағындар.

Топырақтар мен өсімдік жамылғысы

Топырақтар

Ават ауылының игерілетін аумағы тау алды далалық аймақта орналасқан.

Тау алды шөлейт-далалық аймақта негізгі аймақтық топырақтарға ашық қоңыр және кәдімгі сұр топырақтар жатады.

Негізгі топырақтар – жусан-бозды өсімдік жамылғысы басым қоңыр топырақтар. Бұл топырақтар ауыл шаруашылығы дақылдарының барлық түрін өсіруге жарамды.

Ашық қоңыр топырақтар лесс тәрізді саздақтарда қалыптасқан төбелі-жонды, тілімденген жазық учаскелерде таралған. Бұл топырақтар барлық жерде карбонатты. Гумус мөлшері 1,5–2,5%, сіңірілген негіздер қосындысы 100 г топыраққа 12–19 мг-экв, механикалық құрамы ауыр және орташа саздақ.

Қою қоңыр топырақтар лесс тәрізді саздақтарда қалыптасқан және карбонаттардың жату тереңдігіне қарай карбонатты және шайылған түрлерге бөлінеді. Тау алды аймағындағы қою қоңыр топырақтарда гумус мөлшері 4,8–6%, сіңірілген негіздер қосындысы 100 г топыраққа 22 мг-экв, кальций басым, механикалық құрамы – орташа саздақ, тұзданбаған.

Тау алды жазықтарының кейбір учаскелерінде жер асты сулары жер бетіне жақын жатқан аймақтарда шалғынды-қоңыр топырақтар кездеседі. Бұл топырақтарда гумус мөлшері 3–4,5%, қоректік заттар қоры жеткілікті. Олар, әсіресе көкөніс дақылдарын қоса алғанда, барлық мәдени өсімдіктерді өсіруге қолайлы.

Кәдімгі сұр топырақтар гумусқа кедей (1,5%-ға дейін), сіңірілген негіздер қосындысы 100 г топыраққа 8–14 мг-экв, топырақ реакциясы әлсіз сілтілі, механикалық құрамы – орташа саздақ. Құрғақ егіншілік жағдайында бұл топырақтарда дәнді және мал азықтық дақылдар міндетті түрде органикалық және минералдық тыңайтқыштар енгізу арқылы өсіріледі. Тілімденген рельефі бар алқаптарда эрозияға қарсы шаралар жүйесін қолдану міндетті. Жер асты суларының таяз орналасуы әртүрлі дәрежеде тұзданған гидроморфты және жартылай гидроморфты топырақтардың қалыптасуына ықпал етеді.

Төмен бедерлі, жер асты сулары таяз орналасқан учаскелерде шалғынды, шалғынды-сұр топырақты сортаң және қатты сортаң топырақтар таралған.

Биіктік белдеуліктің ең төменгі сатысын ашық сұр топырақтар таралған шөл аймағы құрайды. Ашық сұр топырақтар нағыз шөлдерге өтпелі белдеуде орналасып, қатал климаттық жағдайларда қалыптасады. Жер асты

суларының жоғары минералдануы, таяз жатуы және буланудың жоғары болуы көтеріңкі бедер элементтерінде гидроморфты сұр топырақтардың қалыптасуына жағдай жасайды. Бұл топырақтар лесс және лесс тәрізді саздақтарда, ежелгі аллювиальды шөгінділерде, көбіне жеңіл механикалық құрамда қалыптасады.

Ашық сұр топырақтар гумусқа кедей (0,5–1%), сіңірілген негіздер мөлшері аз, ортаның pH көрсеткіші сілтілі, топырақтар жиі тұзданған.

Тау алды жазықтарында ылғалдану сипатына қарай үш қосалқы типке жататын жартылай гидроморфты және гидроморфты топырақтар кездеседі: беткі, грунттық және жайылмалық ылғалдану.

Беткі ылғалдану топырақтары ағын жиналатын ойпаңдарда немесе сай-жыра жүйелерінің табандарында шағын учаскелер түрінде орналасқан. Олар сирек жеке контурлар ретінде бөлінеді және табиғи шабындықтар мен жайылымдар ретінде пайдаланылады.

Өсімдік жамылғысы

Тау алды жазықтарында және тау алды шлейфтерінде эфемерлер мен жусан өсімдіктері мол таралған шөлейт-далалық белдеу орналасқан. Лессинг бетегесі, қырғыз бетегесі, түкті боз, типчак, сондай-ақ тобылғы мен итмұрын қопалары бар далалық өсімдік қауымдастықтары кеңінен таралған.

Қазіргі уақытта бұл белдеу толық игеріліп, мәдени ландшафтқа айналған. Тек тау алды шлейфтерінде ғана эфемерлердің (крокустар, қызғалдақтар, ксифиумдар) қатысуымен жусан өскіндері және бозды дала учаскелері сақталған.

Жазық бөлігінде шөлдік, шөлейттік, жусан-сораңды өсімдік жамылғысы басым. Көктем мезгілінде эфемерлер мен эфемероидтар тән. Өзендердің атырауы мен аңғарларында қамыс қопалары, шалғындық және галофитті өсімдіктер, ішінара тал мен бұталардан құралған тоғайлы ормандар таралған.

Жануарлар дүниесі

Шөл аймағында негізінен кеміргіштер мен бауырымен жорғалаушылар кең таралған. Адам игермеген аумақтарда мекендейтін жануарлардың кейбір түрлері кәсіптік маңызға ие, олардың қатарына қарсақ, күзен, қоян, сарышұнақ жатады.

Далалық аймақта кәсіптік маңызы бар жануарлар: борсық, қасқыр, қоян, қарсақ, түлкі, ондатра, суыр, аққіс.

Құрлықтағы омыртқалылар арасында ең көзге түсетін әрі динамикалық фауна – құстар. Орнитофаунаның құрамына негізгі әсер ететін фактор — қоршаған ландшафтар.

Жазық аумақтарда дуадақ-красотка, қалыңтұмсық құмдақшы, авдотка, сұр және далалық бозторғайлар, биші тасшақа, шөл славкасы және басқа да құстар ұялайды.

Инженерлік-құрылыс жағдайлары

Таулы аймақтың солтүстік етегінде кең жолақ түрінде жоғарғы төрттік дәуірге жататын аллювиалды-пролювиалды еңісті жазық — жас тау алды шлейфі таралған. Абсолюттік белгілер 670–900 м аралығында. Беткей еңістігі жазықтың жоғарғы бөлігінде 8%-ға дейін, төменгі бөлігінде 2–4%-ды құрайды.

Еңісті жазықты құрайтын шөгінділердің құрамында құмды толтырмасы бар ірі малтатас пен қойтастар басым, сирек жағдайда құм линзалары кездеседі. Көпшілік аумақта қалыңдығы 1,5–5 м болатын саздақ жамылғысы байқалады. Қазіргі физикалық-геологиялық үдерістер негізінен эрозиялық сипатта, сондай-ақ селдік материалдың аккумуляциясы мүмкін.

Гидрогеологиялық тұрғыдан тау алды еңісті жазық жер асты суларының терең сіңуі, транзиті және шеткі бөліктерінде жер бетіне шығу (выклинивание) аймағы болып табылады. Бұл аймақтың ені 2–4 км. Аумақ су ресурстарымен жеткілікті қамтамасыз етілген. Жер асты суларының деңгейі жер бетінің күндізгі деңгейінен 10 м-ден төмен орналасқан.

Топырақтардың жоғары суға қаныққандығы және олардың құрамында шаңды-сазды фракциялардың басым болуына байланысты жер асты суларының жер бетіне шығу аймағындағы инженерлік-геологиялық жағдайлар қолайсыз болып табылады. Аумақтың сейсмикалығы 9 баллды құрайды, ал жер бедері мен топырақ жағдайларына байланысты кей учаскелерде сейсмикалық әсер 9 баллдан жоғары болуы мүмкін.

Сейсмикалық белсенділіктің жоғары болуы және селдік материалдың жиналу мүмкіндігіне байланысты еңісті жазық аумағы құрылыс салу үшін қолайсыз болып саналады.

Қарастырылып отырған аумақта байқалатын негізгі физикалық-геологиялық үдерістерге: беткі шайылу, тұрақты және уақытша су ағындарының эрозиялық әрекеті, шөгінді (просадкалы) топырақтар жатады.

Бесағаш және Талғар өзендеріндегі селден қорғау шаралары тұрақсыз топырақ құрылымы бар учаскелерде жағалау беткейлерін жайпақтау және бекіту жұмыстарымен шектеледі. Талғар өзенінде, Талғар қаласынан жоғары бөлігінде, селден қорғау бөгеті салынған.

Инженерлік-геологиялық жағдайлар бойынша ауыл аумағы құрылысты орналастыру үшін шектеулі түрде жарамды және жарамсыз деп бағаланады, бұл құрылыс құнын айтарлықтай арттыруды талап етеді.

Жоғарыда аталған физикалық-геологиялық үдерістер игерілетін аумақтың жағдайын нашарлатады, сондықтан нақты құрылыс объектілерін жобалау кезінде қауіпті және қолайсыз құбылыстардың алдын алуға бағытталған инженерлік-геологиялық іс-шараларды таңдау қажет.

2. АЛДЫНҒЫ ГЕНЕРАЛДЫ ЖОСПАРДЫҢ ІСКЕ АСЫРУЫН ТАЛДАУ

Енбекшіқазақ ауданы, Алматы облысы, Ават ауылының алдыңғы генеральды жоспары 2009 жылы «ГРАДО» ЖШС тарапынан әзірленген.

Аталған жоспар аясында келесі жобалық кезеңдер қарастырылған:

бастапқы жыл — 01.01.2009;

бірінші кезек — 2015 жыл;

аралық мерзім — 2025 жыл;

есептік мерзім — 2035 жыл.

Ағымдағы әзірленіп жатқан генеральды жоспардың бастапқы жылы (2025) алдыңғы генеральды жоспардың жобалық ұсыныстарын іске асырудың аралық мерзімімен сәйкес келеді.

Осыған байланысты, қазіргі жобада алдыңғы генеральды жоспардың аралық мерзімге (2025 жыл) арналған көрсеткіштері мен ағымдағы жағдай салыстырылып талданады.

Тұрғын пункттің негізгі экономикалық даму бағыттарын іске асыру

Алдыңғы генеральды жоспарға сәйкес бес орташа өндірістік кәсіпорынды салу көзделген: кірпіш зауыты, құрылыс қоспаларын шығару зауыты, терезе және есік өндірісі зауыты, қабырғалық жылу оқшаулағыш және жылу блоктарын шығару цехы, сондай-ақ құс фабрикасы.

Қазіргі уақытта аталған өндірістік кәсіпорындар жоқ, олардың құрылысы жүзеге асырылмаған.

Демографиялық жағдай. Алдыңғы генеральды жоспарға енгізілген болжамдарға сәйкес, Ават ауылының 2025 жылғы тұрғын саны 5 300 адамға жетуі, ал 2035 жылы 6 000 адамға дейін өсуі тиіс еді.

2025 жылғы 1 қаңтардағы нақты деректер бойынша тұрғын саны 6 330 адамды құрайды. Яғни, қазіргі тұрғын саны болжамды есептік көрсеткіштен (2035 жылға) 330 адамға асып отыр.

Сонымен қатар, халықтың жас құрамында айтарлықтай айырмашылықтар байқалады. Салыстырмалы талдау 2.1 кестеде көрсетілген.

Кесте 2.1

Халықтың жас топтары бойынша салыстырмалы құрылымы

Халықтың жас топтары	Алдыңғы генеральды жоспар бойынша болжам, 2025 жыл		Фактілі жағдай, 2025 жыл	
	мың адам	%	мың адам	%
1	2	3	4	5
Еңбекке жарамсыз жасқа дейінгі халық	1,4	25,6	1,9	29,5
Еңбекке жарамды жастағы халық	3,4	64,7	3,7	58,0

Еңбекке жарамды жастан үлкендер	0,5	9,7	0,8	12,5
Барлық халық	5,3	100,0	6,3	100,0

2.1 кестедегі деректерді талдау көрсеткендей, нақты көрсеткіштер алдыңғы генеральды жоспарға енгізілген болжамдық мәндерден келесі бағыттарда ерекшеленеді:

Еңбекке жарамсыз жасқа дейінгі халықтың үлесі 29,5 % болып, болжанған мәннен (25,6 %) 3,9 % жоғары. Бұл балалар мен жасөспірімдердің жалпы халық саны ішіндегі үлесінің өскенін көрсетеді.

Еңбекке жарамды халықтың үлесі 58,0 % құрайды, бұл болжамдық көрсеткіштен (64,7 %) 6,7 % төмен. Бұл экономикалық белсенді халықтың үлесінің азаюын көрсетуі мүмкін.

Еңбекке жарамды жастан үлкендер үлесі 12,5 % құрап, болжамдық 9,7 % мәнінен жоғары, бұл халықтың қартаю тенденциясын білдіреді.

Осылайша, 2025 жылға қарай Ават ауылының жас құрамы алдыңғы генеральды жоспарда белгіленген болжамдық параметрлерден ауытқиды.

Тұрғын үй қоры. Алдыңғы генеральды жоспарға сәйкес, ауылдың бастапқы жылдағы (2009) тұрғын үй қоры 44,8 мың м² құраған.

Аралық мерзімге (2025 жыл) жалпы тұрғын үй қорының 132,5 мың м² дейін өсуі және тұрғын бір адамға жайлылық деңгейінің 10,2 м²-ден 25,0 м²-ге дейін өсуі болжанған.

2025 жылғы нақты тұрғын үй қоры 167,4 мың м² құрап, бір адамға қамтамасыз етілу деңгейі 26,5 м² болды.

Салыстырмалы талдаудан мынадай қорытындылар жасалады:

Тұрғын үй қорының көлемі бойынша нақты көрсеткіш болжамдық көрсеткіштен едәуір асып түседі: 2025 жылға жоспарланған 132,5 мың м² орнына 167,4 мың м² салынған, яғни 34,9 мың м² артық. Бұл тұрғын үйді енгізу жоспарының мерзімінен бұрын орындалғанын көрсетеді.

Бір адамға қамтамасыз етілу деңгейі бойынша 2025 жылға қойылған мақсаттық көрсеткіш (25,0 м²/адам) орындалып, нақты мән 26,5 м²/адам болды.

Осылайша, тұрғын үй қорының дамуы жоспарының орындалуы алдын ала жүріп, бұл халық санының өсуі мен тұрғын үй құрылысының қарқынды жүргізілуімен байланысты.

Мәдени-биттік қызмет көрсету. Алдыңғы генеральды жоспарда қарастырылған жобалық ұсыныстарды іске асыруды талдау көрсеткендей, мәдени-биттік қызмет көрсету саласындағы жоспарланған іс-шаралардың жалпы алғанда тек ішінара орындалғаны байқалады. Әлеуметтік және мәдени инфрақұрылым объектілерінің үлкен бөлігі іске асырылмаған немесе толық көлемде орындалмаған, тек кейбір бағыттар (білім беру, сауда және қоғамдық тамақтану) бойынша оң динамика байқалады.

Кесте 3.2

Мәдени-биттік қызмет көрсету объектілерінің орындалуы

Мекеме атауы	Өлшем бірлігі	Бас жоспар бойынша болжам, 2025 ж.	Нақты жағдай, 2025 ж.	% орындалуы
1	2	3	4	5
Балабақшалар	орын	280	525	187,5
Жалпы білім беретін мектептер	оқушылар	1160	940	81,0
Дәрігерлік амбулатория	келушілер/смена	125	50	40,0
Жедел медициналық көмек станциясы	автомобиль	1	1	100,0
Жалпы қолданыстағы спорт залдары	еден аумағы, м²	324	-	-
Жалпы қолданыстағы жабық және ашық бассейндер	су айнасы аумағы, м²	185	-	-
Клубтар	орын	400	300	75,0
Кітапханалар	сақтау бірлігі, мың дана	30	6,3	21,0
Тамақ және азық-түлік дүкендері	сауда аумағы, м²	1330	1508	113,4
Қоғамдық тамақтану кәсіпорындары	орын	170	1250	735,3
Быттық қызмет көрсету кәсіпорындары	жұмыс орны	33	25	75,8
Моншалар	орын	26	-	-
Қонақүйлер	объект	16	-	-
Быттық қызмет көрсету кәсіпорындары	өрт көлігі	2	-	-

3. ЕЛДІ МЕКЕННІҢ ӘЛЕУМЕТТІК-ЭКОНОМИКАЛЫҚ ДАМУЫН ТАЛДАУ ЖӘНЕ БОЛЖАМ

3.1. Экономикалық кешеннің даму алғышарттары мен әлеуеті

Еңбекшіқазақ ауданы облыстың жетекші ауыл шаруашылығы кластерлерінің бірі болып табылады және жоғары аграрлық әлеуетке, сондай-ақ ауыл шаруашылығының әртүрлі салаларын дамытуға қолайлы табиғи-климаттық жағдайларға ие. Географиялық орналасуы, құнарлы топырақтары, су ресурстарының болуы және қолайлы климаты аграрлық өндірістің жоғары қарқындылығын қамтамасыз етіп, халықтың экономикалық белсенділігін қалыптастыруға тұрақты негіз қалайды.

Ауыл шаруашылығы аудан экономикасының құрылымында дәстүрлі түрде негізгі орын алады және ауыл халқы үшін жұмыспен қамтудың әрі табыс көзінің басты саласы болып табылады. Еңбекшіқазақ ауданының ерекшелігі — көкөніс пен жеміс-жидек өсіруге арналған жерлер үлесінің облыстың басқа аудандарымен салыстырғанда айтарлықтай жоғары болуы. Бұл аумақтың тауарлы көкөніс шаруашылығы мен бау-бақша өсіруге маманданғанын көрсетеді.

Аудандағы ауыл шаруашылығы дақылдарының жалпы егістік алқабы 85,6 мың гектарды құрайды, оның ішінде 43,4%-ын дәнді дақылдар алады. Мұндай құрылым азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз етуде дәнді дақылдардың маңызды рөлін, сондай-ақ ауыл шаруашылығы жерлерінің ұтымды бөлінгенін көрсетеді. Өсімдік шаруашылығының негізгі бағыттары — сәбіз, асханалық қызылша, пияз, қызанақ, қияр және қырыққабат сияқты көкөніс дақылдарын өсіру болып табылады. Бұл сала дамуының ішкі нарыққа да, экспортқа да бағытталған әртараптандырылған әрі тұрақты сипатын айқындайды.

Ауданның мал шаруашылығы негізінен сүтті ірі қара мал өсіру және өнеркәсіптік құс шаруашылығы бағыттарымен ұсынылған. Бұл салалар ет және сүт өнімдерін өндірудің негізін құрай отырып, қайта өңдеу кәсіпорындарының дамуына және агроөнеркәсіптік кешендегі қосылған құн тізбектерін нығайтуға ықпал етеді.

Аудан дамуы тұрғысынан ерекше назар аударатын елді мекен — Ават ауылы, ол Ават ауылдық округінің әкімшілік орталығы болып табылады. Елді мекен Алматы қаласынан солтүстік-шығысқа қарай 21 шақырым жерде орналасқан, бұл оған тиімді көлік-логистикалық жағдай береді. Ауыл арқылы аудан елді мекендерін Алматы қаласымен және басқа да ірі орталықтармен байланыстыратын маңызды көлік артериясы — Күлжін тас жолы өтеді. Бұл өткізу нарықтарына қолжетімділікті қамтамасыз етіп, әсіресе жол бойындағы сервистік қызметтер саласында шағын және орта бизнестің дамуын ынталандырады.

Ауылдың батыс бөлігінде, Талғар өзенінің жайылма аймағында, инертті құрылыс материалдарын өндіретін ірі карьер орналасқан, ол айтарлықтай өнеркәсіптік әлеуетке ие. Карьер жұмыс орындарын қамтамасыз етіп, жергілікті бюджетке түсімдер әкеледі және логистика мен шикізатты өңдеу сияқты ілеспе салалардың дамуына ықпал етеді.

Ават ауылының экономикалық инфрақұрылымы белсенді түрде дамып келеді. Күлжін тас жолы бойында жол бойындағы сервистік нысандар, дүкендер мен мейрамханалар жұмыс істейді, бұл транзиттік жолаушылар мен туристер үшін қолайлы жағдай жасайды. Ауылдың солтүстік бөлігінде 9,5 гектар аумақта орналасқан «Жан мен Тән» сауықтыру орталығы қызмет көрсетеді, ол қысқа мерзімді демалыс пен сауықтыруға маманданған және ауылды экотуризм мен ішкі туризмнің перспективалы аймағы ретінде қалыптастырады.

Экономикалық өсудің қосымша факторлары ретінде округ аумағында жұмыс істейтін жылыжай шаруашылықтары мен алма бақтарын атауға болады. Олар ауыл шаруашылығы өнімдерінің көлемін арттырып қана қоймай, заманауи агротехнологияларды енгізуге де ықпал етеді.

Осылайша, Ават ауылдық округінің экономикалық кешенін дамытудың перспективалы бағыттары мыналар болып табылады:

- агроөнеркәсіптік кешенді одан әрі дамыту;
- табиғи ресурстарды ұтымды пайдалану (оның ішінде карьер қызметін кеңейту);
- жол бойындағы инфрақұрылым нысандарын жаңғырту және кеңейту;
- туризм мен қала маңындағы демалысты дамыту;
- жергілікті ресурстарға негізделген шағын және орта бизнесті қолдау.

Аталған факторлардың жиынтығы аумақтың кешенді әлеуметтік-экономикалық дамуына тұрақты негіз қалыптастырады және Ават ауылын Еңбекшіқазақ ауданының даму картасындағы маңызды өсу нүктесі ретінде қарастыруға мүмкіндік береді.

3.2. Елді мекенді дамытудың негізгі бағыттары

3.2.1. Қалақұраушы салалар

Ауыл, орман және балық шаруашылығы. Ават ауылы экономикасының негізін дәстүрлі түрде ауыл шаруашылығы құрайды, оның ішінде екі негізгі бағыт бар: өсімдік шаруашылығы және мал шаруашылығы. Қолайлы табиғи жағдайлардың, суару инфрақұрылымының және ауыл шаруашылығы жерлерінің болуына байланысты аграрлық сектор халықты жұмыспен қамту мен табыс көздерінің жүйесінде жетекші орын алады.

Еңбекшіқазақ ауданының экономика және қаржы бөлімі ұсынған 2024 жылға арналған ауылдық аумақтарды дамыту мониторингіне сәйкес (24.04.2025 ж. № 75-13-75/87 хат), Ават ауылының жер қорының жалпы аумағы 1 706 гектарды құрайды, оның ішінде:

- 741 гектар — елді мекен жерлері;
- 965 гектар — ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлер.
- Ауыл шаруашылығы жерлерінің құрылымында:
- 665 гектар — егістік жерлер, оның ішінде 658 гектары суармалы жерлер, бұл климаттың құбылмалы жағдайында тұрақты егіншілік жүргізу үшін маңызды артықшылық болып табылады;
- 235 гектар — мал шаруашылығын дамытуға арналған жемшөптік базаны

қамтамасыз ететін жайылымдар.

2025 жылғы 1 қаңтардағы мәліметтер бойынша ауыл аумағындағы мал шаруашылығының жай-күйі мен құрылымы келесі көрсеткіштермен сипатталады:

- ірі қара мал — 531 бас;
- жылқылар — 43 бас;
- қой мен ешкі — 1 483 бас;
- құс — 930 бас.

Осылайша, Ават ауылындағы мал шаруашылығы негізінен ұсақ және орташа көлемдегі мал басына бағытталған, бұл өндіріс ауқымы шектеулі, алайда икемді және бейімделгіш жеке және отбасылық фермерлік шаруашылықтардың бар екенін көрсетеді.

Ауылда 185 шаруа қожалығы жұмыс істейді, бұл жергілікті халықтың аграрлық еңбекке белсенді қатысуын және тұрақты ауыл кәсіпкерлігінің нысаны ретінде отбасылық фермерліктің дамуын айқындайды.

Сонымен қатар, ауыл аумағында Ұлттық статистика бюросының деректеріне сәйкес келесі ауыл шаруашылығы ұйымдары тіркеліп, қызмет атқарады:

- «АЛТЫН – АЙ 2020» ЖШС — біржылдық немесе екіжылдық дақылдардың өзге түрлерін өсіруге маманданған;
- «ЭКОТИМАСАГРО» ЖШС — ұқсас қызмет бағыты;
- «ИСЛАМДИН» ЖШС — аралас ауыл шаруашылығын жүргізеді.

Ауыл шаруашылығын дамытудың перспективалары

Ават ауылының ауыл шаруашылығы тұрақты дамуға арналған елеулі әлеуетке ие, оны келесі басым бағыттар бойынша іске асыруға болады:

1. Өсімдік шаруашылығын кеңейту және қарқындату

Жоба аясында жалпы аумағы 8,3 гектар болатын заманауи жылыжай кешенін салу көзделген.

Өнімділікті арттыру заманауи агротехнологияларды енгізу, жоғары табысты дақылдар алқаптарын кеңейту, сапалы тұқым материалын пайдалану және экологиялық бағытталған шаруашылық жүргізу әдістерін қолдану есебінен жоспарланып отыр.

2. Мал шаруашылығын дамыту

Елді мекен шегінен тыс жерде бордақылау алаңын салу, мал басын көбейту, жануарлардың тұқымдық сапасын жақсарту, сондай-ақ мал шаруашылығы өнімдерін терең өңдеуге арналған жергілікті өндірістік жағдайлар жасау көзделеді.

3. Суармалы жерлерді жаңғырту

658 гектар суармалы жерді тиімді пайдалану ауыл шаруашылығы өнімділігін едәуір арттыруға мүмкіндік береді.

Бұл ретте су үнемдеу технологияларын, соның ішінде тамшылатып суару жүйелерін енгізуге, сондай-ақ қолданыстағы ирригациялық жүйелерді қайта жаңғыртуға ерекше көңіл бөлінеді.

4. Кооперация мен фермерлік бірлестіктерді дамыту

Ұсақ фермерлер мен жеке қосалқы шаруашылықтарды (ЖҚШ) кооперативтерге біріктіру өткізу нарықтарына, мемлекеттік қолдау бағдарламалары мен субсидияларға қолжетімділікті арттыруға, сондай-ақ жергілікті өндірушілердің бәсекеге қабілеттілігін күшейтуге мүмкіндік береді.

5. Агроөңдеу қуаттарын құру

Сүт, ет, көкөніс және жеміс-жидек өнімдерін өңдеуге бағытталған шағын қайта өңдеу кәсіпорындарын дамыту ауыл шаруашылығы өнімдерінің қосылған құнын арттыру және ауыл халқының жұмыспен қамтылуын көбейту жолындағы маңызды қадам болып табылады.

6. Ауыл шаруашылығын экологияландыру және агротуризмді дамыту

Алматы қаласына жақын орналасуын ескере отырып, экологиялық таза өндірісті және агротуризмді дамыту, әсіресе тұрақты даму стратегиясы мен дәстүрлі ауылдық өмір салтын сақтау тұрғысынан, қосымша өсу бағытына айналуы мүмкін.

Осылайша, Ават ауылының аграрлық секторы экономикадағы негізгі рөлін сақтай отырып, жоғары тиімді, технологиялық және бәсекеге қабілетті салаға трансформациялануы үшін объективті алғышарттарға ие. Аталған бағыттарды іске асыру ауылдың тұрақты дамуын қамтамасыз етуге, халықтың өмір сүру деңгейін арттыруға және болашақ ұрпақ үшін берік экономикалық негіз қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Өнеркәсіп. Қазіргі уақытта ауыл аумағында «Ават Тас» ЖШС, «Алатау Бетон» ЖШС және «АКНМ» ЖШС игеріп отырған қиыршықтас және құм карьерлері орналасқан. Аталған кәсіпорындар құрылыс саласында пайдаланылатын сусымалы материалдарды өндіру және өңдеу жұмыстарын жүзеге асырады. Бұл ұйымдарда жұмыс істейтін қызметкерлердің жалпы саны 76 адамды құрайды.

Кесте 3.2.1.1

Жұмыс істеп тұрған өнеркәсіп кәсіпорындарының сипаттамасы

№	Кәсіпорын атауы	Мекенжайы	Негізгі қызмет түрі	Жобалық қуаты	Қызметкерлер саны, адам
1	«Ават Тас» ЖШС	Ават ауылы, атаусыз көше	Қиыршықтас және құм карьерлерін игеру	380 м³	25
2	«Алатау Бетон» ЖШС	Ават ауылы, Жетісу көш., 34	Қиыршықтас және құм карьерлерін игеру	390 м³	20
3	«АКНМ» ЖШС	Ават ауылы, 023 есептік квартал, 5	Қиыршықтас және құм карьерлерін игеру	345 м³	31

Өнеркәсіпті дамытудың перспективалары

Бас жоспарды іске асыру аясында ауылдың солтүстік бөлігінде жалпы аумағы 11,0 гектар болатын өндірістік парк құру ұсынылады. Өндірістік парк

негізінен ауыл шаруашылығы өнімдерін қайта өңдеуге және жеңіл өнеркәсіпті дамытуға бағытталады.

Жобада санитарлық-қорғау аймағы 50-ден 200 метрге дейін болатын өндірістік нысандарды орналастыру көзделген, бұл аумақты санитарлық жіктелімнің IV–V қауіптілік сыныптарына жататын кәсіпорындар үшін қолайлы етеді.

Аталған жобаны іске асыру нәтижесінде шамамен 220 жұмыс орны құрылады деп күтіледі, бұл өңірдегі жұмыспен қамту деңгейін және экономикалық белсенділікті едәуір арттыруға мүмкіндік береді.

Төменде ұсынылып отырған өндірістік парктің негізгі сипаттамалары келтірілген.

Кесте 3.1.1

Өндірістік парктің негізгі сипаттамалары

Өнеркәсіп саласы	Жұмыс орындарының саны	Жер учаскесінің ауданы, га
1	2	3
«Run Planet Organic» ЖШС – алмадан органикалық өнім өндіру зауыты	25	1,5
«Наско Губка» ЖШС – поролон өндіру цехы	30	1,5
Жиһаз және матрас өндіру	20	1,0
Майлы дақылдарды қайта өңдеу кәсіпорындары	25	1,2
Консерві өнімдерін өндіру кәсіпорындары	25	1,2
Дайын тағам өнімдерін қаптау кәсіпорындары	25	1,3
Нан және кондитерлік өнімдер өндіру кәсіпорындары	20	1,0
Құрама жем өндіру кәсіпорындары	15	0,7
Көкөніс пен жеміс-жидекті қайта өңдеу кәсіпорындары	35	1,6
Барлығы	**220**	**11,0**

Өнеркәсіптік аймақтың бірінші кезекке және есептік мерзімге арналған құрылыс тығыздығының коэффициенті 0,8-ге тең.

Көлік және қоймалау

Ават ауылының көлік жүйесі қалыптасу сатысында және даму деңгейінің шектеулілігімен сипатталады. Еңбекшіқазақ ауданының басқа елді мекендерімен, сондай-ақ Алматы қаласымен сыртқы көлік байланысы негізінен жеке автокөлік арқылы жүзеге асырылады, бұл ұйымдастырылған қоғамдық көліктің төмен деңгейін және тұрақты маршруттардың болмауын көрсетеді.

Ауылға қолжетімділікті қамтамасыз ететін негізгі көлік артериясы — Күлжін тас жолы, ол халықтың қозғалысы мен ауыл шаруашылығы өнімдерін тасымалдау логистикасында маңызды рөл атқарады.

Қазіргі уақытта Ават ауылының аумағында қоймалық аймақ жоқ. Бұл жағдай әсіресе егін жинау науқанының шарықтау кезеңдерінде ауыл

шаруашылығы өнімдерін сақтау, сұрыптау және бастапқы өңдеу барысында белгілі бір қиындықтар туындатады.

Жобада 3,3 гектар аумақта көкөніс және жеміс сақтайтын қоймалар, сондай-ақ минералдық тыңайтқыштарды сақтауға арналған нысандар салу үшін жер учаскесін бөлу көзделген.

Бұл шешім заманауи сақтау инфрақұрылымын қалыптастыру қажеттілігінен туындайды, ол өнімнің сақталуын қамтамасыз етуге, шығындарды азайтуға және маусымаралық кезеңде ауыл шаруашылығы өнімдерінің бағасын тұрақтандыруға мүмкіндік береді.

Қоймалық инфрақұрылымды, атап айтқанда модульдік тоңазытқыш қоймаларды және реттелетін сақтау нысандарын дамыту «өндіріс — сақтау — өткізу» тұрақты тізбегін қалыптастырудың маңызды элементі болып табылады.

Қоймаларға арналған жер учаскелерінің ауданы мен мөлшеріне қажеттілікті есептеу ҚР ҚН 3.01-101-2013 «Қала құрылысы. Қалалық және ауылдық елді мекендерді жоспарлау және салу» нормативтік құжатының Б қосымшасына (Б1–Б4 кестелер) сәйкес орындалды.

Кесте 3.2.1.2

Жалпы тауарлық, мамандандырылған қоймалардың, құрылыс материалдары мен қатты отын қоймаларына арналған жер учаскелерінің аудандары мен өлшемдері

Қоймалар	ҚР ҚН 3.01-101-2013* бойынша норма		Бірінші кезек		Есептік мерзім	
	1,0 мың тұрғынға шаққандағы ауданы, м²	Жер учаскесінің мөлшері, м²	Жалпы ауданы, м²	Жер учаскесінің мөлшері, га	общая площадь, м2	Жер учаскесінің мөлшері, га
1	*2*	*3*	*4*	*5*	*6*	*7*
Жалпы тауарлық қоймалар						
Азық-түлік тауарлары	19	60	124	0,04	133	0,04
Азық-түлік емес тауарлар	193	580	1255	0,38	1351	0,41
Мамандандырылған қоймалар						
Бөлуге арналған тоңазытқыштар	10	25	65	0,02	70	0,02
Жеміс, көкөніс және картоп сақтау қоймалары	90	380	585	0,25	630	0,27
Құрылыс материалдары қоймалары	-	300	-	0,20	-	0,21

Қоймалар	ҚР ҚН 3.01-101-2013* бойынша норма		Бірінші кезек		Есептік мерзім	
	1,0 мың тұрғынға шаққандағы ауданы, м²	Жер учаскесінің мөлшері, м²	Жалпы ауданы, м²	Жер учаскесінің мөлшері, га	общая площадь, м2	Жер учаскесінің мөлшері, га
1	*2*	*3*	*4*	*5*	*6*	*7*
Көмірді басым пайдаланатын қатты отын қоймаларыиспользованием угля	-	300	-	0,20	-	0,21

Коммуналдық-қоймалық аймақтың бірінші кезекке және есептік мерзімге арналған құрылыс тығыздығының коэффициенті **0,4**-ке тең.

3.2.2. Қызмет көрсету саласы

Ават ауылының аумағында халықтың тіршілік әрекетін қамтамасыз ететін және бизнесті дамытуға қолайлы жағдай жасайтын қажетті әлеуметтік және әкімшілік база қалыптасқан.

Ауыл аумағында төмендегі әлеуметтік нысандар жұмыс істейді:

- жалпы білім беретін мектептер — 940 орынға;
- жалпы сыйымдылығы 525 орын болатын 5 жекеменшік балабақша;
- ауысымына 50 келу қабылдайтын дәрігерлік амбулатория;
- 300 орындық мәдениет үйі және 6,3 мың сақтау бірлігі бар кітапханалар, олар халықтың мәдени және ақпараттық қажеттіліктерін қамтамасыз етеді.

Сонымен қатар, қызмет көрсету экономикасының салалары белсенді дамуда. Ауылда:

- азық-түлік, бірінші кезектегі тауарлар мен тұрмыстық бұйымдар сататын жалпы ауданы 1508 м² болатын шамамен 24 дүкен;
- кафе, асхана және дәмханаларды қоса алғанда, жалпы сыйымдылығы 1250 орын болатын 7 қоғамдық тамақтану нысаны;
- жергілікті тұрғындар мен жол үстіндегі жолаушыларға қызмет көрсететін тұрмыстық қызмет көрсету және жол бойындағы сервис кәсіпорындары жұмыс істейді.

Мемлекеттік басқару және тіршілікті қамтамасыз ету саласында:

- ауылдық округ әкімінің аппараты;
- полицияның тірек пункті;
- пошта және базалық қаржылық қызметтер көрсететін «Қазпошта» АҚ бөлімшелері қызмет атқарады.

Әлеуметтік, әкімшілік және қызмет көрсету салаларында жұмыспен қамтылғандардың жалпы саны 685 адамды құрайды.

Қазіргі уақытта жоғарыда аталған барлық нысандар сібір жарасы қорымының санитарлық-қорғау аймағында (СҚА) орналасқан, осыған байланысты жобада оларды кезең-кезеңімен көшіру көзделген.

Осы мақсатта жобада ауыл аумағының шығыс және солтүстік бөліктерін игеру қарастырылып, онда халықты барлық қажетті қызмет түрлерімен қамтамасыз ететін әлеуметтік инфрақұрылым нысандарын салу жоспарлануда.

Әлеуметтік инфрақұрылымды дамыту перспективалық халық саны ескеріле отырып жоспарланған және әлеуметтік кепілдендірілген деңгейдегі нысандарды салуды, сондай-ақ мәдени-демалыс, білім беру, спорт және тұрмыстық мекемелерді дамытуды көздейді.

Аталған іс-шараларды іске асыру ауылдың әлеуметтік-мәдени әлеуетін арттыруға және 920 жаңа жұмыс орнын құруға мүмкіндік береді.

4. ХАЛЫҚ ЖӘНЕ ЕҢБЕК РЕСУРСТАРЫ

4.1. Қазіргі демографиялық жағдайды бағалау

2025 жылдың басындағы жағдай бойынша Ават ауылының халқы 6 330 адамды құрайды (Ават ауылдық округі әкімінің аппаратының деректері, 08.04.2025 ж. № 16/120 хат).

Қазақстан Республикасының 2009 жылғы халық санағының деректері бойынша ауылда 5 670 адам тұрған.

2021 жылға қарай халық саны 4 314 адамға дейін азайған, яғни 1 356 адамға немесе 12 жыл ішінде 23,9%-ға қысқарған. Осы кезеңдегі орташа жылдық төмендеу қарқыны –2,25% болған.

2021–2024 жылдар аралығында халық саны 2 016 адамға (46,7%) өскен, ал орташа жылдық өсім қарқыны 10,06%-ды құраған.

Осылайша, 2009–2024 жылдар аралығында Ават ауылы халқының жалпы өсімі 660 адамды, ал орташа жылдық өсім қарқыны 0,7%-ды құрады.

Кесте 4.1.1

2009–2024 жылдардағы ауыл халқы санының ретроспективалық динамикасының негізгі көрсеткіштері

Жылдар	Уақыт кезеңдері	Халық саны, адам	Өсу (азаю) қарқыны, %	Жалпы өсім (азаю), адам	Орташа жылдық өсім (азаю), %
2009		5670			
2021		4314			
	2009–2021		76,1	–1356	–2,25
2021		4314			
2024		6330			
	2021–2024		146,7	2016	10,06

Ават ауылының демографиялық ахуалы соңғы жылдары табиғи өсім мен көші-қон ағындарының тұрақсыз әрі әртекті процестерінің ықпалымен қалыптасуда. 2021–2024 жылдар аралығы демографиялық көрсеткіштердің жоғары құбылмалылығымен ерекшеленіп, бұл тұрақты болжамдар әзірлеуді және ұзақ мерзімді әлеуметтік саясатты іске асыруды айтарлықтай қиындатады.

Бірқатар объективті сын-қатерлердің болуына қарамастан, көрсетілген кезеңде халықтың табиғи қозғалысы оң динамиканы сақтады. Алайда өсім қарқынының біртіндеп төмендеу үрдісі байқалады, бұл демографиялық қартаюдың басталуын және туу деңгейінің төмендеуін көрсетуі мүмкін.

Сонымен қатар, көші-қон процестері халық санына шешуші ықпал етті. Табиғи өсім оң болғанның өзінде, кейбір жылдары теріс көші-қон сальдосы қол жеткізілген көрсеткіштерді жоққа шығарып, ал жекелеген кезеңдерде тұрғындар санының азаюына алып келді. Көші-қон бойынша ауытқулар шамалы кетуден бастап, әсіресе 2023–2024 жылдары айқын көрінген күрт төмендеулерге дейін өзгеріп отырды.

Осылайша, Ават ауылындағы демографиялық жағдай табиғи өсімнің

әлсіреуі және теріс көші-қон үрдістерінің басым болуымен сипатталатын тұрақсыз күйде қалып отыр.

Кесте 4.1.2

2021–2024 жылдардағы ауыл халқы өсімінің құрылымдық динамикасы (Ават ауылдық округі әкімінің аппаратының деректері бойынша)

Көрсеткіштер	2021	2022	2023	2024	2025
Жыл басындағы халық саны	6300	6306	6330	6076	6330
Туылғандар саны, адам	90	95	98	76	
Қайтыс болғандар саны, адам	16	19	14	14	
Табиғи өсім, адам	74	76	84	62	
Келген халық саны, адам	32	28	8	323	
Кеткен халық саны, адам	54	15	68	639	
Көші-қон сальдосы, адам	–22	13	–60	–316	

Еңбекшіқазақ ауданындағы демографиялық жағдай

Жалпы алғанда, Еңбекшіқазақ ауданындағы демографиялық жағдай тұрақты табиғи өсіммен және теріс көші-қон сальдосымен сипатталады.

Ұлттық статистика бюросының деректеріне сәйкес, 2024 жылдың қорытындысы бойынша Еңбекшіқазақ ауданы Алматы облысы аудандары арасында көші-қон арқылы халықтың кетуі көлемі бойынша бірінші орын алды.

Соңғы жылдары ауданда халықтың жалпы табиғи өсім коэффициентінің төмендеу үрдісі байқалуда. 2024 жылы бұл көрсеткіш 2021 жылмен салыстырғанда (1 000 адамға шаққанда 15,15) 13,11-ге дейін төмендеді, бұл ең алдымен туу деңгейінің азаюымен байланысты.

Атап айтқанда, 2024 жылы туу көрсеткіші 1 000 адамға шаққанда 19,78 болды, бұл 2021 жылмен салыстырғанда 3,67 промиллеге төмен. Мұндай үрдіс жалпы Алматы облысы бойынша да байқалады.

2024 жылы жалпы өлім-жітім коэффициенті 1 000 адамға шаққанда 6,68-ді құрады, бұл 2021 жылғы деңгейден 1,62 промиллеге төмен. Алайда бұл көрсеткіш 2024 жылы 6,13 болған облыс бойынша орташа деңгейден жоғары.

Аудандағы көші-қон жағдайы теріс динамиканы көрсетуде: 2024 жылы көші-қон сальдосы –4 232 адамды құрады, бұл 2021 жылмен салыстырғанда 1 301 адамға артық теріс мәнді көрсетеді.

4.2. Жобалық кезеңдер бойынша халық санының болжамы

Перспективалық халық саны ауылды дамытудың маңызды қалақұрылыстық параметрлерін — аумақтың сыйымдылығын, инженерлік және көлік құрылыстарының қуаты мен ұзындығын, тұрғын үй, мәдени-тұрмыстық және басқа да ауыл құрылыстарының көлемін анықтаудың негізі болып табылады.

Ауыл халқы өсімінің ретроспективалық динамикасын талдау және болашақтағы ықтимал өзгерістерді ескере отырып, күрделі пайыздар формуласы бойынша халық санының болжамды көрсеткіші айқындалды.

Жобада перспективалық кезеңге арналған табиғи өсім коэффициентінің орташа мәндері қабылданды: бірінші кезекке — 1,3%; есептік мерзімге — 1,4%.

Көші-қон өсімінің (азаюының) орташа коэффициенттері: бірінші кезекке — –0,9%; есептік мерзімге — –1,0%.

Демографиялық әдісті қолдана отырып, перспективалық халық санын есептеу 4.2.1-кестеде келтірілген.

Кесте 4.2.1

Ауыл халқы санының перспективалық демографиялық болжамы

Көрсеткіштер	01.01.2025 ж.	01.01.2032 ж.	01.01.2050 ж.
Орташа жылдық көші-қон өсімінің қарқыны, %		–0,9	–1,0
Орташа жылдық табиғи өсім қарқыны, %		1,30	1,40
Орташа жылдық жалпы өсім қарқыны, %		0,4	0,4
7 жылдағы өсу қарқыны, %		102,7	
18 жылдағы өсу қарқыны, %			107,7
Жобалық кезең басындағы халық саны, адам	6 330	6 500	7 000
Жалпы халық өсімі, адам, оның ішінде:		170	500
— табиғи өсім, адам		583	1 697
— көші-қон сальдосы, адам		–413	–1 197

Берілген табиғи және көші-қон өсімі коэффициенттерін ескере отырып, халық санының келесі өсімі болжанады:

құрылыстың бірінші кезегінде (2025–2032 жж.) — 170 адамға, оның ішінде табиғи өсім 583 адамды, ал көші-қон арқылы кету 413 адамды құрайды;

есептік кезеңде (2032–2049 жж.) — 500 адамға, оның ішінде табиғи өсім 1 697 адам, ал көші-қон арқылы кету 1 197 адам болады.

Кесте 4.2.2

Халықтың жас құрылымының болжамы

Халықтың жас топтары	Бастапқы жыл – 2025		Бірінші кезек – 2032		Есептік мерзім – 2050	
	адам	%	адам	%	адам	%
1	2	3	4	5	6	7
Еңбекке қабілетті жастан кіші халық	1867	29,5	1917	29,5	2086	29,8
оның ішінде:						

1 жасқа дейінгі балалар саны	114	1,8	117	1,8	133	1,9
мектепке дейінгі жастағы балалар (1–5 жас)	627	9,9	636	9,8	686	9,8
мектеп жасындағы балалар (6–15 жас)	1127	17,8	1164	17,9	1267	18,1
Еңбекке қабілетті жастағы халық	3671	58,0	3783	58,2	4074	58,2
Еңбекке қабілетті жастан асқан халық	791	12,5	800	12,3	840	12,0
Барлық халық саны	6330	100,0	6500	100,0	7000	100,0

Болжам ауыл халқының жас құрылымы перспективалық кезеңде айтарлықтай өзгермейтінін және негізгі жас топтарының арасындағы жалпы арақатынас сақталатынын көрсетеді.

Еңбекке қабілетті жастан кіші халықтың үлесі тұрақты деңгейде қалады: 2025 және 2032 жылдары – 29,5%, ал 2050 жылға қарай – 29,8%-ға дейін шамалы өседі.

Еңбекке қабілетті жастағы халық саны 2025 жылғы 3 671 адамнан 2050 жылы 4 074 адамға дейін артады, ал оның жалпы халық санындағы үлесі іс жүзінде өзгермей қалады (58,0% → 58,2%).

Еңбекке қабілетті жастан асқан халықтың саны да аздап өсіп, 791 адамнан 840 адамға дейін жетеді, алайда оның үлес салмағы 12,5%-дан 12,0%-ға дейін төмендейді.

4.3. Еңбек ресурстары және халықты жұмыспен қамту

2025 жылдың басында Ават ауылындағы еңбек ресурстарының саны 4463 адам болды. Оның ішінде 3151 адам (70,6%) жұмыс күшіне жататын. Жұмыс күшінің құрамында 3003 адам экономиканың салаларында жұмыспен қамтылған, бұл жұмысқа орналасу деңгейі 95,3%-ға тең, ал 148 адам (4,7%) жұмыссыздар болды.

Жұмыс істейтіндердің ішінде 1051 адам (35,0%) қала қалыптастырушы топта еңбек етті, оның ішінде 347 адам (33,0%) — жеке кәсіппен айналысатындар. Қызмет көрсету тобында 1952 адам (65,0%) жұмыс істеді, оның ішінде 809 адам (41,5%) жеке кәсіпкер.

Жұмыс күшіне жатпайтын адамдардың саны 1312 адам (29,4%) болды. Оның ішінде 354 адам (7,9%) — еңбекке қабілетті жастағы оқушылар, өндірістен тыс оқып жүргендер, ал 958 адам (21,5%) — экономикалық қызметпен немесе оқумен айналыспайтын еңбекке қабілетті адамдар.

Таблица 4.3.1

Еңбек ресурстары құрылымының динамикасы бойынша болжам

Атауы	Бастапқы жыл – 01.01.2025 ж.		Бірінші кезең – 01.01.2032 ж.		Есептік мерзім – 01.01.2050 ж.	
	адам	%	адам	%	адам	%
1	2	3	4	5	6	7
Еңбек ресурстары, барлығы	4463	100,0	4583	100,0	4914	100,0
оның ішінде:						
Жұмыс күші, барлығы	3151	70,6	3249	70,9	3513	71,5
оның ішінде:						
Экономиканың салаларында жұмыспен қамтылғандар	3003	95,3	3103	95,5	3366	95,8
Қала қалыптастырушы топта	1051	35,0	1102	35,5	1346	40,0
оның ішінде: жеке кәсіппен айналысатындар	347	33,0	349	31,7	353	26,3
Қызмет көрсету тобында	1952	65,0	2001	64,5	2019	60,0
оның ішінде: жеке кәсіппен айналысатындар	809	41,5	815	40,7	825	40,8
Безработные	148	4,7	146	4,5	148	4,2
Жұмыс күшіне жатпайтындар, адам	1312	29,4	1334	29,1	1400	28,5
оның ішінде:						
Еңбекке қабілетті жастағы оқушылар, өндірістен тыс оқитындар	354	7,9	364	7,9	392	8,0
Еңбекке қабілетті, бірақ экономикалық қызметпен немесе оқумен айналыспайтындар	958	21,5	970	21,2	1008	20,5

Болжамға сәйкес, 2032 жылға қарай еңбек ресурстарының саны 4583 адамға, ал 2050 жылға — 4914 адамға өседі. Еңбек ресурстары құрылымында жұмыс күшінің үлесі 70,6%-дан 71,5%-ға дейін аздап артады. Сонымен қатар, жұмыс істейтіндердің саны 2050 жылы 3366 адамға жетеді, жұмысқа орналасу деңгейі 95,8%-ға, ал жұмыссыздық деңгейі 4,2%-ға төмендейді.

Жұмыс істейтіндердің ішінде қала қалыптастырушы топтағы саны 1051 адамнан 1346 адамға, қызмет көрсету тобында 1952 адамнан 2019 адамға өседі. Сонымен қатар, екі топтағы жеке кәсіпкерлердің үлесі төмендейді: қала қалыптастырушы топта 33,0%-дан 26,3%-ға, қызмет көрсету тобында 41,5%-дан 40,8%-ға, бұл ресми еңбек және жалдамалы жұмысқа көшу тенденциясын көрсетеді.

Жұмыс күшіне жатпайтындардың саны 2050 жылы 1400 адамға жетеді (28,5%). Оның ішінде оқушылардың саны 392 адамға артады, ал экономикалық қызметпен немесе оқумен айналыспайтындардың үлесі 21,5%-дан 20,5%-ға төмендейді.

Негізгі экономикалық қызмет саласы ретінде ауыл шаруашылығы қалады, оған жұмыс істейтіндердің 15,0%-ы тиесілі. 2050 жылы оның үлесі сәл өсіп, 15,4%-ға жетеді, бұл ауылдың аграрлық ерекшелігінің сақталатынын және бау-бақша, жылыжай шаруашылығы мен мал шаруашылығының дамитынын көрсетеді.

Сонымен қатар, басқа салаларда жұмыспен қамту өседі:

- ✓ Құрылыс — 2025 жылы 5,5% (165 адам) → 2050 жылы 10,4% (350 адам);
- ✓ Өндіріс — 2,5% → 8,8%;
- ✓ Көлік және қоймалау — 4,8% → 6,1%;
- ✓ Сауда және жөндеу — 1,3% → 2,7%;
- ✓ Қонақжайлылық және тамақтандыру қызметі — 7,7% → 8,3%;
- ✓ Білім беру — 9,3% → 9,5%;
- ✓ Мәдениет, спорт, демалыс — 0,4% → 1,5%;
- ✓ Басқа қызметтер — 2,8% → 3,6%.

Ауылдан тыс жерде жұмыс істейтіндердің үлесі 2025 жылы 49,4%-дан 2050 жылы 31,9%-ға төмендейді. Бұл маятниктің миграциясының азаюын және жергілікті еңбек нарығының нығаюын көрсетеді.

Таблица 4.3.2

Халықты экономикалық қызмет түрлері бойынша жұмыспен қамту

Экономикада жұмыспен қамтылғандар, оның ішінде:	Бастапқы жыл– 01.01.2025 ж.		Бірінші кезең – 01.01.2032 ж.		Есептік кезең – 01.01.2050 ж.	
	адам	%	адам	%	адам	%
1	2	3	4	5	6	7
Экономикада жұмыспен қамтылғандар, оның ішінде:	3003	100	3103	100	3366	100
Ауыл, орман және балық шаруашылығы	450	15,0	480	15,5	520	15,4
Өнеркәсіп	76	2,5	131	4,2	296	8,8
Құрылыс	165	5,5	220	7,1	350	10,4
Көлік және қоймалық сақтау	145	4,8	165	5,3	205	6,1
Көтерме және бөлшек сауда; автомобильдер мен мотоциклдерді жөндеу	40	1,3	50	1,6	90	2,7
Тұруға және тамақтануға қызмет көрсету	230	7,7	250	8,1	280	8,3
Ақпарат және байланыс	2	0,1	3	0,1	5	0,1
Мемлекеттік басқару және қорғаныс; міндетті әлеуметтік қамсыздандыру	15	0,5	18	0,6	20	0,6
Білім беру	280	9,3	290	9,3	320	9,5
Денсаулық сақтау және халықты әлеуметтік қызмет көрсету	20	0,7	20	0,6	35	1,0

Экономикада жұмыспен қамтылғандар, оның ішінде:	Бастапқы жыл– 01.01.2025 ж.		Бірінші кезең – 01.01.2032 ж.		Есептік кезең – 01.01.2050 ж.	
	адам	%	адам	%	адам	%
1	2	3	4	5	6	7
Мәдениет, спорт, демалу жәнеркетті ұйымдастыру саласындағы қызмет	13	0,4	30	1,0	50	1,5
Басқа түрдегі қызметтерді көрсету	85	2,8	95	3,1	120	3,6
Елді мекеннен тыс жерде жұмыс істейтіндер	1482	49,4	1351	43,5	1075	31,9

5. ӘЛЕУМЕТТІК ИНФРАҚҰРЫЛЫМ

5.1. Тұрғын үй қоры және тұрғын үй құрылысы

Қазіргі жағдай

2025 жылы Ават ауылының тұрғын үй қоры 167,4 мың м² жалпы ауданды құрады. Ол жеке үй-үй шаруашылық үйлері мен төмен қабатты көппәтерлі үйлерден тұрады. Үй шаруашылықтарының үлесі жалпы көлемнің 93,3%-ын, ал екі қабатты көппәтерлі үйлер 6,7%-ын құрайды.

Орташа тұрғын үймен қамтылу деңгейі бір адамға 26,5 м² жалпы ауданды құрайды.

Кесте 5.1.1

Қолданыстағы тұрғын үй қоры

Құрылыстың түрлері	Үйлер саны	Тұрғын үй қорының жалпы ауданы, м²	Халық саны, адам	Тұрғын үй аумағы, га	Халық тығыздығы, адам/га	Құрылыс тығыздық коэффициенті
1	2	3	4	5	6	7
Тұрғын үй қоры	**1219**	**167430**	**6330**	**162,0**	**39**	**0,1**
оның ішінде:						
Үй шаруашылықтарының құрылысы	1201	156130	5765	159,5	36	0,1
Төмен қабатты құрылыстар (2-3 қабат)	18	11300	565	2,5	226	0,5

Тұрғын үй қорының тозу дәрежесін бағалау қиын, өйткені үйлер жеке меншікте. Жалпы алғанда, үй иелері үйлерін қанағаттанарлық жағдайда ұстайды, бұл қажетті өмір сүру деңгейін қамтамасыз етеді.

Ауыл қазіргі уақытта орталықтандырылған су, газ, электрмен жабдықталған және телефон желісімен толық қамтылған (100%). Құбыр желісі жоқ.

Тұрғын үй құрылысының дамуы

Өмір сүру деңгейінің маңызды көрсеткіштерінің бірі — тұрғын үй қорының сапасы мен саны. Халықты тұрғын үймен қамтамасыз ету өмір сапасына, ұлттық денсаулыққа, әлеуметтік тұрақтылыққа, елдің экономикалық дамуына және демографиялық жағдайға әсер етеді.

Қазіргі уақытта ауылдағы тұрғын үй қоры 167,4 мың м², оның шамамен 88%-ы сібір обауының қорғаныс аймағында орналасқан. Сондықтан жобада тұрғындарды қолайсыз жерлерден жаңа, қауіпсіз жерлерге кезең-кезеңімен көшіру қарастырылған.

Бірінші кезеңде құрылыс (2025–2031 жж.) 74,2 мың м² тұрғын үй салуды және 66,2 мың м² тұрғын үйді пайдалану тоқтатуды жоспарлайды.

Осылайша, 2032 жылға қарай тұрғын үй қорының жалпы көлемі 175,5 мың м²-ге жетеді, ал бір адамға тұрғын үймен қамтылу 27,0 м²-ге дейін артады.

Есептік кезеңге (2032–2050 жж.) 82,2 мың м² тұрғын үй құрылысы бұзылатын болады. Жойылған қорды өтеу және халық санының өсуін ескере отырып, 116,6 мың м² тұрғын үй салу жоспарланған, оның ішінде 83,0 мың м² — жеке үй шаруашылық үйлері, 33,6 мың м² — екі- және үш қабатты көппәтерлі үйлер.

Нәтижесінде 2050 жылы ауылдағы тұрғын үй қорының жалпы көлемі 210,0 мың м² болады, ал тұрғын үймен қамтамасыз ету деңгейі 30,0 м²/адамға жетеді.

2025–2050 жылдар аралығында жаңа тұрғын үй құрылысының жалпы көлемі 190,9 мың м² құрайды.

Жоспарланған құрылыс көлемін орналастыру үшін тұрғын аймаққа 151,2 га қажет, оның ішінде:

- Бірінші кезеңге — 66,1 га (2032 жылға дейін);
- Есептік кезеңге — 85,1 га (2050 жылға дейін).

Жаңа тұрғын үй құрылыстарында тығыздық коэффициенті қабылданды:

- Жеке үй шаруашылық үйлері үшін — 0,12;
- Екі- және үш қабатты көппәтерлі үйлер үшін — 0,3.

Кестелер 5.1.2–5.1.3 генеральдық жоспардың жобалық кезеңдерінде қабат саны, аумақ және халықты орналастыру бойынша тұрғын үй қорын есептеуді көрсетеді.

Кесте 5.1.2

2025–2031 жылдар аралығындағы тұрғын үй қорының қозғалысы

Атауы	Өлшем бірлігі	Барлығы	оның ішінде:	
			Жеке үй шаруашылық құрылысы	Төмен қабатты құрылыстар (2–3 қабат)
Қолданыстағы тұрғын үй қоры	мың м²	167,4	156,1	11,3
Тұрғын үй қорындағы азайған көлем	мың м²	66,2	54,9	11,3

Сақталатын тұрғын үй қоры	мың м²	101,3	101,3	-
Жаңа тұрғын үй құрылысына арналған аумақ	га	66,1	66,1	-
Жаңа тұрғын үй құрылысы	мың м²	74,2	74,2	-
Барлық тұрғын үй қоры	мың м²	175,5	175,5	-
Халық саны	мың адам	6,50	6,50	-

Кесте 5.1.3

2032–2050 жылдар кезеңіндегі тұрғын үй қорының қозғалысы

Атауы	Өлшем бірлігі	Барлығы	оның ішінде:	
			Жеке үй шаруашылық құрылысы	Төмен қабатты құрылыстар (2–3 қабат)
Қолданыстағы тұрғын үй қоры	мың м²	175,5	175,5	-
Тұрғын үй қорындағы азайған көлем	мың м²	82,2	82,2	-
Сақталатын тұрғын үй қоры	мың м²	93,3	93,3	-
Жаңа тұрғын үй құрылысына арналған аумақ	га	85,1	73,9	11,2
Жаңа тұрғын үй құрылысы	мың м²	116,6	83,0	33,6
Барлық тұрғын үй қоры	мың м²	210,0	176,4	33,6
Халық саны	мың адам	7,00	5,88	1,12

Инвестициялардың болжамды көлемі

Тұрғын үй құрылысына арналған инвестициялардың болжамды көлемі Алматы облысы үшін арналған ҚР ҰСН 8.02-04-2024

«Ғимараттар мен құрылыстардың құрылыс құнының ірілендірілген көрсеткіштері жинақтары. Өндірістік емес мақсаттағы объектілер» негізінде айқындалды.

Есептеулерге сәйкес, 2025–2050 жылдар аралығында ауыл аумағында тұрғын үй қорының құрылысына жұмсалатын жалпы шығын шамамен 61 081,3 млн теңгені құрайды. Оның ішінде бірінші кезектегі іс-шараларды (2025–2031 жж.) іске асыруға 23 756,3 млн теңге көлемінде инвестиция қарастырылған.

Сонымен қатар, тұрғын үйлерді бұзу жұмыстарына байланысты шығындар 30 144,0 млн теңгені құрайды, оның ішінде бірінші кезекте — 14 555,2 млн теңге.

Бұзылатын тұрғын үй қорында тұратын тұрғындарға төленетін өтемақы сомасын есептеу үшін ауданның екінші реттік тұрғын үй нарығындағы орташа бағаға талдау жүргізілді. Бағалау Krisha.kz мамандандырылған онлайн-платформасында орналастырылған өзекті деректер негізінде орындалды.

Есептелген өтемақы сомасы бағдарлық (шамаланған) сипатқа ие екенін атап өткен жөн. Тұрғын үйлерді тікелей сатып алу барысында әрбір объектіге оның техникалық жағдайы, орналасқан жері және өзге де сипаттамалары ескеріле отырып, жеке-жеке талдау жүргізіледі. Қосымша түрде мемлекеттік және тәуелсіз бағалау жүзеге асырылады, олардың нәтижелері бойынша меншік иелерімен өтемақының түпкілікті мөлшерін келісу жөнінде келіссөздер жүргізіледі.

5.2. Халыққа мәдени-тұрмыстық және әлеуметтік қызмет көрсету жүйесі

Қазіргі жағдай

Жаңартылған әлеуметтік саясатты іске асыру жағдайында халықтың өмір сүру сапасын қамтамасыз ететін негізгі салаларда — білім беру, денсаулық сақтау, мәдениет, демалыс және әлеуметтік инфрақұрылымның өзге де элементтерінде елеулі өзгерістер байқалуда.

Соңғы жылдары әлеуметтік саланы жоспарлау мен дамытудың тұжырымдамалық тәсілдері өзгеріске ұшырап, мәдени-тұрмыстық мақсаттағы объектілерді орналастыруға бөлінетін аумақтарды ұтымды пайдалану қағидаттары енгізілуде. Бұл өзгерістер тиісті мекемелердің тиімді жұмыс істеуін арттыруға және тұрақты даму талаптарына сәйкестігін қамтамасыз етуге бағытталған.

2025 жылға ауыл халқының негізгі мәдени-тұрмыстық қызмет көрсету объектілерімен қамтамасыз етілу деңгейі 5.2.1-кестеде келтіріледі.

Кесте 5.2.1

Мекемелер мен кәсіпорындардың атауы	Өлшем бірлігі	Бас жоспар шегіндегі қолданыстағы мекемелер	1000 тұрғынға шаққандағы есептік сыйымдылық көрсеткіші	Норматив бойынша қажет	Қамтамасыз етілуі, %
1	2	3	4	5	6
Білім беру мекемелері					
Мектепке дейінгі балалар мекемелері	орын	525	демографияға байланысты, қамту үлесі 70% шегінде	359	146,3
Жалпы білім беретін ұйымдар	оқушы	940	6–15 жастағы балалардың 100%-ы, 16–	1105	85,1

Мекемелер мен кәсіпорындардың атауы	Өлшем бірлігі	Бас жоспар шегіндегі қолданыстағы мекемелер	1000 тұрғынға шаққандағы есептік сыйымдылық көрсеткіші	Норматив бойынша қажет	Қамтамасыз етілуі, %
1	2	3	4	5	6
			17 жастағы балалардың 75%-ы		
Денсаулық сақтау мекемелері					
Дәрігерлік амбулатория	ауысымдағы қабылдау саны	50	5,0–30,0 мың адамға 1 объект	1 объект	100
Жедел және шұғыл медициналық көмек станциясының көшпелі бригадасы	автокөлік	1	5 мың тұрғынға 1.	1	100
Дәріханалар	объект	1	5,0 мың тұрғынға 1 объект	1	100
Дене шынықтыру-спорттық нысандар					
Жалпы пайдаланудағы спорт залдары	еден ауданы, м²	-	80	506	-
Жалпы пайдаланудағы жабық және ашық бассейндер	су айдынының ауданы, м²	-	25	158	-
Мәдениет және өнер мекемелері					
Клуб	орын	300	80	506	59,2
Кітапханалар	сақтау бірліктері, мың дана	6,3	5	31,7	19,9
	оқырман орны	10	4	25	39,5
Сауда, қоғамдық тамақтану және тұрмыстық қызмет көрсету кәсіпорындары					
Азық-түлік және азық-түлік емес дүкендер	сауда алаңы, м²	1508	300	1899	79,4
Қоғамдық тамақтану кәсіпорындары	орын	1250	40	253	493,7
Тұрмыстық қызмет көрсету кәсіпорындары	Жұмыс орны	25	7	44	56,4

Мекемелер мен кәсіпорындардың атауы	Өлшем бірлігі	Бас жоспар шегіндегі қолданыстағы мекемелер	1000 тұрғынға шаққандағы есептік сыйымдылық көрсеткіші	Норматив бойынша қажет	Қамтамасыз етілуі, %
1	2	3	4	5	6
Коммуналдық қызмет көрсету кәсіпорындары					
Монша, сауна	орын	-	7	44	-
Басқару және қаржыландыру ұйымдары мен мекемелері					
Байланыс бөлімшелері	объект	1	6,0 мың тұрғынға 1	1	100
Қоғамдық тәртіпті қорғау тірек пункттері	объект	1	тұрғын ауданға 1 объект	1	100
Әкімшілік ғимарат	жалпы алаң, м^2	140	жобалау тапсырмасына сәйкес		100
Тұрғын үй-коммуналдық шаруашылық мекемелері					
Қонақ үйлер	орын	-	6	38	-
Өрт сөндіру депосы	депо	-	ҚР ҚНжЕ 2.02-105-2014 сәйкес	1	-
	өрт сөндіру автокөліктер	-		2	-

5.2.1-кестеге сәйкес, ауыл халқы әлеуметтік инфрақұрылымның негізгі объектілерімен, атап айтқанда мектепке дейінгі білім беру ұйымдарымен, жалпы білім беретін мектептермен, мәдениет үйімен, сауда объектілерімен, қоғамдық тамақтану және тұрмыстық қызмет көрсету кәсіпорындарымен жалпы алғанда қамтамасыз етілген.

Сонымен қатар, кітапханалық ресурстармен қамтамасыз етілу деңгейінің жеткіліксіз екені байқалады.

Бұдан бөлек, ауыл аумағында әлеуметтік инфрақұрылымның бірқатар маңызды объектілері, атап айтқанда спорт кешені, жүзу бассейндері, моншалар және өрт сөндіру депосы толықтай жоқ.

Жобалық ұсыныстар

Ауылдың бас жоспары шеңберінде әлеуметтік инфрақұрылымды дамыту бойынша ұсыныстар жаңа әлеуметтік-экономикалық және қала құрылысы жағдайларына бағдарланған және халықтың әртүрлі сұраныстары мен қажеттіліктерін қанағаттандыруға бағытталған.

Қызмет көрсету мекемелері мен кәсіпорындарымен қамтамасыз ету нормативтерінің тізбесі мен көрсеткіштері СП РК 3.01-101-2013 «Қала құрылысы. Қалалық және ауылдық елді мекендерді жоспарлау және салу» қолданыстағы нормаларына сәйкес қабылданған. Қабылданған есептік нормалар ауылдық ортаның сапасына қойылатын ең төменгі стандарттарды

көрсетеді.

Мектепке дейінгі тәрбие

Ауыл халқының мектепке дейінгі мекемелерге деген қажеттілігі халықтың демографиялық құрылымын ескере отырып есептелді. Мәліметтер 5.2.2-кестеде келтірілген.

5.2.2-кесте

Мектепке дейінгі мекемелерге қажеттілік

Көрсеткіштердің атауы	Бірінші кезек	Есептік мерзім
Мектепке дейінгі жастағы балалар саны (2–5 жас), адам	519	553
Балаларды мектепке дейінгі мекемелермен қамту үлесі, %	70%	70%
Мектепке дейінгі мекемелерге қажеттілік, орын	363	387

Қазіргі уақытта ауыл аумағында бес жекеменшік мектепке дейінгі мекеме жұмыс істейді. Барлық балабақшалар жалға алынған ғимараттарда немесе бейімделген жеке тұрғын үйлерде орналасқан.

Бұл мекемелердің жалпы жобалық сыйымдылығы 525 орынды құрайды, мектепке дейінгі біліммен қамтылу деңгейі — 100%.

Қазіргі уақытта бес балабақшаның төртеуі сібір жарасы қорымының санитарлық-қорғау аймағында (СҚА) орналасқан. Осыған байланысты жобада аталған мекемелерді заманауи мемлекеттік балабақшалармен кезең-кезеңімен алмастыру көзделген.

Жоба шеңберінде жалпы сыйымдылығы 390 орын болатын үш балабақша салу жоспарлануда.

Жалпы білім беретін мекемелер

Жалпы білім беретін мекемелерге қажеттілік мектеп жасындағы балалар санына және оның перспективалық өзгеру үрдістеріне сүйене отырып есептелді. Мәліметтер 5.2.3-кестеде көрсетілген.

5.2.3-кесте

Жалпы білім беретін мекемелерге қажеттілік

Көрсеткіштердің атауы	**Бірінші кезек**	**Есептік мерзім**
Мектеп жасындағы балалар саны (6–15 жас), адам	1164	1267
Мектеп жасындағы балалар саны (16–17 жас), адам	208	224
Орта біліммен қамтылған (75%) 16–17 жастағы балалар саны, адам	156	168

Жалпы білім беретін мектептерге қажеттілік, орын	1320	1435

Ауыл аумағында 940 орынға есептелген О. Мұхаммадий атындағы орта мектеп жұмыс істейді. Мектепте нақты оқушылар саны 1 105 адамды құрайды.

Жалпы білім беретін мекемелермен қамтамасыз етілу деңгейі 85,1% болып отыр, бұл екі ауысымда оқытудың қажеттілігін туындатады.

Мектептің сібір жарасы қорымының санитарлық-қорғау аймағында орналасуына байланысты жобада оны көшіру қарастырылған.

Жоба аясында жалпы сыйымдылығы 1 440 орын болатын екі жаңа жалпы білім беретін мектеп салу жоспарлануда.

Мектептен тыс мекемелер

Жобада жалпы сыйымдылығы 140 орын болатын екі балалар шығармашылығы мен даму үйлерін салу көзделген.

Денсаулық сақтау мекемелері

Ауылда 50 келушіге арналған дәрігерлік амбулатория, жедел жәрдемнің бір автокөлігі және дәріхана жұмыс істейді. Бұл объектілер халықты бастапқы медициналық-санитарлық және шұғыл медициналық көмекпен толық қамтамасыз етеді.

Аталған объектілер де сібір жарасы қорымының санитарлық-қорғау аймағында орналасқан, осыған байланысты жобада оларды көшіру қарастырылған.

Бас жоспардың есептік мерзімінде ауысымына 100 келушіге арналған алғашқы медициналық-санитарлық көмек орталығын (АМСКО) салу, жедел және шұғыл медициналық көмек көрсету қызметін, сондай-ақ дәріхана пунктін орналастыру көзделген.

Спорт және дене шынықтыру-сауықтыру нысандары

Қазіргі уақытта ауыл аумағында жалпы ауданы 0,7 га болатын мектеп жанындағы ашық спорт алаңдары ғана бар. Капиталдық спорт нысандары жоқ.

Жобада: ауданы 800 м² болатын әмбебап спорт залын; су айдынының айнасы 200 м² болатын бассейнді; жалпы ауданы 5,6 га спорт алаңдарын қамтитын дене шынықтыру-сауықтыру кешенін салу көзделген.

Бұл нысандарды салу жаттығулар мен жарыстар өткізуге, бұқаралық спорттық іс-шараларды ұйымдастыруға мүмкіндік беріп, халықтың денсаулығын нығайтуға және әлеуметтік белсенділігін арттыруға ықпал етеді.

Мәдениет және өнер мекемелері

Ауылда 300 орындық мәдениет үйі жұмыс істейді, оның жанында 6,3 мың сақтау бірлігін қамтитын кітапхана орналасқан.

Аталған объектілер де сібір жарасы қорымының санитарлық-қорғау аймағында орналасқан, осыған байланысты жобада оларды көшіру қарастырылған.

Жоба аясында 400 орындық жаңа мәдениет үйін және 35,0 мың сақтау бірлігі мен 30 оқу орны бар кітапхана салу көзделген.

Коммерциялық-іскерлік және қызмет көрсету саласы

Ауылдың коммерциялық-іскерлік және қызмет көрсету саласы сауда кәсіпорындарымен, қоғамдық тамақтану, тұрмыстық қызмет көрсету, шағын бизнес және кәсіпкерлік құрылымдармен ұсынылған. Бұл сала жергілікті экономиканы қалыптастыруда, іскерлік белсенділікті ынталандыруда және жұмыс орындарын құруда маңызды рөл атқарады.

Қазіргі уақытта ауылда жалпы сауда алаңы 1 508 м² болатын шамамен 24 дүкен жұмыс істейді. Қоғамдық тамақтану кәсіпорындары 1 250-ге жуық отырғызу орнын ұсынады. Тұрмыстық қызмет көрсету саласында шамамен 25 адам жұмыс істейді.

Ауылдың өмір сүруін ұйымдастыру және басқару саласында ауылдық округ әкімінің аппараты, полицияның тірек пункті және «Қазпошта» бөлімшелері қызмет атқарады.

Аталған объектілердің барлығы сібір жарасы қорымының санитарлық-қорғау аймағында орналасқан, осыған байланысты жобада оларды кезең-кезеңімен көшіру көзделген.

2025–2050 жылдарға арналған жобада:

- жалпы ауданы 2 100 м² болатын дүкендер;
- жалпы ауданы 1 500 м² болатын нарық кешендері;
- жалпы сыйымдылығы 1 200 орындық қоғамдық тамақтану кәсіпорындары;
- 50 жұмыс орнына арналған тұрмыстық қызмет көрсету кәсіпорындары;
- 60 орындық моншалар;
- 45 орындық қонақ үйлер;
- байланыс бөлімшесі, полицияның тірек пункті және банк бөлімшесін салу көзделген.

Кәсіпкерлік белсенділікті дамыту, шағын және орта бизнесті қолдау, сондай-ақ ауылдық округ әкімдігін орналастыру мақсатында жалпы ауданы 1,5 мың м² болатын әкімшілік және кеңсе ғимараттарын салу жоспарланған.

Өрт қауіпсіздігі

Қажетті өртке қарсы қорғаныс деңгейін қамтамасыз ету және төтенше жағдайларға жедел ден қою мақсатында жобада 2 шығу жолы бар өрт сөндіру депосын салу көзделген.

Инвестициялардың болжамды көлемі

Мәдени-тұрмыстық мақсаттағы объектілерге арналған инвестициялардың болжамды көлемі Алматы облысы үшін әзірленген ҚР ҰСН 8.02-04-2024 «Ғимараттар мен құрылыстарды салудың құнын ірілендірілген көрсеткіштер жинақтары. Өндірістік емес мақсаттағы объектілер» құжатында келтірілген құрылыстың құнын ірілендірілген көрсеткіштер (ҚҚІК) негізінде

анықталды.

Есептеулерге сәйкес, ауыл аумағында 2025–2050 жылдар аралығында мәдени-тұрмыстық мақсаттағы объектілердің құрылыс құнының жалпы көлемі шамамен 14 245,1 млн теңгені құрайды, оның ішінде: – бірінші кезектегі іс-шараларды (2025–2031 жж.) іске асыруға 4 137,3 млн теңге көлемінде инвестиция қарастырылған.

Кесте 5.2.4

Ауылдың мәдени-тұрмыстық қызмет көрсету мекемелері мен кәсіпорындарын есептеу

Мекемелер мен кәсіпорындардың атауы	Өлшем бірлігі	Бас жоспар шегіндегі қолданыстағы	1000 тұрғынға шаққандағы есептік сыйымдылық көрсеткіші	Бірінші кезек - 2025-2031 ж.ж.		Всего на начало 2032 года	Есептік мерзім - 2032-2049 ж.ж.		2050 жылдың басындағы барлығы
				Норма бойынша қажет	Жаңа құрылыс		Норма бойынша қажет	Жаңа құрылыс	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Білім беру мекемелері									
Мектепке дейінгі ұйымдар	орын	550	демографияға байланысты, 70% қамту шегінде	363	120	360	387	270	390
Жалпы білім беретін ұйымдар	оқушы	940	6–15 ж. – 100%, 16–17 ж. – 75%	1320	600	1540	1435	840	1440
Мектептен тыс мекемелер	оқушы		мектеп оқушыларының 10%	132	70	70	143	75	145
Денсаулық сақтау мекемелері									
Алғашқы медициналық-санитарлық көмек орталығы, дәрігерлік амбулатория	ауысымдағы қабылдау	50	5,0–30,0 мың адамға 1 нысан	1 нысан		50	1 нысан	100	100
Жедел және шұғыл медициналық көмек бригадасы	автомобиль	1	5 мың адамға	1		1	1	2	2

Мекемелер мен кәсіпорындардың атауы	Өлшем бірлігі	Бас жоспар шегіндегі қолданыстағы	1000 тұрғынға шаққандағы есептік сыйымдылық көрсеткіші	Бірінші кезек - 2025-2031 ж.ж.		Всего на начало 2032 года	Есептік мерзім - 2032-2049 ж.ж.		2050 жылдың басындағы барлығы
				Норма бойынша қажет	Жаңа құрылыс		Норма бойынша қажет	Жаңа құрылыс	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Сүт асханалары	порция		1 жасқа дейінгі 1 балаға тәулігіне 4 порция	468			532	532	532
Тарату пункттері	м² жалпы алаңы		1 жасқа дейінгі 1 балаға 0,3 м²	35			40	40	40
Дәріханалар	нысан	1	5,0 мың адамға 1	1		1	1	1	1
Спорт және дене шынықтыру-сауықтыру нысандары									
Аумақ	га	0,7	0,7-0,9	5,2	2,0	2,7	5,6	3,6	5,6
Жалпы пайдаланудағы спорт залдары	еден алаңы $м^2$		80	520	800	800	560		800
Жабық және ашық бассейндер	$м^2$ су айдыны		25	163	200	200	175		200
Мәдениет және өнер мекемелері									
Мәдениет үйі	орын	300	80	520		300	560	400	400
Кітапханалар	мың дана сақтау	6,3	5	32,5		6,3	35,0	35,0	35,0

Мекемелер мен кәсіпорындардың атауы	Өлшем бірлігі	Бас жоспар шегіндегі қолданыстағы	1000 тұрғынға шаққандағы есептік сыйымдылық көрсеткіші	Бірінші кезек - 2025-2031 ж.ж.		Всего на начало 2032 года	Есептік мерзім - 2032-2049 ж.ж.		2050 жылдың басындағы барлығы
				Норма бойынша қажет	Жаңа құрылыс		Норма бойынша қажет	Жаңа құрылыс	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	оқу орны	10,0	4	26		10	28	30	30
Сауда, қоғамдық тамақтандыру және тұрмыстық қызмет көрсету									
Азық-түлік және азық-түлік емес дүкендер	сауда алаңы $м^2$	1508	300	1950	440	1948	2100	1660	2100
Нарық кешендері	сауда алаңы $м^2$		40	260	500	500	280	1000	1500
Қоғамдық тамақтандыру кәсіпорындары	орын	1250	40	260		1250	280	1200	1200
Тұрмыстық қызмет көрсету кәсіпорындары	жұмыс орны	25	7	46	15	40	49	35	50
Коммуналдық қызмет көрсету									
Моншалар, сауналар	орын		7	46	30	30	49	30	60
Басқару және қаржыландыру ұйымдары									
Байланыс бөлімшелері	нысан	1	9,0 мың адамға 1	1		1	1	1	1
Полицияның учаскелік пункті	нысан	1	тұрғын ауданға 1	1		1	1	1	1

Мекемелер мен кәсіпорындардың атауы	Өлшем бірлігі	Бас жоспар шегіндегі қолданыстағы	1000 тұрғынға шаққандағы есептік сыйымдылық көрсеткіші	Бірінші кезек - 2025-2031 ж.ж.		Всего на начало 2032 года	Есептік мерзім - 2032-2049 ж.ж.		2050 жылдың басындағы барлығы
				Норма бойынша қажет	Жаңа құрылыс		Норма бойынша қажет	Жаңа құрылыс	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Әкімшілік ғимарат	жалпы алаңы м2	140	жобалау тапсырмасына сәйкес			140		1500	1640
Банк бөлімшелері	операциялық орын		1–2 мың адамға 1 терезе	3			3	3	3
Тұрғын үй-коммуналдық шаруашылық									
Қонақ үйлер	орын		6	39	20	20	42	25	45
Қоғамдық дәретханалар	құрал		1	6	3	3	7	4	7
Өрт сөндіру депосы	депо		ҚР ҚЖ 2.02-105-2014	1	1	1	1		1
	Өрт автокөліктері			2	2	2	2		2
Жерлеу қызметі									
Дәстүрлі жерлеу зираты	га	4,8	0,24	1,6		4,8	1,7		4,8

АУМАҚТЫҢ АРХИТЕКТУРАЛЫҚ-ЖОСПАРЛЫҚ ҰЙЫМДАСТЫРЫЛУЫ

Елді мекеннің әкімшілік аудан жүйесіндегі орны

Ават ауылы Еңбекшіқазақ ауданы Алматы облысының шығыс бөлігінде орналасқан. Аудан шығысында Ұйғыр ауданымен, батысы мен солтүстік-батысында Талғар ауданымен, оңтүстігінде Кеген ауданымен шектеседі. Ауданның солтүстік шекарасы Қапшағай су қоймасының оңтүстік жағалауымен және Алматы облысының әкімшілік шекарасымен өтеді.

Аудан аумағынан Есік, Түрген, Киикбай, Шолақ, Шыбықты, Белшабдар, Қаратұрық, Лаварсаз, Асы және Шілік өзендері ағып өтеді. Аудан территориясын шығыстан батысқа қарай Үлкен Алматы каналы (Д. Қонаев атындағы БАК) кесіп өтеді. Таулы аймақтарда мұздық текті шағын көлдер (Есік, Жасылкөл және т.б.) кездеседі. Өзендерде шағын су электр станциялары салынған. Таутүрген және Қорам жоталарының беткейлерінде минералды бұлақтар орналасқан.

Аудан аумағында жалпы ауданы 63,5 мың га болатын Іле-Алатауы мемлекеттік ұлттық табиғи паркінің бір бөлігі, Алматы қорығы, Есік қорғаны, сондай-ақ ауданы 889 га болатын Шынтүрген мемлекеттік қорықшасы орналасқан.

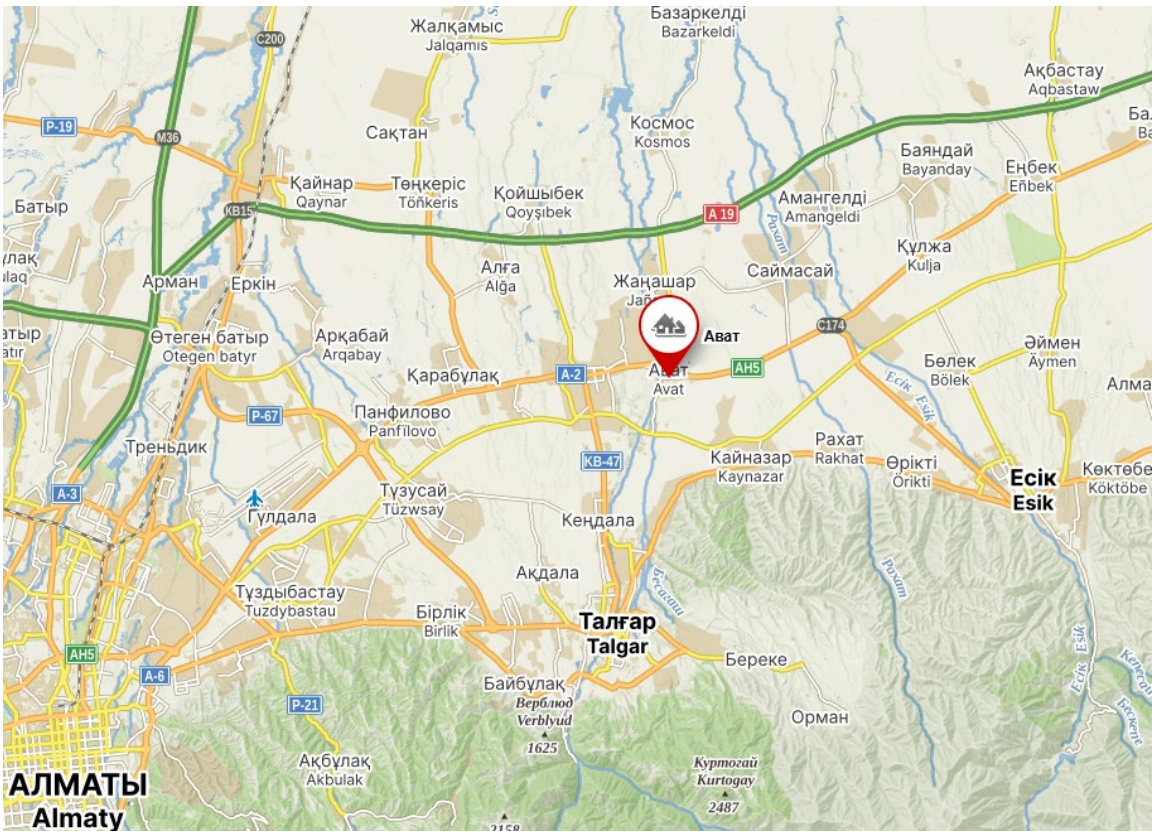

Сыртқы жол торабының сұлбасы

Ават ауылы Алматы облысы Еңбекшіқазақ ауданының батыс бөлігіндегі көрікті тау бөктерінде, Талғар өзенінің оң жағалауында, Алматы қаласынан солтүстік-шығысқа қарай 19 км қашықтықта орналасқан. Облыс орталығы – Қонаев қаласына дейінгі арақашықтық шамамен 75 км (солтүстік-батыс бағытта), ал аудан орталығы – Есік қаласына дейінгі қашықтық 17 км (ауылдан оңтүстік-шығыс бағытта). Ават ауылы Ават ауылдық округінің әкімшілік орталығы және жалғыз елді мекені болып табылады.

Ауыл республикалық маңызы бар негізгі көлік магистралі – Күлжа тас жолының бойында орналасқан. Бұл жол Алматы қаласымен тікелей көлік қатынасын қамтамасыз етеді және Алматы–Қорғас халықаралық маңызы бар магистраліне, сондай-ақ БАКАД автожолына шығуды қамтамасыз етеді. «Алматы-1» және «Алматы-2» теміржол станциялары ауылдан тиісінше 45 км және 34 км қашықтықта орналасқан. Алматы қаласының халықаралық әуежайына дейінгі арақашықтық шамамен 19 км.

Ауылдық құрылыс аймағының батысында, Талғар өзенінің қарсы жағалауында құрылыс материалдарын (құм-қиыршықтас қоспасы мен қиыршық тас) өндіретін карьерлер орналасқан. Бұл аумақтар едәуір үлкен алаңды алып жатыр, онда өндірістік базалар мен тас ұсату қондырғылары орналастырылған. Ауылдың солтүстік-батыс бөлігінде «Qoob Beton» бетон өндіру зауыты, сондай-ақ көптеген өндірістік және тиеу-түсіру базалары орналасқан. Ауылдан солтүстік-батыс бағытта шамамен 1000 м қашықтықта құс фабрикасы жұмыс істейді.

Ават ауылына солтүстік, шығыс және оңтүстік жағынан іргелес орналасқан жерлер ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлер болып

табылады. Ауылдың оңтүстігінде, 1,5 км қашықтықта Үлкен Алматы каналының тармағы өтеді. Каналдың сулары суару, ірі өнеркәсіптік, ұсақ шаруашылық және рекреациялық қажеттіліктер үшін пайдаланылады. Ауылдың солтүстік-батысында, шамамен 1000 м-ден сәл артық қашықтықта құс фабрикасы жұмыс істейді.

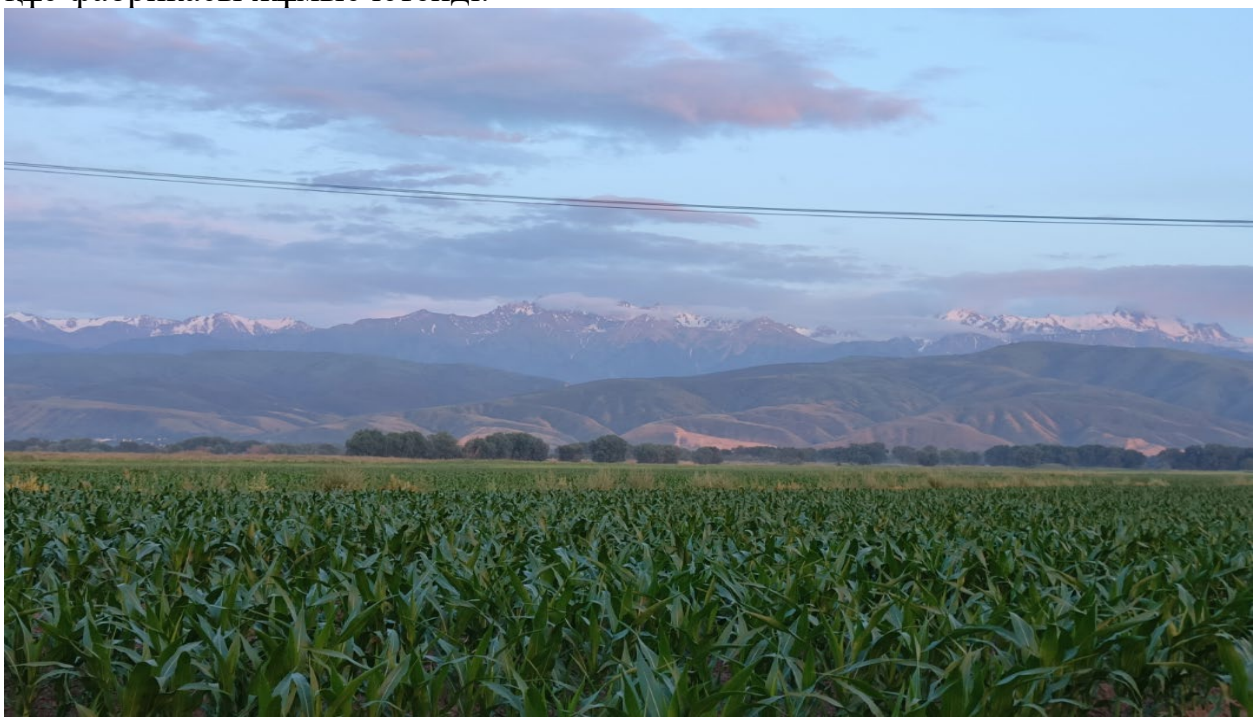

Ават ауылының айналасындағы ауыл шаруашылық алқаптары

Жоспарлау шектеулері

Жоспарлау шектеулері – бұл берілген территорияда қала құрылысы әрекеттеріне, соның ішінде абаттандыру мен көгалдандыруға шектеу қоятын шарттар мен талаптар. Бұл шектеулер территорияларды ерекше пайдалану шарттарымен байланысты.

Маңызды табиғи объектілерді сақтау және өндірістік, коммуналдық және көлік объектілерінің тұрғын аумаққа теріс әсерін болдырмау, сондай-ақ төтенше жағдайлардың алдын алу мақсатында жоспарлау шектеулері аймақтары белгіленеді, олар қазіргі жағдайдағы территория схемасында (негізгі жоспарда) көрсетілген.

Алматы облысының Ветеринария басқармасынан берілген анықтамаға сәйкес, ауылдың орталық бөлігінде, Тәуелсіздік және Байқоңыр көшелерінің қиылысында, сібір жарасына байланысты қабір орналасқан, оның санитарлық-қорғаныш аймағының радиусы 1000 м, ал бұл аумақта іс жүзінде ауылдың барлық аумағы – тұрғын және қоғамдық құрылыс кварталдары қамтылған.

Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрінің 2021 жылғы 12 қарашадағы № КР ДСМ-114 бұйрығына сәйкес, 2-тарау «Сібір жарасының алдын алу мақсатында санитарлық-эпидемиологиялық, санитарлық-профилактикалық іс-шараларды ұйымдастыру және өткізуге қойылатын санитарлық-эпидемиологиялық талаптар» (2-бап), осы аумақтарда кез келген

шаруашылық қызмет жүргізу және болашақта дамыту мүмкіндігі жоқ. Қауіпті аймақта тұратын халықты қоныстандыру қажет.

Ауылдың оңтүстік-шығыс шекарасында мал-жануарлар қабірі орналасқан, оның санитарлық-қорғаныш аймағы – 1000 м.

Ауылдың оңтүстік-батыс шекарасында зират орналасқан, оның СҚА көлемі – 300 м.

Ауылдың солтүстік-батысында орналасқан құс фабрикасының санитарлық-қорғаныш аймағы – 1000 м.

Санитарлық-қорғаныш аймақ тау-кен ресурстарын өндіретін карьерлерге, I қауіптілік классына жататын және ауыл шекарасынан батысқа, Талғар ауданы аумағында орналасқан, белгіленген. Олардың СҚА көлемі – 1000 м. Маңызды атап өту керек, кәсіпорындар Талғар өзенінің су қорғау аймағында жұмыс істейді, су қорғау аймақтарын және Алматы облысы әкімдігінің 2025 жылғы 8 тамыздағы № 238 «Алматы облысының су қорғау аймақтары мен белдеулерін белгілеу және оларды шаруашылық пайдалану режимі туралы» қаулысы талаптарын бұза отырып.

Жоғарыда аталған объектілердің санитарлық-қорғаныш аймақтары Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрінің 2022 жылғы 11 қаңтардағы № ҚР ДСМ-2 бұйрығына сәйкес белгіленген.

Қазақстан Республикасы СП РК 3.03-101-2013 «Автомобиль жолдары» (2024 жылғы 13 ақпандағы өзгерістер мен толықтырулармен) талаптарына сәйкес Алматы – Хоргос (Күлджа тракты) республикалық маңызы бар магистраль жолынан санитарлық буфер 100 м құрайды, бұл жол жиегінен тұрғын үй құрылысының шекарасына дейінгі қашықтық.

Қазақстан Республикасы Су ресурстарын пайдалану және қорғау жөніндегі комитетінің «Балқаш-Алакөл бассейндік инспекциясы» анықтамасына сәйкес су қорғау белдеулері мен аймақтарының көлемі:

Талғар өзені:

• су қорғау белдеуі – 35-200 м

• су қорғау аймағы – 200-1000 м

Бесағаш өзені:

• су қорғау белдеуі – 35-100 м

• су қорғау аймағы – 500-600 м

Алдыңғы генеральдық жоспардың (территориялық даму) жүзеге асырылуын талдау

Алынған бастапқы деректер, қазіргі территорияны пайдалану талдауы, бөлінген жер учаскелерін зерттеу, сондай-ақ демографиялық жағдай, қазіргі инженерлік-коммуникациялық және индустриалды-инновациялық дамуды ескере отырып, алдыңғы генеральдық жоспардың жүзеге асырылуы талданды.

«Ават ауылы, Енбекшиказах ауданы, Алматы облысы» алдыңғы жобасы 2009 жылы «Градо» жобалық компаниясы арқылы «Алматы қаласының қалалық маңы зонаның генеральдық жоспары» құрамында жасалған.

Генеральдық жоспарда келесі жобалық кезеңдер қабылданған:
бастапқы жыл – 2008 ж. (01.01.2009)
бірінші кезек – 2025 ж.
есептік мерзім – 2035 ж.

«Ават ауылы, Енбекшиказах ауданы, Алматы облысы» генеральдық жоспары жобасының басты міндеттерінің бірі – халыққа қолайлы өмір сүру жағдайларын жасау, ауылдың сәулет-жоспарлау құрылымын реттеу, Алматы қаласының қалалық маңы зонасының жобалық құрылымына сәйкес аумақтар шегінде.

Жобаның алдында ауылдың болашақ территориялық дамуын негізінен қазіргі шекаралар шегінде үйлестіру және ауылды, қалыптасқан жоспарлау элементі ретінде, осы ауданның перспективалық құрылыс құрылымына енгізу міндеті тұрды.

Жаңа тұрғын үй құрылысы селитебалық аумақтың шығыс және оңтүстік-батыс бағыттарында бос учаскелерге орналастырылуы керек болды. Осы мақсатта қазіргі құрылысқа қосымша территорияларды қосу ұсынылды.

Жаңа игерілетін аумақтарда жеке тұрғын үйлер кешені, норматив бойынша қажетті әлеуметтік және мәдени тұрмыстық қызмет объектілерімен бірге орналастырылды.

Генеральдық жоспарда ауылдың орталық бөлігін кеңістіктік тұрғыда айқындау, тұрғын массивтер мен орталық, сондай-ақ басқа мәдени-тұрмыстық объектілер арасындағы көгалдандырылған жаяу жүргінші жүйесін қалыптастыру үшін сәулет-жоспарлау шешімін реттеу мен жетілдіру көзделген. Орталық бөлігін қалыптастыру үшін сауда, тұрмыстық қызмет және басқа әлеуметтік маңызды объектілер үшін аумақтар резервтелді.

Қоғамдық аймақты дамыту Алматы-Хоргос автожолымен шектескен аумақтарда қарастырылды. Бұл аймақты сауда, жол бойындағы автосервис және коммерциялық объектілер қалыптастыруы тиіс еді.

Генеральдық жоспардың маңызды шешімі – Талғар өзенінің поймасындағы құм-кірпіш карьерлерінен кейін бүлінген аумақтарды рекультивациялау. Сол жерде, генеральдық жоспарға сәйкес, айтарлықтай кең аумақты рекреациялық аймақ, оның құрамында санаторий, демалыс паркі, автодром дамуы ұсынылды.

Алдыңғы генеральдық жоспар жасалған кезеңнен бері Ават ауылының шекаралары айтарлықтай өзгергенін атап өту керек. Қазіргі уақытта Талғар өзенінің арнасынан батысқа орналасқан территориялар ауыл шекарасына кірмейді. Өзен арнасында әлі күнге дейін құрылыс құм мен тасты өндіретін кәсіпорындар жұмыс істейді, бұл өзеннің экологиялық жағдайына және оның қоршаған табиғи ландшафтқа өте теріс әсер етеді.

Шығыс және оңтүстік-батыс учаскелері, алдыңғы генеральдық жоспар бойынша жеке тұрғын үй құрылысына арналған, іс жүзінде дамымаған. Шығыс бағытта тек жеке тұрғын үй құрылысына бұрын бөлінген аумақтар игерілген.

Ауылдың орталық бөлігіндегі қоғамдық құрылыс өзгеріссіз қалды. Алматы-Хоргос трассасы бойындағы қоғамдық құрылыс аздап дамыды.

Ағымдағы генеральдық жоспар мен Ават ауылы территорияларының қазіргі жағдайын салыстырмалы талдау көрсеткендей, қазіргі таңда ауылдың жоспарланған территориялық дамуы өте баяу қарқынмен жүзеге асырылуда.

Территорияның қазіргі пайдаланылу сипаттамасы

Ават ауылының қазіргі шекараларындағы аумақ көлемі – 750 га. Ауылдық округтің аумағы – 1706 га. Ауылдағы халық саны – 6 330 адам.

Ауылдың қазіргі жоспарлау құрылымының қалыптасуына ең үлкен әсерді сыртқы транспорттық коммуникациялар, жер бедерінің жазықтық сипаты және табиғи ландшафт элементі – ауылдың батыс бөлігінен ағып өтетін Талғар өзені тигізеді.

Ауыл жоспарына сәйкес территорияларды функционалды зоналау салыстырмалы түрде айқын көрінеді. Тұрғын үй аумағы Талғар өзенінің оң жағалауында, Күлджа трактының оңтүстігінде компактты орналасқан.

Өндірістік аймақ, ауылда, жеке қарастырылған түрде ғана бар, жалпы өндірістік аймақ жоқ. Бар болғаны жеке орналастырылған өндірістік және коммуналдық кәсіпорындар бар.

Рекреациялық аймақ ауылдың солтүстік бөлігінде орналасқан және “Avat kids camp” балалар демалыс лагерімен ұсынылған. Рекреацияны дамытуға потенциалды аймақ Талғар өзенінің аңғарында орналасқан.

Тұрғын аумақ іс жүзінде тік төртбұрышты конфигурацияға ие, батысында Талғар өзені, қалған үш жағынан ауылшаруашылық алқаптарымен шектелген.

Транспорттық-жоспарлау құрылымы – кеңістіктік бағытталған, батыстан шығысқа және оңтүстен солтүстікке бағытталған көшелердің тік төртбұрышты торы, кварталдардың аумағы 2-4 га шамасында. Кварталдардың қалыптасуы негізгі ауылдық көшелерге бағынышты: Алматинская (Ауыл шекарасындағы Күлджа тракты бөлігі), Победы, Байқоңыр, Мансурова және Тәуелсіздік.

Тұрғын үй құрылысы Күлджа трактының оңтүстігінде орналасқан, ауылға тән келбетке ие және негізінен жеке қосалқы учаскелері бар үйлерден тұрады. Қосалқы учаскелердің ауданы шамамен 8-10 сотық.

Тұрғын үй құрылысының аз бөлігі (шамамен 3 га) – ескі типтегі 2-3 қабатты көппәтерлі үйлер, олар Абылай хан, Байқоңыр және Розыбакиев көшелерінің квадратында компактты орналасқан. Кейбір 2 қабатты көппәтерлі үйлер шығыс жағында Абылай хан көшесі бойында да орналасқан.

Ават ауылындағы аз қабатты тұрғын үй

Қоғамдық орталық ауылдың оңтүстік бөлігінде, Ибдиминов көшесінің Абылай хан және Тәуелсіздік көшелерімен қиылысы жерінде локалды түрде қалыптасқан. Мұнда, магистральмен шектескен аумақтарда, аздаған қоғамдық тағайынды ғимараттар бар: Ават ауылдық округінің әкімдігі, Мадина мешіті, 300 орындық кітапханасы бар мәдениет үйі.

Мешіттің алдында, мәдениет үйінің солтүстік жағында кіші сквер орналасқан, оның басты аллеясында Ұлы Отан соғысына қатысқан ауылдық жауынгерлерге мемориал орнатылған.

Қоғамдық орталық құрамына О. Мұхаммадий атындағы 3 қабатты орта мектеп және оның жанында орналасқан Орталық стадион алаңы кіреді.

Білім беру объектілері – 1105 оқушыға арналған орта мектеп және 140 оқушыға арналған “Мейір” жеке мектебі. Бала-бақша тәрбие жұмыстары – бес жеке балалар бақшасымен қамтамасыз етілген. Ең үлкендері: 2 қабатты іргетасты ғимаратта орналасқан “Дилана” балалар бақшасы (131 орын), ауыл орталығында және “Балауса” балалар бақшасы (180 орын), ауылдың солтүстік-батыс бөлігінде. Қалғандары – шағын, жеке үйлерге бейімделген.

Денсаулық сақтау объектілерінен ауылда дәрігерлік амбулатория жұмыс істейді, жеке процедуралық кабинет және дәріхана ғана бар.

Ават ауылының орталық бөлігін құрылыстары

Құлжа трактінің бойындағы құрылыстар

Қоғамдық жасыл желектер – ауыл орталығындағы сквер және қоғамдық объектілердің айналасындағы көгалдандыру. Сквер қоршалған, жақсы көгалдандырылған, бірақ абаттандыруы нашар күйде. Сквердe жергілікті жауынгерлер мен Ұлы Отан соғысы ардагерлеріне мемориал орналасқан. Ауылдың солтүстік-шығыс бөлігінде Күлджа тракты бойында кішкентай сквер мен мемориалды кешен бар.

Рекреациялық аймақ ауылдың солтүстік бөлігінде, Күлджа трактының солтүстігінде орналасқан, онда “Avat kids camp” балалар лагері бар.

Талғар өзені арнасы, рекреациялық аймақ дамуы мүмкін болатын орын ретінде, қазіргі уақытта осы мақсатта пайдаланылмайды. Ауылдың әдемі жер бедері қысқа мерзімді демалыс аймағын қалыптастыру үшін барлық мүмкіндіктерге ие. Өзен арнасы өте бұралқы, тереңдігі аз.

Өзеннің экологиялық жағдайына және оны қоршаған табиғи ландшафтқа ең теріс әсерді құрылыс құм және тас өндіретін өндірістік компаниялардың қызметі тигізеді.

Талғар өзенінің аңғарында құрылыс құмы мен тас өндіру бойынша карьерлер

Өндірістік-коммуналдық аймақ ауылдың солтүстік және оңтүстік бөліктерінде орналасқан аздаған учаскелерден тұрады. Ауылдың солтүстік бөлігінде, Алматы-Хоргос трассасынан арғы жағында, ауылшаруашылық өнімдерін өңдеу зауытын салуға арналған 15 га аумақ орналасқан.

Ауылдың оңтүстік шекарасында ТБО полигоны және мал-жануарлар құмығу орны (скотомогильник) орналасқан.

Ауылдың басқа елді мекендермен *транспорттық байланысы* негізінен жеке автокөліктер арқылы жүзеге асырылады. Жолаушыларды қоғамдық автокөліктік тасымалдау Алматы қаласы мен Еңбекшіқазақ ауданының орталығы – Есік қаласының автотранспорт кәсіпорындары арқылы жүргізіледі. Ауылда жолаушылар тасымалы бойынша ішкі автокөліктік кәсіпорындар мен автобус маршруты жоқ.

Көшелер мен жолдар желісі бір қабатты құрылысына тән ұсақ құрылымға ие және жалпы алғанда барлық тұрғын үйлерге, қоғамдық ғимараттарға және жеке учаскелерге автокөлікпен жетуге мүмкіндік береді.

Қатты жабын тек басты көшенің (кіру магистралі) бойында және көліктің қозғалысы ең қарқынды бірнеше көшеде ғана жасалған.

Асфальтпен жабылған көше

Топырақпен жабылған көше

Жобалық сәулет-жоспарлау ұйымы және аумақтарды дамыту

Сәулет-жоспарлау құрылымын дамыту

Ауыл Аваттың қазіргі экологиялық жағдайын талдау оның аумағының үлкен бөлігінің сібір жарасының ошақтары орналасқан санитарлық-қорғаныс аймағында екенін көрсетеді. Осыған байланысты, Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрінің 2021 жылғы 12 қарашадағы № КР ДСМ-114 бұйрығына сәйкес, 2-тарау «Сібір жарасын алдын алу үшін санитарлық-эпидемиологиялық, санитарлық-профилактикалық іс-шараларды ұйымдастыру және жүргізуге қойылатын санитарлық-эпидемиологиялық талаптар», 2-бөлім «Адам қызметінде сібір жарасының ошақтарының айналасындағы санитарлық-қорғаныс аймағында орналасқан жер учаскелерін пайдалануға жол бермеуді бақылау», генеральдық жоспар алдында қауіпті аймақтан елді мекенді көшіру міндеті қойылған. Халықты көшіру – бұл инфекция ошақтары анықталған жағдайда, жұқпалы ауру адамдар мен жануарлардың өмірі мен денсаулығына қауіп төндірген кезде қолданылатын соңғы шара.

Жаңа құрылысқа қажетті жерлер мен жоспарлау шектеулерін ескере отырып, ауылды қауіпсіз аумақтарда дамыту үшін жобада қазіргі кезде ауыл шаруашылығына пайдаланылатын жерлерде шығыс және солтүстік бағыттар ұсынылған. Солтүстік учаскенің бос аумағы – 230 га, шығыс учаскесі – 56 га.

Қарастырылып отырған учаскелер ауылдың әкімшілік шекаралары ішінде орналасқан. Аумақтар құрылысқа жарамды және күрделі инженерлік дайындауды қажет етпейді.

Жобада елді мекеннің құрылымдық схемасы қабылданған, ол екі жоспарлау аймағынан – қазіргі құрылысқа қатысты солтүстік және шығыс –

қалыптасады.

Солтүстік жоспарлау аймағы Алматы-Хоргос автокөлік жолының солтүстік жағында қалыптасады.

Ауыл Аваттың шығыс дамуы ауылдағы қазіргі транспорттық-жоспарлау құрылымының жалғасы болып табылады. Шығыс тұрғын ауданының жоспарлау құрылымы ауылдағы тіктөртбұрышты көше желісіне сүйеніп, жаңа аумақтарда логикалық жалғасы болып табылады.

Қазіргі көше желісі бойлық бағыттағы көшелердің шығыс шекараға қарай дамуын қамтамасыз етеді, ал жаңа меридиандық бағыттағы көшелер солтүстік бөлікте дамып, ауылдың жаңа дамуының солтүстік бағытындағы аумақтарында транспорттық-жоспарлау торының элементі болады.

Тіктөртбұрышты тұрғын кварталдар негізінен жеке тұрғын үйлермен салынады.

Негізгі аумақтық дамудың аумақтары Алматы-Хоргос автокөлік жолының солтүстік жағында орналасқан жерлер болады. Мұнда ірі тұрғын массиві қалыптасады. Жаңа солтүстік ауданның транспорттық-жоспарлау құрылымы негізгі жоспарлау осіне – трасса Алматы-Хоргосқа бағынады, ол ауыл аумағынан диагональ арқылы өтеді.

Трассаға параллель және перпендикуляр көшелер желісі жаңа аумақтарда тіктөртбұрышты кварталдар қалыптастырады. Солтүстік-шығыс жаңа даму аумағының радиалды-шеңберлі құрылымы учаскенің ауылдың қазіргі шекараларындағы конфигурациясына байланысты. Құрылыс екі түрдегі тұрғын үймен жүргізіледі: жеке тұрғын үйлер және аз қабатты үйлер.

Тұрғын құрылыс дамуы

Жобаланған елді мекеннің ауылдық ерекшелігін ескере отырып, жобада негізінен жеке үй типіндегі құрылыс басым. Жеке үй типіндегі құрылыс тұрғын үй қорының 80%-нан астамын құрайды. Ауылдың құрылымында үлкен үлесі болғандықтан, жеке үй құрылысы сәулет-көркемдік ұйымдастыруда және ауылдың сыртқы бейнесін қалыптастыруда маңызды рөл атқарады.

Дамытылатын аумақтарда орталыққа бағыттылық пен көлемділікті қамтамасыз ету үшін тұрғын үй құрылысының сәулет-көркемдік ұйымдастыру принциптерінің бірі қолданылады, ол тұрғын массивтерді ұлғайту, үйлердің қабаттылығын арттыру, құрылыс тығыздығын перифериядан орталыққа қарай көбейту болып табылады. Мұны қазіргі заманғы құрылыс түрлерін қолдану арқылы жүзеге асыруға болады: блокталған және жоғары тығыздықтағы тұрғын үйлер.

Орталық бөліктің ерекше сәулеттік көркемдігі мен маңыздылығы заманауи абаттандырылған блокталған үйлермен (таунхаус) құрылыспен айқындалады, олардың жер учаскесінің мөлшері үй түрі мен көлеміне байланысты дифференцияланған. Блокталған үйлердің бір қатарлары ауылдың жаңа орталығын солтүстік-шығыс жағынан жартылай шеңбермен қоршайды. Мұндай үйлерде тұру өте ыңғайлы, қажетті жеке кеңістік сақталған. Мұнда қалалық жайлылық пен ауылдық кеңістік үйлеседі.

Аз қабатты, жеткілікті тығыздықтағы блокталған тұрғын үйлерді салу,

шығыс елдерде ыстық климатқа тән, тұрғын үй жайлылығын арттыруға бірқатар мәселелерді шешуге мүмкіндік береді. Мұндай құрылыс үйлер мен аула аумақтарын жұмсақ температура режимінде ұстап, жасыл желектерді суаруды қамтамасыз етеді, мини-бақтар мен аула аймақтарында қажетті микроклиматты қалыптастырады, осылайша тұру ортасының экологиясын жақсартады.

«Таунхаус» типіндегі блокталған құрылыс мысалдары

Қолданыстағы жеке тұрғын үй құрылысын сақтайтын аудандарда жер учаскелерін тиімді пайдалану, қала құрылыстық регламенттерді сақтау және оларға сәйкестендіру қажет. Ауыл аумағын жаңа жобалық ұйыммен үйлестіре отырып, көше-жол желісін реттеу, инженерлік қамтамасыз ету және абаттандыру бойынша бірқатар іс-шаралар жүргізілуі тиіс.

Қоғамдық орталықты дамыту

Қазіргі заманғы елді мекеннің қоғамдық орталығы – бұл күрделі сәулет-құрылыс құрылымы, жоспарлау және кеңістік тұрғысынан ұйымдастырылған орта, оған әкімшілік, мәдени-ағартушылық, сауда-тұрмыстық ғимараттар, оған тіркелген көшелер, бульварлар, скверлер, сондай-ақ абаттандыру элементтері кіреді.

Ауылдық қоғамдық орталықты жобалауға мына талаптар қойылады:

- қала құрылыстық, яғни қоғамдық орталықтың негізгі құрылымдық элементтермен және ауылдың сыртқы аймақтарымен ыңғайлы және ең қысқа байланыстарын қамтамасыз ету қажеттілігі;

- санитарлық-гигиеналық, яғни қоғамдық орталықты пайдалану үшін ыңғайлы, қауіпсіз, микроклиматтық жағынан ең тиімді жағдайларды жасау;

- экономикалық, яғни құрылыс тығыздығын арттыру, ғимараттарды барынша біріктіру немесе кооперациялау, жер учаскесінің мөлшерін ақылмен азайту;

- сәулет-көркемдік, яғни ауылдық елді мекенге тән, оның орталығын жоғары көркемдікпен сипаттайтын тұтас бейнені жасау.

Ават ауылының жаңа қоғамдық орталығы солтүстік жоспарлау ауданында қалыптасады, орталық жоспарлау осі бойымен, Алматы-Хоргос трассасынан жаңа аудан аумағы арқылы солтүстік-шығыс бағытта диагональ арқылы өтетін жолдың бойында орналасады. Мұнда, екі параллель көшенің аралығында орналасқан кеңістікте белсенді қоғамдық аймақ қалыптасады – жақсы абаттандырылған эспланада, оның кеңістіктік композициясына қоғамдық маңызы бар объектілер кіреді.

Осылайша, қоғамдық орталық елді мекеннің жалпы құрылымында орталық орын алады, кеңістіктік және функционалдық центр болып табылады және халықты қызмет көрсетуге бағытталған.

Ауылдық орталықты дамыту үшін учаскені таңдау оның ауылдағы ыңғайлы географиялық орналасуына, сыртқы және негізгі ауылдық көшелерге қатысты жағдайына байланысты. Орталық барлық тұрғын аудандарымен, рекреациялық және өндірістік аймақтармен көлік және жаяу жолдар арқылы ыңғайлы байланысады.

Қоғамдық орталықтың композициясын жергілікті қызмет көрсету объектілері мен әлеуметтік қызмет көрсету мекемелері қалыптастырады: әкімшілік ғимараттар мен кеңселер, көпфункционалды қоғамдық орталық, спорттық-сауықтыру кешені (жүзу бассейні бар), дәрігерлік амбулатория және т.б.

Ауылдық қоғамдық орталықтың сәулеті қалалық орталыққа қарағанда көбірек камерлі, жайлы және аз қабатты құрылыстың масштабына сәйкес келетіндей болуы тиіс. Қоғамдық орталық композициясы біртұтас ашық кеңістік ретінде шешіледі, әртүрлі функционалдық мақсаттағы өзара байланысты кеңістіктерден тұрады. Кеңістік-композициялық шешім ғимараттар мен олардың алдындағы учаскелердің өзара байланысына байланысты, сондықтан қоршаған кеңістікті абаттандыруға ерекше көңіл бөлу қажет. Кіші сәулет элементтері, бассейндер, шөптер мен гүлзарлар орталықтың сәулетін толықтырады.

Білім беру объектілері жаңа құрылыс аумақтарында біркелкі орналастырылады, жаяу қатынас радиусын ескере отырып, интенсивті көлік қозғалысы бар автожолдардан алыс. Жобада 3 балабақша және 2 жалпы білім беретін мектеп салу үшін учаскелер резервтелген.

Жалпы пайдалану жасыл желектерін дамыту жүйесі

Елді мекен аумақтарын абаттандыру – адам өмір сүру жағдайларын санитарлық-гигиеналық жақсарту және урбанизацияланған ортаның эстетикалық көркемдігін арттыру міндеттерінің бірі.

Елді мекеннің жасыл желектер жүйесі – бұл барлық абаттандыру элементтерінің (парктер, скверлер, рекреациялық аймақтар, арнайы мақсаттағы жасыл желектер, санитарлық-қорғаныс жасыл желектері және т.б.) өзара байланысты, біркелкі орналастырылуы.

Композицияға үйлестірілген жасыл желектер елді мекеннің құрылымдық-жоспарлау және сәулет-көркемдік артықшылықтарын жақсартады, көлемдік-құрылымдық көрініс, көркем силуэт жасауға

көмектеседі. Уақыт өте өзгеретін ландшафттың көркемдігі, түрлі-түсті реңктердің әртүрлілігі адамның психологиялық және физикалық жағдайына оң әсер етеді, өмір сүру үшін ыңғайлы жағдай жасауға ықпал етеді.

Жасыл желектерді орналастыру мәселесі тек қалалар үшін ғана емес, ауылдық елді мекендер үшін де маңызды, мұнда жергілікті тұрғындар үшін демалу орындарының таңдауы тар.

Қабылданған сәулет-жоспарлау шешіміне сәйкес ауылда барлық маңызды сәулет-композициялық түйіндерді байланыстыратын біртұтас жасыл желектер жүйесі қалыптасады, жалпы сәулет-жоспарлау ұйымымен және сыртқы аймақтың жасыл желектерімен үйлестіріледі.

Жаңа құрылыс аудандарының жасыл желектер жүйесінің негізгі элементтері: қоғамдық орталықтың абаттандырылған эспланадасы, одан шығатын жасыл коридорлар – жаяу аллеялар, олар тұрғын массивтердің орталықтарын ауылдың негізгі қоғамдық орталығына қосады.

Жобаның мақсаты – ауыл аумағында жасыл желектерді біркелкі тарату. Генеральдық жоспар жаңа құрылыс аумақтарында жасыл кеңістіктер қалыптастыруды ұсынады. Жобада тұрғындарға жаяу қатынаста демалу орындарын қамтамасыз ету үшін жаңа тұрғын массивтерде скверлерді қалыптастыру қарастырылған.

ТАБИҒИ-ЭКОЛОГИЯЛЫҚ ҚҰРЫЛЫМ

Елді мекендердің көптеген мәселелерін шешу үшін территорияны жобалау кезінде экологиялық талаптарды ескеру қажет, бұл барлық деңгейде жүзеге асырылуы тиіс: генеральдық жоспардан бастап, құрылыс жобаларына және нақты капитальды құрылыс объектілеріне дейін.

Табиғатты өзгертуден адамзат табиғатпен қатар өмір сүру қажеттілігін, урбанизацияланған және табиғи компоненттердің өмір сүру ортасында рационалды үйлесімін қамтамасыз ету, олардың арасындағы теңгерімді сақтау қажеттілігін түсіне бастады.

Тұрақты дамитын қалалар, елді мекендер және олардың агломерацияларын жасау табиғи-экологиялық құрылымдарды әзірлеуге негізделеді.

Табиғи-экологиялық құрылым (ТЭҚ) – бұл өзара байланысты табиғи компоненттерден тұратын күрделі жүйе, біртұтас жасыл жүйе, оған орман-парктер, парктер, бульварлар, скверлер және кіші бақтар кіреді.

ТЭҚ қалыптасуы әртүрлі деңгейлерде жүзеге асады – жергілікті, аудандық, аймақтық және аймақаралық. Әрбір табиғи аумақ өзінің элементі ретінде реттілікке ие болады.

ТЭҚ-ты қалыптастырудың мақсаты – территорияның табиғи-ресурстық әлеуетін оңтайлы пайдалану және оның экологиялық жағдайын қолдау.

Елді мекеннің табиғи-экологиялық құрылымы маңызды экологиялық функцияны атқарады – табиғи элементтердің тұрақтылығын және өзара байланыстылығын қамтамасыз етеді. Бұл ретте табиғи кешендердің өзіндік қалпына келу, өзіндік тазарту мүмкіндіктерін пайдалану маңызды. Экологиялық құнды, бірақ деградацияға ұшыраған табиғи ландшафттарды

қалпына келтіру және реабилитациялау да аз маңызды емес.

Табиғи-экологиялық құрылымды және оны қоршап тұрған аумақтарды қалыптастыру табиғи және жасыл аумақтардан тұратын аумақтық үздіксіз жүйе түрінде жүзеге асырылады, гидрографиялық желі мен табиғи-қорықтық объектілер негізінде, құрылыс учаскелерін бөлектеу арқылы, олардың шекарасынан тыс жасыл белдеулер мен табиғи аймақтарды бөліп көрсету арқылы.

Табиғи құрылымды аумақтық дамыту «жасыл байланыстар» желісін кеңейту арқылы, осы жүйенің созылмалы элементтері – бульварлар, серуен жолдары, велосипед жолдары (тұрақты инфрақұрылым түрінде) арқылы; ландшафттық доминанттарды ескере отырып экологиялық «осьтар» қалыптастыру; арнайы құрылымдағы қорғаныш белдеулерін жасау (жел, газ, шу қорғау), сондай-ақ өзендер мен су айдындары жағалауындағы су қорғаныш аймақтарын қалыптастыру арқылы жүзеге асырылады.

Кез келген жүйедегідей, экологиялық құрылым функционалдық элементтерден тұрады – түйіндер (немесе ядролар) және олардың арасындағы коммуникациялар (миграциялық каналдар) түрінде болатын сызықтық объектілер. Түйіндер – кең экожүйелер, олардың көлемі мен биологиялық әртүрліліктің жоғары деңгейі арқасында табиғи процестер өтеді, бұл кең аумақтардағы экологиялық жағдайды тұрақтандырады. Коммуникациялар түйіндерді қосып, заттар мен энергия ағындарын тасымалдайды.

Ават ауылындағы табиғи-экологиялық құрылым құрылымында табиғатты қорғау функциясы бойынша ерекшеленетін аумақтық бірліктер бөлінді:

- экологиялық ядролар;
- экологиялық дәліздер (табиғи, табиғи-антропогендік және антропогендік);
- буферлік зоналар.

Экологиялық ядролар: табиғатқа құнды учаскелер, мысалы, ерекше қорғалатын табиғи аумақтар (ЕҚТА), олар биоәртүрлілік пен экологиялық функциялардың негізгі көздері болып табылады. Экологиялық ядролар – кең аумақтық негізгі территориялар. Маңызды экожүйелердің сақталуын қамтамасыз етеді, флора мен фауна түрлерінің таралу орталықтарын және популяциялар биоәртүрлілігінің аймақтарын қамтиды.

Экологиялық дәліздер: түйіндерді қосатын сызықтық учаскелер (көбінесе орман-парк белдеулері, өзендер, аңғарлар) – түрлердің қозғалысын қамтамасыз етеді және табиғи ландшафттардың үздіксіздігін сақтайды.

Буферлік зоналар: «ядролар» мен «дәліздерді» сыртқы ортаның теріс әсерінен қорғау үшін арналған аумақтар, мысалы, ластану және антропогендік қысымнан қорғау.

Ават ауылындағы ТЭҚ үшін экологиялық ядро мен экологиялық дәліздің функциялары р. Талгар аңғарына тиесілі, ол ауылдың батысында ағады.

Талгар өзені Талгар мұздығынан басталады, Сол және Оң Талгар

өзендерінің қосылуынан пайда болады. Қыземшек таудан басталады. Өзен ұзындығы – 117 км. Қапшағай су қоймасына құяды. Жоғарғы ағысында аңғар биік тік беткейлермен сипатталады, төменгі ағысында аз рельефті жазықтан өтеді.

Талгар өзенінің бассейні Іле-Алатау тауларында орналасқан, күрделі тау рельефімен сипатталады. Солтүстік беткей бірнеше жоталардан тұрады, олар таулы өзендер үшін су бөлгіш қызметін атқарады. Бассейннің негізгі өзендері – Оң, Орта және Сол Талгар – Іле-Алатау беткейлерінен басталады.

Талгар өзенінің бассейні 444,5 км² аумақты алып жатыр, оның ішінде Сол Талгарға – 273 км², Орта Талгарға – 103 км², Оң Талгарға – 68,5 км².

Талгар өзенін қар-мұздық және жер асты сулары қоректендіреді. Талгар қаласы маңындағы орташа жылдық су шығыны – 10,6 м³/с. 1921, 1947 және 1949 жылдары сел жүру оқиғалары тіркелген.

Талғар өзені

Талгар өзені – Талғар ауданының басты су артериясы болып табылады, ол өңір экономикасында маңызды рөл атқарады. Өзен сулары суармалау мен сумен қамтамасыз ету үшін пайдаланылады, энергетикалық кәсіпорындарда пайдаланылады. Өзен бойында Талғар қаласы, Ават, Байтерек, Жанашар және басқа да елді мекендер орналасқан.

Жергілікті рангтегі түйіндер өте тұрақсыз, өйткені олар адам әрекетімен оңай жойылады. Осы жағдайда, Ават ауылының айналасындағы табиғи ландшафтқа үлкен зиян келтіретін құрылыс тасы өндіретін компаниялардың қызметі болып табылады. Сондықтан генеральдық жоспар алдында табиғи-экологиялық құрылымның осы құнды элементін сақтау маңызды міндет болып табылады. Экологиялық қауіпті объектілер ретінде өндіруші кәсіпорындардың қызметін экологиялық бақылау жүргізу қажет. Бақылау кәсіпорынның қоршаған ортаға келтіретін зиянын, болашақтағы шығарындылар мен апаттардың тәуекелін бағалауға, сондай-ақ табиғи ресурстарды аз тұтыну мен тау-кен өндірісінің қоршаған ортаға әсерін минимизациялау үшін теңдестірілген шешім іздеуге мүмкіндік береді.

Жануарлардың миграциясы мен өсімдіктердің таралуы үшін экологиялық дәліздер ретінде табиғи аумақтар арасында орналасқан және олардың айналасында Ават ауылы орналасқан ауылшаруашылық алқаптары да қызмет етуі мүмкін. Ауылшаруашылық алқаптары табиғи-экологиялық

құрылымға «жасыл клиндер», су қорғау және эрозияға қарсы аймақтар, сондай-ақ орман-парктер белдеулерінің бір бөлігі ретінде интеграциялануы мүмкін, бұл өңірлік деңгейде экологиялық тепе-теңдікті қолдауға ықпал етеді.

Буферлік зоналар экологиялық құрылымның орталық ядролары мен дәліздерін потенциалды зиянды әсерлерден қорғауға арналған. Оларға су қорғау аймақтары, өнеркәсіп кәсіпорындарының санитарлық-қорғау зоналары және т.б. кіреді. Осылайша, буферлік зоналар елді мекеннің барлық қалған жасыл аумақтарын және іргелес жерлерді қамтиды (орман-парктер, парктер, скверлер, бульварлар, санитарлық-қорғау зоналарын, зираттарды, бақтарды, ұжымдық бау-бақшаларды).

Буферлік зоналар мен экологиялық дәліздер тікелей құрылыс аумақтарына жақын орналасқан және үлкен антропогендік жүктемелерге ұшырайды, бұл табиғи ортаның жоғалуына және деградациясына әкеледі.

Санитарлық-қорғау жасыл алқаптары

Санитарлық-қорғау алқаптары (СҚА) – бұл өнеркәсіптік аймақтардың санитарлық-қорғау зоналарында (СҚЗ) жасалған инженерлік-экологиялық элементтер, олар өнеркәсіптік объектілер мен тұрғын аймақтар арасындағы аумақтарды қамтиды және өндірістің қоршаған орта мен адамдардың денсаулығына теріс әсерін азайтуға арналған.

СҚА шаң мен шудың таралуын азайтатын бөгет жасайды, өнеркәсіп кәсіпорындарынан шығатын микроклиматты реттеуге, ауа температурасын төмендетуге және ашық қоймалардан шаң шығуын азайтуға ықпал етеді.

Сонымен қатар, жасыл алқаптар өнеркәсіптік объектілерді тұрғын аумақтардан визуалды түрде бөлуге көмектеседі.

Өнеркәсіптік аумақтарды абаттандыру және жасылдандыруда жүйелі тәсілдің негізгі мақсаты – табиғи ортаның экологиялық теңдігін сақтау, зиянды заттардың атмосфераға шығарылуын азайту, өнеркәсіптік аймақтағы жұмысшы персонал үшін қолайлы микроклиматтық жағдайларды ұйымдастыру.

Жобада өнеркәсіптік және коммуналды- қойма кәсіпорындарынан, сондай-ақ сыртқы желі жолдарынан санитарлық-қорғау жасыл зоналарын құруға ерекше көңіл бөлінген.

Генеральдық жоспар бойынша өнеркәсіп кәсіпорындарының санитарлық-қорғау жасыл алқаптарының аумағы едәуір ұлғайтылады деп болжануда.

Санитарлық-қорғау алқаптарын құруда пайдаланылатын өсімдіктер түрлеріне қойылатын жалпы міндетті талап – олардың өнеркәсіптік кәсіпорындардың шығарындыларында кездесетін әртүрлі ластануға төзімділігі.

Табиғи құрылым элементтері – бұл жасылдандырылған аумақтар, сондықтан олар әртүрлі биөнімділік қасиеттерге ие.

Шамамен әртүрлі құрылым элементтерінің «экологиялық әлеуеті» төмендегі кестеде көрсетілген:

Қала жасылдандыруының әртүрлі элементтерінің экологиялық әлеуеті

Элементтер және олардың пайдалы қасиеттері	Гүлзарлар	Бақтар	Шөп алқаптары	Аллеялар	Бұтасыз орамдар	Бұталы орамдар	Тірі қоршаулар	Су жағалауы бұталары
Желден қорғау	1	1	1	3	5	5	5	3
Түтін және шаңнан қорғау	1	1	1	3	5	5	5	5
Шудан қорғау	1	1	2	3	5	5	5	5
Топырақты эрозиядан және дефляциядан қорғау	2	1	3	2	5	5	5	5
Өсімдіктерге зиянды химикаттан қорғау	2	1	3	2	3	3	3	3
Бастапқы биологиялық өнімділік	2	3	2	3	3	5	3	3
Топырақтағы жануарлар мен саңырауқұлақтарға пайдасы	1	1	2	2	3	5	5	5
Бал араларына және басқа пайдалы жәндіктерге пайдасы	3	2	3	3	3	3	3	3
Ашық ұя салатын құстарға пайдасы	1	1	1	3	5	5	3	2
Түрлік әртүрлілік	3	3	3	3	3	5	5	5
Өзін-өзі реттеу қабілеті	1	1	2	2	3	5	3	5
Жалпы экологиялық потенциал	18	16	23	29	43	51	45	44

Ескерту: Потенциал: жоғары – 5; орташа – 3; төмен – 2; өте төмен – 1.

Санитарлық-қорғау зоналарын жасылдандыру үшін ұсынылатын түрлер негізінен газға төзімді, газ сіңіру қабілеті жоғары түрлерден таңдалған.

Жобада өнеркәсіптік объектілерге жақын орналасқан санитарлық-қорғау зоналарында сүзгілеуші және оқшаулаушы типтегі қорғаныш орман белдеулерін орналастыру ұсынылады, олардың мақсаты – ластанған ауа массаларын өз аумақтарында ұстап, тазарту.

КӨЛІК ЖӘНЕ КӨШЕ-ДЕҢГЕЙЛІ ЖЕЛІ

Сыртқы көлік

Ават ауылы Алматының елді мекендерге жақын аймағына кіреді және Алматы – Хоргос (Күлжын трактісі) республикалық маңыздағы автожол бойында орналасуы арқасында тиімді географиялық орынға ие. Бұл фактор елді мекенге сыртқы көлік байланыстарын ыңғайлы қамтамасыз етеді. Ауылдың негізгі бөлігі Күлжын автожолы оңтүстік жағында орналасқан. Алматының елді мекендерге жақын аймағының көлік жүйесі халық тығыздығының, автомобиль және теміржол жолдарының жоғары деңгейімен сипатталады.

Пригородтық аймақта халықтың қозғалғыштығы жоғары, себебі жұмыс орындары, орта және жоғары оқу орындары негізінен Алматыда шоғырланған.

Ават ауылының сыртқы көлік жүйесі тек автомобиль көлігін қамтиды.

Жуықтағы әуежай – халықаралық Алматы әуежайы, ауылдан шамамен 25 км оңтүстік-батысқа орналасқан.

Ауылға жақын теміржол вокзалдары: Алматы қаласы «Алматы-1» вокзалы және «Жеті-Су» станциясы, Отеген Батыра кентінде орналасқан.

Автомобиль көлігі

Ауылдағы көлік қызмет көрсету жүйесін шешу негізгі мәселелердің бірі болып табылады. Ават ауылының жоспарлық құрылымы қазіргі көлік байланыстарын ұйымдастыру талаптарына толық сәйкес келмейді және өзіне тән кемшіліктерге ие:

- қалаішілік аумақпен қалааралық және транзиттік автомобиль қозғалысының қиылысы;
- кейбір көшелердің негізгі параметрлері мен жоспарлық шешімдерге сәйкес келмеуі (жол ені жеткіліксіз, көшелердің жоспарлау, құрылыс және абаттандыру талаптарын сақтамау);
- кейбір аймақтарда көлік қызмет көрсету желісінің жеткіліксіздігі, қозғалысқа кететін уақыттың артуы.

Сыртқы автожолдар

Қазіргі жағдай:

Ауылдың солтүстік жағынан Күлжын трактісі өтеді, бұл Ават ауылының Алматы қаласымен негізгі байланысын қамтамасыз етеді. Күлжын трактісі А-2 республикалық маңыздағы автожолдың (Алматы – Көктал – Шонжы – Хоргос) бөлігі болып табылады. Қарастырылып отырған учаскеде қозғалыс жолдарының саны екі бағытта 4 жолақты. Жақында автожолдың күрделі жөндеуі жүргізілді.

Ауылдың оңтүстік жағында, шамамен 1,3 км жерде БАК автожолы бойымен екі жолақты автожол өтеді. БАКАД-пен қиылысқаннан кейін ол Алатау трассасына өтеді. Жолдың жағдайы жақсы.

БАК жолынан Бесагаш өзені бойымен солтүстік-оңтүстік бағытта өтетін екі жолақты жергілікті автожол ауылдың шығыс жағынан өтеді. Одан әрі ол

Жанашар ауылының шығыс жағын айналып, Алматы – Хоргос халықаралық автожолына жетеді. Жолдың жағдайы қанағаттанарлық.

Сыртқы және ішкі жолаушылар тасымалы

Қазіргі жағдай:

Ауылдың қазіргі және перспективалық құрылысы бойынша қалааралық және пригородтық тасымалдау ауылдың көлік инфрақұрылымы арқылы жүзеге асырылуы жоспарланған.

Ават ауылы Алматы қаласы мен қала маңындағы елді мекендермен маршруттар желісі арқылы байланысады.

Тікелей автобус маршруттары жоқ. Ауыл тұрғындары транзиттік маршруттарды пайдаланады, олар Күлжын трактісі арқылы өтеді. Негізгі жолаушылар тасымалы Алматы қаласының автокөлік кәсіпорындары арқылы жүзеге асырылады.

Ауылда жолаушылар тасымалына арналған автостанция жоқ. Елді мекендер арасындағы қатынастар жеке автокөлік, жеке такси және автобус арқылы жүзеге асады. Ауыл ішінде автобус қозғалысы жоқ. Үш маршрут (№№ 225, 243) Күлжын трактісі арқылы өтеді, ал № 242 маршруты ауылдың солтүстік-батыс бөлігін ғана қызмет көрсетеді.

Ауылдың максималды өлшемдері – 1,57 х 1,88 км. Бұл тұрғындарға ыңғайсыздық тудырады, өйткені автобусқа отыру үшін Күлжын трактісіне дейінгі жаяу жол нормативтен ұзақ.

Маршрут № 242 Алматыдан басталып, Базаркельды ауылында аяқталады. Маршрут № 225 метро станциясынан басталып, Қызылжар ауылына жетеді. Маршрут № 243 Райымбек проспектісінен басталып, Баяндай ауылында аяқталады.

Жобалық ұсыныстар:

Ауылдың негізгі дамуы Күлжын трактісінен солтүстікке жоспарланған.

Тұрғындарға қызмет көрсету үшін Ават – Алматы бағытында екі жаңа автобус маршруты ұсынылады. Бір маршрут ауылдың солтүстік және оңтүстік бөлігін қамтиды. Екінші маршрут – ауыл ішінде шеңберлі маршрут.

Автобус маршруттары негізгі көшелер арқылы өтеді.

Автобус аялдамалары 400–600 м қашықтықта орналастырылады (крестовинадан 30 м дейін және 15 м кейін).

Көше-дорожная желі (КДД)

Қазіргі жағдай:

Ауылдың жоспарлық құрылымы жынақты.

- Ені (солтүстік-батысқа қарай) – 1,57 км;
- Ұзындығы (солтүстік-оңтүстікке) – 1,88 км.

Жеке тұрғын кварталдары көбінесе тікбұрышты тор құрайды. Кварталдар оңтүстік–солтүстік бағытта созылған. Шығыс бөлігінде жаңа құрылыста, көшелердің торы көлденеңінен созылған.

Барлық көшелердің ұзындығы – 16,9 км. 90% асфальтпен жабылған.
Негізгі көшесі – Тәуелсіздік, ұзындығы 1,75 км.

Жобалық ұсыныстар:

Ауылдың ортасында сибирь жұқпасы қорымының болуы экологиялық жағынан қауіпті болғандықтан, ауылды Күлжын трассінен солтүстікке, егістік жерлерге дамыту шешімі қабылданды.

Ауылдағы көшелер жүйесі: негізгі, маңызды, екінші дәрежелі және проездтар. Барлық көшелердің жалпы ұзындығы – 39,2 км:

Негізгі – 7,15 км
Маңызды – 6,75 км
Екінші дәрежелі – 16 км
Проездтар – 10 км

Көшелердің ені «қызыл сызықтарда» және поперечный профиль нормалары СП РК 3.01-101-2013 бойынша қабылданған:

- Негізгі – 25 м, жол бөлігінің ені 7–10,5 м, жаяу жүргіншілер 1,5 м;
- Маңызды – 20 м, жол бөлігінің ені 6 м, жаяу жүргіншілер 1,5 м;
- Екінші дәрежелі – 15 м, жол бөлігінің ені 5,5 м, жаяу жүргіншілер 1,0 м;
- Проезд – 10 м, жол бөлігінің ені 3 м, жаяу жүргіншілер 1,0 м.

Көшелер мен жолдардың ұзындығы бойынша негізгі көрсеткіштер

Көрсеткіштердің атауы	Өлшем бірлігі	Жылдар		
		2025	2032	2050
Көшелер мен жолдардың жалпы ұзындығы	км			
оның ішінде:				
Тұрғын үй құрылысы аумағындағы көшелер	км	16,9*	10	38,9,
Өндірістік-коммуналдық аумақтағы көшелер	км	-	-	0,3

Ават ауылының көшелері мен жолдарының жобалық параметрлері

Жолдар мен көшелердің жіктелуі	Жобаланған көлденең профиль элементтері					
	Жобаланған поперечный профи	Көше/жол ені қызыл сызықтарда (м)	Жол бөлігінің ені (м)	Екі бағыттағы жолақтар саны	Жолақ ені (м)	Жаяу жүргіншілер ені (м)

	ль нөмірі					
1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**
Республикалық маңызы бар автожол	1-1	80	12,0	4	3,0	2-2
Негізгі көше	2-2	25	10,5	3	3,5	1,5-1,5
Негізгі көше	3-3	15	3,5	1	3,5	2,25-2,25
Маңызды көше	4-4	25	6	2	3,0	1,0-1,5
Маңызды көше	5-5	30	7	2	3,5	1,5-1,5
Маңызды көше	6-6	20	6	2	3	1,5-1,5
Екінші дәрежелі көше	7-7	15	5,5	2	2,75	1-1
Проезд	8-8	10	3	2	1,5	1-1
Проезд	9-9	10	3	2	1,5	-

Көшелер мен жолдардың ұзындығы

Көрсеткіштердің атауы	Өлшем бірлігі	Шығыс жылы (2024)	Бірінші кезек (2031)	Есептік мерзім (2050)
1	**2**	**3**	**4**	**5**
Көшелер мен жолдардың жалпы ұзындығы:	км	28,8		42,0
в том числе: асфальт/ грунт		оның ішінде: асфальт / грунт		
Республикалық маңызы бар жол	км	2,6		-
Негізгі көше	км			8,3
Маңызды көше	км			6,6
Екінші дәрежелі көше	км			13,7
Хозяйственный проезд, мал жолы	км			13,4

Ауылдық елді мекеннің автокөлік транспорты

Көлік құралдарының паркі

Ават ауылында тіркелген көлік құралдарының саны туралы мәліметтер жоқ, өйткені олар уәкілетті органдармен берілмеген.

Ауыл тұрғындарының жеке меншігіндегі көлік құралдары өз қалауынша қолданылады.

Жеңіл автокөліктер

Жеңіл автокөліктердің перспективалық паркінің есебі көлікпен қамтылу деңгейі мен жоба бойынша халық санын ескере отырып жасалады.

5.1.1-кестеде жеке меншіктегі жеңіл автокөліктердің паркінің кезеңдік есептеуі көрсетілген.

5.1.1-кесте

Көрсеткіштердің атауы	Өлшем бірлігі	Автомобильдендірудің нақты және болжамды деңгейі		
	Жыл	2025	2032	2050
Халықсаны	мың адамысяч человек	6,3	6,5	7,0
Автокөлікпен қамтылу деңгейі	бірлік/1000 адам	-	190	220
Автокөліктер паркі	бірлік	-	1 235	1 540

Такси

Жеке меншіктегі жеңіл автокөлік иелері ауыл ішінде және одан тыс жолаушылар тасымалы жүргізеді. Негізінен бұл Ават ауылы мен Алматы қаласы, сондай-ақ Иссык қаласының әкімшілік ортасы арасындағы қатынасты қамтамасыз етеді.

Көлік жеке учаскелерде сақталады.

Жүк көлігі.

Ават ауылында тіркелген жүк көліктерінің саны туралы ресми ақпарат жоқ. Көлік құралдарының иелері жүк көліктерін өз қалауынша пайдаланады.

Жеке меншікке тиесілі жүк көліктері, әдетте, жеңіл тоннаждық (жүк көтергіштігі 3,5 тоннаға дейін) автокөліктерге жатады. Ең көп таралғандары: ГАЗель, УАЗ (Ресей), Ford Transit, сондай-ақ Hyundai (Оңтүстік Корея), Isuzu Elf және Hino (Жапония), сондай-ақ қытайлық Foton және JAC.

Ауылдың дамуы, жаңа солтүстік аймақта тұрғын үй және азаматтық құрылыс көлемінің өсуі құрылыс материалдары мен тұтыну жүктемесінің артуына, сонымен қатар, әдетте, жүк көліктерінің паркінің ұлғаюына әкеледі.

Жеке меншіктегі жүк көліктерін сақтау көлік иелерінің жеке учаскелерінде жүзеге асырылатын болады.

Автобустар.

Қазіргі уақытта жеке тұлғаларға тиесілі автобустардың саны белгісіз. Әдетте, бұл автобустар ерекше кіші (10 адамға дейін) және кіші сыйымдылыққа (25 адамға дейін) жатады. Автобустардың иелері жолаушыларды негізінен Алматы қаласы мен Ават ауылы арасында тасымалдаумен айналысады.

Yutong, Ford, Mercedes-Benz және Hyundai автокөліктері Қазақстандағы

жеке автобустар иелері арасында өз беделі мен қолжетімділігі арқасында танымал брендтер болып табылады.

Қазіргі уақытта да, болашақта да, жеке тұлғаларға тиесілі автобустар жеке тұрғын үй учаскелерінде сақталатын болады.

Автосервис қызметі

Акимат мәліметтері бойынша, 2025 жылғы 1 қаңтарға Ават ауылының халқы 6 076 адамды құрады.

Көліктер саны – бірінші кезеңде 1 235, есептік мерзімге – 1 694 бірлік болады.

Эксплуатациялық-техникалық қызмет көрсету объектілерін салу жеке кәсіпкерлердің инвестициялары есебінен жоспарлануда.

Техникалық жөндеу орны (ТЖО)

ТЖО-лар әр 200 жеңіл көлікке бір пост есебінен жобаланады.

Ават ауылында бір автосервис шеберханасының иесі жеке кәсіпкер болып табылады. Қазіргі уақытта СТО-дегі посттар саны – 4 бірлік.

Нормативтерге сәйкес (1 пост – 200 көлікке) ауылда бірінші кезеңде – 6 пост жұмыс істеуі керек;

2050 жылы – 8 постқа жетеді.

Жоспар бойынша, ауылдың солтүстік бөлігінде, Кульжин трассасының солтүстік жағындағы жаңа жерлерде 2 СТО-ны әрқайсысында 4 постпен орналастыру ұсынылады.

ТЖО орналасуы көше-жол желі схемасында көрсетілген.

Жанармай құю станциясы (ЖҚС)

Қазіргі уақытта Ават ауылында бір ЖҚС және бір АГҚС жұмыс істейді, жалпы 5 колонка бар.

Ауыл аумағында КазМунайГаз компаниясына тиесілі ЖҚС орналасқан, онда 6 колонка жұмыс істейді. Бұл автокөліктерді есептік мерзімге дейін қызмет көрсетуге жеткілікті.

Нормативтерге сәйкес, ауылда болуы тиіс:

Бірінші кезеңде, норма бойынша 1 колонка 1 200 көлікке, қажеттілік – 1 колонка.

2050 жылы перспективалық қажеттілік – 1-2 колонка.

ЖҚС орналасуы көше-жол желі схемасында көрсетілген.

Жалпы капиталдық салым көлемдері

Ават ауылындағы жаңа жол құрылысына болжамды капиталдық салым көлемдері 2025 жылғы қазіргі бағалар бойынша анықталған.

2 жолақты жолдың 1 км жол жабынының құны – 113,4 млн теңге.

Бірінші кезеңдегі құрылыстың құны:

10 км х 113,4 млн теңге = 1 134 млн теңге.

Құрылыс объектілері	Өлшем бірлігі	Капиталдық салым көлемі, млн тг		
		Барлығы	2032 жыл	2050 жыл
Көше-жол желісі	млн. теңге	5 545,26	1 134	4 411,26

12. Бас жоспардың жобалық шешімдері бойынша бірінші кезектегі қала құрылысы іс-шаралары

Бірінші кезектегі қала құрылысы іс-шаралары 2025–2032 жылдар кезеңіне жоспарланған және аумақтың тұрақты дамуына жағдай жасауға, инженерлік, көліктік және әлеуметтік инфрақұрылымды дамытуға бағытталған.

12.1. Жоспарланған іс-шаралар

Жобаланатын елді мекеннің экономикалық базасын дамыту

Өнеркәсіп. Ауданның кәсіпкерлік бөлімі ұсынған мәліметтерге сәйкес, Ават ауылында жергілікті экономиканы дамытуға және жаңа жұмыс орындарын құруға бағытталған бірқатар инвестициялық жобаларды іске асыру жоспарлануда.

Аталған бастамалар аясында екі өндірістік нысанның құрылысы көзделген: поролон өндіру цехы («Наско Губка» ЖШС); алмадан органикалық өнім өндіретін зауыт («Run Planet Organic» ЖШС). Аталған кәсіпорындар пайдалануға берілгеннен кейін 55 тұрақты жұмыс орны ашылады деп күтілуде.

«Наско Губка» ЖШС жиһаз, тоқыма және қаптама өнеркәсібінде сұранысқа ие поролон өнімдерінің кең ассортиментін өндіруді жоспарлап отыр.

«Run Planet Organic» ЖШС жобасы алмаларды терең өңдеуді және экологиялық таза өнімдер — шырындар, пюре, кептірілген жемістер және органикалық тағам өнімдерін өндіруді көздейді.

Қоймалау. Жобада 2032 жылға дейін қоймалық инфрақұрылымды дамыту үшін 2 гектар аумақты игеру қарастырылған. Көкөніс-жеміс сақтау кешенінің жобалық қуаты 5 000 тонна болады. Шамамен 20 жұмыс орны құрылады деп күтілуде.

Демографиялық даму

2025 жылдың басында Ават ауылының халқы 6 330 адамды құрайды. Болжамдарға сәйкес, 2032 жылға қарай халық саны 6 500 адамға дейін өседі. 2025–2031 жылдар аралығында халық санының өсімі 170 адамды құрайды, оның ішінде: табиғи өсім — 583 адам; көші-қонның теріс сальдосы — 412 адам.

Әлеуметтік инфрақұрылымды дамыту

Тұрғын үй құрылысы. Қазіргі уақытта ауылдың тұрғын үй қоры 167,4 мың м² құрайды, оның шамамен 88 %-ы сібір жарасы жерлеу орнының санитарлық-қорғау аймағында орналасқан. Осыған байланысты жоба аясында тұрғындарды қолайсыз аумақтардан жаңа, қауіпсіз жер учаскелеріне кезең-кезеңімен көшіру көзделген.

Құрылыстың бірінші кезеңі аясында (2025–2031 жж.) 74,2 мың м² тұрғын үй алаңын салу және 66,2 мың м² тұрғын үйді пайдаланудан шығару жоспарлануда.

Осылайша, 2032 жылға қарай тұрғын үй қорының жалпы көлемі 175,5 мың м² болады, ал тұрғын үймен қамтамасыз етілу деңгейі 1 адамға 27,0 м² дейін артады.

Халыққа мәдени-тұрмыстық және әлеуметтік қызмет көрсету объектілері.

Ауыл дамуының басым бағыты — халықты СП РК 3.01-101-2013 «Қала құрылысы. Қалалық және ауылдық елді мекендерді жоспарлау және салу» қала құрылысы нормаларына сәйкес қажетті әлеуметтік қызметтер кешенімен қамтамасыз ету болып табылады.

Жобаны іске асырудың бірінші кезегінде келесі объектілердің құрылысы көзделген:

- 120 орындық балабақша;
- 600 орындық жалпы білім беретін мектеп;
- 70 орындық балалар шығармашылығы және даму үйі;
- дене шынықтыру-сауықтыру кешені;
- жалпы алаңы 440 м² болатын дүкендер;
- алаңы 500 м² болатын нарық кешені;
- 15 жұмыс орнына арналған тұрмыстық қызмет көрсету кәсіпорындары;
- 30 орындық монша;
- 20 орындық қонақ үй;
- 2 шығу жолы бар өрт сөндіру депосы.

Бас жоспарда көзделген іс-шараларды іске асыру ауылдың әлеуметтік инфрақұрылымын дамытуға, халықтың өмір сүру сапасын арттыруға, іскерлік және коммерциялық белсенділіктің өсуіне, жергілікті бюджетке түсетін түсімдердің ұлғаюына және жаңа бәсекеге қабілетті жұмыс орындарын құруға ықпал етеді.

12.2. Бас жоспардың жобалық шешімдерін іске асырудың I кезеңі бойынша инвестициялардың болжамды көлемі

Тұрғын үй, мәдени-тұрмыстық құрылыс, инженерлік қамтамасыз ету, абаттандыру, көлік және басқа да құрылыс түрлері бойынша инвестициялардың болжамды көлемінің есептік құны Алматы облысы үшін қабылданған ҚР ҰСН 8.02-04-2024 «Ғимараттар мен құрылыстардың құрылыс құнының ірілендірілген көрсеткіштері. Өндірістік емес мақсаттағы объектілер» (бұдан әрі — ҚҚІК) негізінде, сондай-ақ ұқсас объектілер бойынша анықталды.

12.2.1-кесте

Инвестициялардың болжамды көлемі

	Капиталдық салымдардың құрылымы	Құрылыс құны, млн. теңге	Жалпыға пайызбен, %
	1	2	3
1	**Инвестициялардың жалпы көлемі**		
	оның ішінде:		
1.1.	Тұрғын үй құрылысы	23 756,3	
1.2.	Тұрғын үйлерді қиратуға байланысты шығындар	14 555,2	
1.3.	Әлеуметтік-тұрмыстық құрылыс	4137,3	
1.4.	Көше-жол желісі және көлік құрылыстары		
1.5.	Аумақты инженерлік дайындау		
1.6.	Аумақты жақсарту және көгалдандыру		
1.7.	Аумақтың инженерлік желілері мен жабдықтары		
1.7.1.	Сумен жабдықтау		
1.7.2.	Су кетіру		
1.7.3.	Электрмен жабдықтау		
1.7.4.	Жылумен жабдықтау		
1.7.5.	Газбен жабдықтау		
1.7.6.	Телекоммуникациялар		

2025-2031 жылдар аралығында ауылдық елді мекенде тұрғын үй, мәдени-тұрмыстық құрылыс, инженерлік қамтамасыз ету, аумақты жақсарту, көлік және басқа да құрылыс түрлері бойынша есептік көлемдерге сәйкес құрылыс құны, сондай-ақ қоныс аударуға компенсация сомасы 0,0 млрд. теңге мөлшерінде анықталды.

13. Жалпылама жоспардың бес мыңнан астам тұрғыны бар елді мекендер үшін негізгі техникалық-экономикалық көрсеткіштері

№ н. т.	Көрсеткіштер	Өлшем бірлігі	Ағымдағы жағдай 2025 жыл	Бірінші кезек 2032 жыл	Есептік мерзім 2050 жыл
1	Аумақ				
1.1.	Қала, кент және ауылдық елді мекеннің шекаралары ішінде жерлердің жалпы ауданы	мың га	0,849	0,849	0,849
	оның ішінде:				
1.1.1.	тұрғын үй және қоғамдық құрылыс	-//-	0,160		0,336
	оның ішінде:				
1.1.1.1	үй (пәтер) жанындағы жеке үй және блокталған құрылыс	-//-	0,150		0,291
1.1.1.2	төмен қабатты көп пәтерлі тұрғын үйлер	-//-	0,001		0,012
1.1.1.3	көп қабатты көп пәтерлі тұрғын үйлер	-//-	-		
1.1.1.4	Қоғамдық құрылыс аумағы	-//-	0,009		0,033
1.1.2.	өндірістік және коммуналдық-шұңқырлық құрылыс	-//-	0,017		0,038
	оның ішінде:				
1.1.2.1	өндірістік құрылыс	-//-	0,01		0,016
1.1.2.2	коммуналдық құрылыс	-//-	0,007		0,016
1.1.2.3	қойма құрылыс	-//-	-		0,006
1.1.3.	көлік, байланыс, инженерлік желілер	-//-	0,017		0,093
1.1.3.1	оның ішінде: сыртқы көлік (теміржол, автомобиль, өзен, теңіз, әуе және құбыр желілері)	-//-	0,004		0,005
1.1.3.2	магистральдық инженерлік желілер мен құрылыстар	-//-	0,013		0,088
1.1.3.3	байланыс құрылыстары	-//-			
1.1.4.	ерекше қорғалатын табиғи аумақтар	-//-	-		-
	оның ішінде:				
1.1.4.1	қорықтар	-//-	-		-
1.1.4.2	табиғи қорығы	-//-	-		-

№ н. т.	Көрсеткіштер	Өлшем бірлігі	Ағымдағы жағдай 2025 жыл	Бірінші кезек 2032 жыл	Есептік мерзім 2050 жыл
1.1.4.3	табиғи ескерткіштер	-//-	-		-
1.1.4.4	ормандар мен орман-парктер	-//-	-		-
1.1.5.	су қоймалары мен акваториялар	-//-	0,149		0,149
	оның ішінде:				
1.1.5.1	өзендер, табиғи және жасанды су қоймалары	-//-	0,001		0,001
1.1.5.2	су қорғаныс аймақтары	-//-	0,148		0,148
1.1.5.3	гидротехникалық құрылыстар	-//-	-		
1.1.5.4	су шаруашылығы құрылыстары	-//-	-		
1.1.6.	ауыл шаруашылығына пайдаланылатын жерлер	-//-	0,556		0,265
	оның ішінде:				
1.1.6.1	егістік жерлер	-//-	0,544		0,257
1.1.6.2	бақтар мен жүзім бағдары	-//-	0,013		0,008
1.1.6.3	жайылымдар мен шөп шабатын жерлер	-//-	-		-
1.1.7.	жалпы пайдалануға арналған жерлер	-//-	0,020		0,06
	оның ішінде:				
1.1.7.1	көшелер, жолдар, өткелдер	-//-	0,019		0,042
1.1.7.2	су қоймалары, жағажайлар, жағалау аймақтары	-//-			
1.1.7.3	саябақтар, скверлер, бульварлар	-//-	0,001		0,018
1.1.7.4	басқа жалпы пайдалануға арналған аумақтар	-//-	0,078		
1.1.8.	резервтік жерлер	-//-	0,002		-
-	оның ішінде:				
1.1.8.1	тұрғын үй аумақтарын дамыту үшін	-//-	0,002		-
1.1.8.2	өнеркәсіптік-өндірістік және коммуналдық аумақтарды дамыту үшін	-//-	-		-
1.1.8.3	рекреациялық және басқа да аймақтарды ұйымдастыру үшін	-//-	-		
1.2.	Жерлердің жалпы мөлшерінен:				

№ н. т.	Көрсеткіштер	Өлшем бірлігі	Ағымдағы жағдай 2025 жыл	Бірінші кезек 2032 жыл	Есептік мерзім 2050 жыл
1.2.1*	мемлекеттік меншіктегі жерлер	-//-			
1.2.2*	коммуналдық меншіктегі жерлер	-//-			
1.2.3*	жеке меншіктегі жерлер	-//-			
2	Халық				
2.1.	Тәуелді елді мекендерді есепке ала отырып, жалпы халық саны	мың/адам	6,3	6,5	7,0
	оның ішінде:				
2.1.1.	қала (қала, кент, ауылдық елді мекен)	-//-	6,3	6,5	7,0
2.1.2.	басқа елді мекендер	-//-	-	-	-
2.2.	Халықтың табиғи қозғалысы көрсеткіштері:				
2.2.1.	өсім	-//-		0,6	1,7
2.2.2.	азайу	-//-	-	-	-
2.3.	Халықтың көші-қоны көрсеткіштері:				
2.3.1.	өсім	-//-	-	-	-
2.3.2.	азайу	-//-		0,4	1,2
2.4.	Халық тығыздығы				
2.4.1.	қоныстанған аумақ шегінде	адам/га	24	23	15
2.4.2.	Қалалық, кенттік және ауылдық құрылыс аумағы шегінде	-//-	24	23	15
2.5.	Халықтың жас құрылымы:				
2.5.1.	15 жасқа дейінгі балалар	мың.адам./%	1,9/29,5	1,9/29,5	2,1/29,8
2.5.2.	еңбекке қабілетті жастағы халық (ерлер 16-62 жас, әйелдер 16-60 жас)	-//-	3,7/58,0	3,8/58,2	4,1/58,2
2.5.3.	еңбекке қабілетті жастан асқан халық	-//-	0,8/12,5	0,8/12,3	0,8/12,0
2.6.	Отбасы және жалғыз тұратын адамдар саны, жалпы	бірлік	1390	1395	1917
	оның ішінде:				
2.6.1.	отбасылар саны	-//-	1223	1228	1687
2.6.2.	жалғыз тұратындар саны	-//-	167	167	230

№ н. т.	Көрсеткіштер	Өлшем бірлігі	Ағымдағы жағдай 2025 жыл	Бірінші кезек 2032 жыл	Есептік мерзім 2050 жыл
2.7.	Еңбек ресурстары, жалпы	мың адам	4,5/100	4,6/100	4,9/100
	оның ішінде:				
2.7.1.	Экономикалық тұрғыдан белсенді халық, жалпы	мың адам/%	3,2/70,6	3,2/70,9	3,5/71,5
	оның ішінде:				
2.7.1.1	экономиканың салаларында жұмыс істейтіндер	-//-	3,0/95,3	3,1/95,5	3,4/95,8
1)	қала қалыптастырушы топтағы жұмыс істейтіндер	-//-	1,1/35,0	1,1/35,5	1,3/40,0
	оның ішінде: жеке кәсіппен айналысатындар		0,3/33,0	0,3/31,7	0,4/26,3
2)	қызмет көрсетуші топтағы жұмыс істейтіндер	-//-	2,0/65,0	2,0/64,5	2,0/60,0
2а)	оның ішінде: жеке кәсіппен айналысатындар		0,8/41,5	0,8/40,7	0,8/40,8
2.7.1.2	Жұмыссыздар	-//-	0,1/4,7	0,1/4,5	0,1/4,2
2.7.2.	Экономикалық тұрғыдан белсенді емес халық	-//-	1,3/29,4	1,3/29,1	1,4/28,5
	оның ішінде:				
2.7.2.1	еңбекке қабілетті жастағы, өндірістен оқитын студенттер	-//-	0,4/7,9	0,4/7,9	0,4/8,0
2.7.2.2	еңбекке қабілетті жастағы, экономикалық қызметпен немесе оқумен айналыспайтын халық	-//-	1,0/21,5	1,0/21,2	1,0/20,5
3	**Тұрғын үй құрылысы**				
3.1.	Тұрғын үй қоры, жалпы	жалпы ауданы мың м² / %	167,4/100	175,5/100	210,0/100
	оның ішінде:				
3.1.1*	мемлекеттік қор	-//-	-	-	-
3.1.2*	жеке меншікте	-//-	167,4/100	175,5/100	210,0/100
3.2.	Жалпы қордан:	-//-			
3.2.1.	көп пәтерлі үйлерде	-//-	11,3/6,7	-	33,6/16,0

№ н. т.	Көрсеткіштер	Өлшем бірлігі	Ағымдағы жағдай 2025 жыл	Бірінші кезек 2032 жыл	Есептік мерзім 2050 жыл
3.2.2.	жеке үйлерде	-//-	156,1/93,3	175,5/100	176,4/84,0
3.3.	70%-дан асатын тозған тұрғын үй қоры, жалпы	-//-			
	оның ішінде:				
3.3.1.	мемлекеттік қор	-//-	-	-	-
3.4.	Сақталатын тұрғын үй қоры, жалпы	-//-		101,3	93,3
3.5.	Тұрғын үй қорын қабаттылығы бойынша бөлу::				
	оның ішінде:				
3.6.1.	төмен қабатты	-//-	167,4/100	175,5/100	210,0/100
	оның ішінде құрылыс түрі бойынша:				
3.6.1.1	жеке үй (коттедж типі) үй жанындағы жер учаскесімен	-//-	156,1/93,3	175,5/100	176,4/84,0
3.6.1.2	блокталған үй, пәтер жанындағы жер учаскесімен	-//-	-	-	-
3.6.1.3	1-3 қабатты, жер учаскесіз	-//-	11,3/6,7	-	33,6/16,0
3.6.2.	орта қабатты (4-5 қабатты) көп пәтерлі	-//-	-	-	-
3.6.3.	көп қабатты көп пәтерлі	-//-	-	-	-
3.7.	Тұрғын үй қорын азайту, жалпы	-//-		66,2	82,2
	оның ішінде:				
3.7.1.	техникалық жағдай бойынша	-//-		-	-
3.7.2.	қайта құру бойынша	-//-		-	-
3.7.3.	басқа себептермен (бөлмелерді қайта жабдықтау)	-//-		66,2	82,2
3.7.4.	Тұрғын үй қорын азайту қатынасы бойынша:				
3.7.4.1	бар тұрғын үй қорына қатысты	%		39,5	49,1
3.7.4.2	жаңа құрылысқа қатысты	-//-		34,7	43,0

№ н. т.	Көрсеткіштер	Өлшем бірлігі	Ағымдағы жағдай 2025 жыл	Бірінші кезек 2032 жыл	Есептік мерзім 2050 жыл
3.8.	Жаңа тұрғын үй құрылыс, жалпы	жалпы ауданы мың м²		570/74,2	1120/116,6
3.8.1*	мемлекеттік қаражат есебінен	-//-		-	-
3.8.2*	кәсіпорындар мен ұйымдар есебінен	-//-		-	480/33,6
3.8.3*	халықтың өз қаражаты есебінен	-//-		570/74,2	640/83,0
3.9.	Жаңа тұрғын үй құрылысын қабаттылығы бойынша құрылым	-//-			
	оның ішінде:				
3.9.1.	төмен қабатты	-//-		570/74,2	1120/116,6
	оның ішінде:				
3.9.1.1	жеке үй (коттедж типі) үй жанындағы жер учаскесімен	-//-		570/74,2	640/83,0
3.9.1.2	блокталған үй, пәтер жанындағы жер учаскесімен	-//-		-	-
3.9.1.3	1-3 қабатты, жер учаскесіз	-//-		-	480/33,6
3.9.2.	орта қабатты (4-5 қабатты) көп пәтерлі	-//-		-	-
3.9.3.	көп қабатты көп пәтерлі	-//-		-	-
3.10.	Жаңа тұрғын үй құрылысының жалпы көлемі орналастырылады:				
3.10.1.	бос аумақтарда	-//-		570/74,2	1120/116,6
3.10.2.	бар құрылыс құрылысын қайта құру есебінен	-//-		-	-
3.11.	Жаңа тұрғын үй қорының жалпы ауданының жылдық орташа көрсеткіші	мың. м2		10,6	6,5

№ н. т.	Көрсеткіштер	Өлшем бірлігі	Ағымдағы жағдай 2025 жыл	Бірінші кезек 2032 жыл	Есептік мерзім 2050 жыл
3.12.	Тұрғын үй қорымен қамтамасыз етілуі:	тұрғын үй қорының жалпы көлемі %			
3.12.1.	су құбырымен		100	100	100
3.12.2.	кәріз жүйесімен	-//-	-	50	100
3.12.3.	электр плиталарымен	-//-	100	100	100
3.12.4.	газ плиталарымен	-//-	100	100	100
3.12.5.	жылумен	-//-	100	100	100
3.12.6.	ыстық сумен	-//-	100	100	100
3.13.	Халықтың орташа пәтер ауданымен қамтамасыз етілуі	м2/адам	26,5	27,0	30,0
4	**Әлеуметтік және мәдени-бұқаралық қызмет көрсету объектілері**				
4.1.	Балалар мекемелері (балабақшалар), барлығы / 1000 адамға	орын	550	360	390
4.1.1.	Қамтылу деңгейі	%	100	100	100
4.1.2.	1000 тұрғынға	орын	87	55	56
4.1.3.	Жаңа құрылыс	-//-		120	270
4.2.	Бастауыш және орта білім беру мекемелері, барлығы / 1000 адамға	-//-	940	1540	1440
4.2.1.	Қамтылу деңгейі	%	85,1	100	100
4.2.2.	1000 адамға	орын	149	237	206
4.2.3.	Жаңа құрылыс	-//-		600	840
4.3.	Ауруханалар, барлығы / 1000 адамға	Төсек-орын	-	-	-
4.4.	Поликлиникалар, барлығы / 1000 адамға	бір ауысымдағы келушілер саны	50/7,9	50/7,7	100/14,3
4.5.	Әлеуметтік қамтамасыз ету мекемелері (қарттар үйі, интернаттар), барлығы / 1000 адамға	орын	-	-	-
4.6.	Ұзақ мерзімді демалыс мекемелері (демалыс үйлері, пансионаттар, мектеп оқушыларына арналған лагерьлер және	-//-	-	-	-

№ н. т.	Көрсеткіштер	Өлшем бірлігі	Ағымдағы жағдай 2025 жыл	Бірінші кезек 2032 жыл	Есептік мерзім 2050 жыл
	т.б.), барлығы / 1000 адамға				
4.7.	Денешынықтыру және спорт нысандары, барлығы / 1000 адамға	га	0,7/0,1	2,7/0,4	5,6/0,8
4.8.	Көркем-мәдени мекемелер (театрлар, клубтар, кинотеатрлар, мұражайлар, көрме залдары және т.б.), барлығы / 1000 адамға	орын	300/47,6	300/46,2	400/57,1
4.9.	Сауда кәсіпорындары, барлығы / 1000 адамға	м2 сауда алаңы	1508/239	1948/300	2100/300
4.10.	Қоғамдық тамақтану кәсіпорындары, барлығы / 1000 адамға	отырғызу орын	1250/198	1250/192	1200/171
4.11.	Быттық қызмет көрсету кәсіпорындары, барлығы / 1000 адамға	жұмыс орын	25/4,0	40/6,2	50/7,1
4.12.	Өрт сөндіру депосы	көліктер саны / посттар саны	-	2/1	2/1
4.13.	Халыққа әлеуметтік және мәдени-бұқаралық қызмет көрсетудің басқа объектілері	сәйкес бірліктер	-	-	-
5	**Көлікпен қамтамасыз ету**				
5.1.	Жолаушылар қоғамдық көлігі желілерінің ұзындығы, барлығы	км			
	соның ішінде:				
5.1.1.	электрлендірілген теміржол	қос жолдың км			
5.1.2.	метро	-//-			
5.1.3.	трамвай	-//-			
5.1.4.	троллейбус	-//-			
5.1.5.	автобус	-//-			
5.2.	Негізгі көшелер мен жолдардың ұзындығы, барлығы	км			

№ н. т.	Көрсеткіштер	Өлшем бірлігі	Ағымдағы жағдай 2025 жыл	Бірінші кезек 2032 жыл	Есептік мерзім 2050 жыл
	соның ішінде:				
5.2.1.	жылдамдық жолдары	-//-			
5.2.2.	қалалық маңызы бар магистральдар	-//-			
5.2.3.	аудандық маңызы бар магистральдар	-//-			
5.2.4.	тұрғын үйлер көшелері	-//-			
5.2.5.	елді мекен жолдары	-//-			
5.2.6.	өнеркәсіптік жолдар	-//-			
5.3.	Сыртқы көлік				
	соның ішінде:				
5.3.1.	теміржол,				
	оның ішінде:				
	жолаушылар	мың адам/жыл			
	жүк тасымалы	мың тонн/жыл			
5.3.2.	әуе,				
	оның ішінде:				
	жолаушылар	мың адам/жыл			
	жүк тасымалы	мың тонн/жыл			
5.3.3.	автомобиль,				
	оның ішінде:				
	жолаушылар	мың адам/жыл			
	жүк тасымалы	мың тонн/жыл			
5.3.4.	өзен				
	оның ішінде:				
	жолаушылар	мың адам/жыл			
	жүк тасымалы	мың тонн/жыл			
5.3.5.	теңіз				
	оның ішінде:				
	жолаушылар	мың адам/жыл			
	жүк тасымалы	мың тонн/жыл			
5.3.6.	құбыр көлігі	мың м3/жыл			
5.4.	Көше-жол желісінің тығыздығы				
5.4.1.	қалалық және кенттік құрылыс шегінде	км/км2			
5.4.2.	қала маңы аймағының шекарасы шегінде	-"-			
6	Инженерлік жабдықтау				
6.1.	Су жабдықтау:				
6.1.1.	Жалпы тұтыну, барлығы	мың. м³/тәулік			
	оның ішінде:				

№ н. т.	Көрсеткіштер	Өлшем бірлігі	Ағымдағы жағдай 2025 жыл	Бірінші кезек 2032 жыл	Есептік мерзім 2050 жыл
6.1.1.1	тұрмыстық-сусын қажеттіліктерге	-//-			
6.1.1.2	өндірістік қажеттіліктерге	-//-			
6.1.2.	Су құбыры басты нысандарының қуаты	-//-			
6.1.3.	Су көздері:				
6.1.3.1	жер асты су көздері	-//-			
6.1.3.2	беткі су көздерінен су алу	-//-			
6.1.3.3	децентрализденген су көздері	-//-			
6.1.4.	Жер асты су қорларының бекітілген көлемі	мың. м3			
	(бекіту күні, есептік мерзім)				
6.1.5.	Бір адамға тәуліктік орташа су тұтыну	л/тәулік			
	Соның ішінде:				
6.1.5.1	тұрмыстық-сусын қажеттіліктерге	-//-			
6.1.6.	Су қайта қолдану	%			
6.1.7.	Желілердің ұзындығы	км			
6.2.	Канализация:				
6.2.1.	Барлық кәріз сулардың келуі, барлығы	мың м3/тәулік			
	Соның ішінде:				
6.2.1.1	тұрмыстық канализация	-//-			
6.2.1.2	өндірістік канализация	-//-			
6.2.2.	Кәріз тазарту қондырғыларының өнімділігі	-//-			
6.2.3.	Желілердің ұзындығы	км			
6.3.	Электрмен жабдықтау:				
6.3.1.	Жалпы электр энергиясын тұтыну	кВт. Сағ./жыл			
	Соның ішінде:				
6.3.1.1	коммуналды-тұрмыстық қажеттіліктерге	-//-			
6.3.1.2	өндірістік қажеттіліктерге	-//-			

№ н. т.	Көрсеткіштер	Өлшем бірлігі	Ағымдағы жағдай 2025 жыл	Бірінші кезек 2032 жыл	Есептік мерзім 2050 жыл
6.3.2.	Бір адамға жылдық орташа электр энергиясын тұтыну	кВт. сағ			
6.3.2.1	Соның ішінде коммуналды-тұрмыстық қажеттіліктерге	-//-			
6.3.3.	Жүктемелерді жабу көздері,	млн. кВт			
6.3.3.1	соның ішінде: ЖЭО, ГРЭС	-//-			
6.3.3.2	Гидроэлектр станциясы	-//-			
6.3.3.3	Біріктірілген энергетикалық желі	-//-			
6.3.3.4	Желілердің ұзындығы	-//-			
6.3.4.	Жылумен жабдықтау	км			
6.4.	Орталықтандырылған көздердің қуаты, барлығы				
6.4.1.	коммуналды-тұрмыстық қажеттіліктерге	МВт			
6.4.1.1	Соның ішінде: ЖЭО	-//-			
6.4.1.2	Аудандық қазандықтар	-//-			
6.4.1.3	Кварталдық қазандықтар	-//-			
6.4.1.4	Жергілікті көздердің жалпы қуаты	-//-			
6.4.2.	Жылу тұтыну, барлығы	-//-			
6.4.2.1	Соның ішінде: коммуналды-тұрмыстық қажеттіліктерге	-//-			
6.4.2.2	Өндірістік қажеттіліктерге	-//-			
6.4.3.	Ыстық су тұтыну, барлығы	-//-			
6.4.3.1	Соның ішінде: коммуналды-тұрмыстық қажеттіліктерге	-//-			
6.4.3.2	Өндірістік қажеттіліктерге	-//-			
6.4.3.	Жергілікті жылу көздерінің өнімділігі	-//-			
6.4.4.	Желілердің ұзындығы	км			
6.5.	Газбен жабдықтау				
6.5.1.	Табиғи газ тұтыну, барлығы	млн. м3/ жыл			
6.5.1.1	Соның ішінде: коммуналды-тұрмыстық қажеттіліктерге	-//-			
6.5.1.2	Өндірістік қажеттіліктерге	-//-			

№ н. т.	Көрсеткіштер	Өлшем бірлігі	Ағымдағы жағдай 2025 жыл	Бірінші кезек 2032 жыл	Есептік мерзім 2050 жыл
6.5.2.	Сұйытылған газ тұтыну, барлығы	тонн/год			
6.5.2.1	Соның ішінде: коммуналды-тұрмыстық қажеттіліктерге	-//-			
6.5.2.2	Өндірістік қажеттіліктерге	-//-			
6.5.3.	Табиғи газ жеткізу көздері	млн. м3/жыл			
6.5.4.	Газдың қаланың, басқа елді мекеннің отын балансындағы салмақ үлесі	%			
6.5.5.	Желілердің ұзындығы	км			
6.6.	Байланыс				
6.6.1.	Халықтың телеэфирмен қамтылуы	% халықтың			
6.6.2.	Халықтың қоғамдық телефон желісімен қамтылуы	100 отбасыға шаққандағы орындар саны			
7	Аймақты инженерлік дайындау				
7.1.	Сумен ағызу канализациясының жалпы ұзындығы	км			
7.2.	Аймақты су басудан қорғау:				
7.2.1.	алаң	га			
7.2.2.	қорғаныс құрылыстарының ұзындығы	км			
7.3.	Құм төсеу және толтыру, жалпы көлемі және алаңы	млн. м3, га			
7.4.	Қалқандарды нығайту	км			
7.5.	Жер асты сулар деңгейін төмендету	га			
7.6.	Аймақты инженерлік дайындауға арналған басқа арнайы шаралар	тиісті бірліктер			
8	Халыққа ритуалдық қызмет көрсету				
8.1.	Кладбищелердің жалпы саны	га			
8.2.	Крематорийлердің жалпы саны	бірлік			
9	Қоршаған ортаны қорғау				

№ н. т.	Көрсеткіштер	Өлшем бірлігі	Ағымдағы жағдай 2025 жыл	Бірінші кезек 2032 жыл	Есептік мерзім 2050 жыл
9.1.	Атмосфераға зиянды заттардың шығарылым көлемі	мың т/жыл			
9.2.	Ластанған судың жалпы төгілу көлемі	млн. м /жыл			
9.3.	Бұрмаланған аймақтарды қалпына келтіру	га			
9.4.	Шуы 65 Дб-тан асатын аумақтар	-//-			
9.5.	Экологиялық жағынан қолайсыз аумақтар (химиялық және биологиялық заттармен, зиянды микроорганизмдермен, радиоактивті заттармен рұқсат етілген шектен асып ластанған аумақтар)	-//-			
9.6.	Санитарлық-қорғаныс аймақтарында тұратын халық	-//-			
9.7.	Санитарлық-қорғаныс және су қорғау аймақтарын жасылдандыру	-//-			
9.8.	Топырақ пен жер қойнауын қорғау	-//-			
9.9.	Аумақтарды санитарлық тазалау	-//-			
9.9.1.	Тұрмыстық қалдықтардың көлемі	тыс. т/год			
	Соның ішінде сұрыпталған қалдықтар	%			
9.9.2.	Қалдықтарды қайта өңдеу зауыттары	бірлік/мың. т. жыл			
9.9.3.	Қалдықтарды өртеу зауыттары	-"-			
9.9.4.	Қалдықтарды қайта жүктеу станциялары	-"-			
9.9.5.	Жетілдірілген полигондар	бірлік/га			
9.9.6.	Полигондардың жалпы ауданы	га			
9.9.7.	Соның ішінде заңсыз полигондар	-//-			

№ н. т.	Көрсеткіштер	Өлшем бірлігі	Ағымдағы жағдай 2025 жыл	Бірінші кезек 2032 жыл	Есептік мерзім 2050 жыл
9.10.	Табиғатты қорғау және табиғи ресурстарды ұтымды пайдалану жөніндегі өзге де іс-шаралар	тиісті бірліктер			
10	Жобалық шешімдерді іске асырудың I кезеңі бойынша болжамды инвестиция көлемі	млн. теңге			

* Ұсынымдық сипаттағы көрсеткіштер

Ескертпелер

1. Қала, кент және ауылдық елді мекеннің бас жоспарының технико-экономикалық көрсеткіштері мынадай кезеңдер бойынша келтіріледі:

– жаңа бас жоспардың бастапқы жылы;

– бірінші кезең;

– есептік кезең.

2. Коммуналдық-тұрмыстық және өндірістік қажеттіліктерге арналған электр энергиясына, жылу энергиясына, суға, газға деген қажеттілік көрсеткіштері, сондай-ақ ағынды суларды ағызу көлемі тиісті облыстық және аудандық қызметтердің деректері бойынша қабылданады.

3. Қоршаған ортаға әсерді бағалау қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның талаптарына сәйкес жүргізіледі.

14. Нормативтік-техникалық құжаттама мен пайдаланылған әдебиеттер тізбесі

1. 2003 жылғы 20 маусымдағы № 442 Қазақстан Республикасының Жер кодексі (22.07.2024 ж. жағдай бойынша өзгерістер мен толықтыруларымен);
2. 2021 жылғы 2 қаңтардағы № 400-VI Қазақстан Республикасының Экологиялық кодексі (20.08.2024 ж. жағдай бойынша өзгерістер мен толықтыруларымен);
3. 2003 жылғы 9 шілдедегі № 481-II Қазақстан Республикасының Су кодексі (08.06.2024 ж. жағдай бойынша өзгерістер мен толықтыруларымен);
4. 2020 жылғы 7 шілдедегі № 360-VI «Халық денсаулығы және денсаулық сақтау жүйесі туралы» Қазақстан Республикасының кодексі (20.08.2024 ж. жағдай бойынша өзгерістер мен толықтыруларымен);
5. «Қазақстан Республикасындағы сәулет, қала құрылысы және құрылыс қызметі туралы» Қазақстан Республикасының Заңы (22.07.2024 ж. жағдай бойынша өзгерістер мен толықтыруларымен);
6. 2014 жылғы 11 сәуірдегі № 188-V «Азаматтық қорғау туралы» Қазақстан Республикасының Заңы (08.06.2024 ж. жағдай бойынша өзгерістер мен толықтыруларымен);
7. «Автомобиль жолдары туралы» Қазақстан Республикасының Заңы, 2-тарау, 7-бап (22.07.2024 ж. жағдай бойынша өзгерістер мен толықтыруларымен);
8. 2006 жылғы 7 шілдедегі № 175-III «Ерекше қорғалатын табиғи аумақтар туралы» Қазақстан Республикасының Заңы (21.07.2024 ж. жағдай бойынша өзгерістер мен толықтыруларымен);
9. 2002 жылғы 3 шілдедегі № 331-II «Өсімдіктерді қорғау туралы» Қазақстан Республикасының Заңы (08.06.2024 ж. жағдай бойынша өзгерістер мен толықтыруларымен);
10. 2012 жылғы 13 қаңтардағы № 541-IV «Энергия үнемдеу және энергия тиімділігін арттыру туралы» Қазақстан Республикасының Заңы (08.06.2024 ж. жағдай бойынша өзгерістер мен толықтыруларымен);
11. ҚН РК 3.01-01-2013 «Қала құрылысы. Қалалық және ауылдық елді мекендерді жоспарлау және салу» (07.06.2024 ж. жағдай бойынша өзгерістер мен толықтыруларымен);
12. ҚЕ РК 3.01-101-2013* «Қала құрылысы. Қалалық және ауылдық елді мекендерді жоспарлау және салу» (07.06.2024 ж. жағдай бойынша өзгерістер мен толықтыруларымен);
13. ҚН РК 3.01-00-2011 Қазақстан Республикасында қала құрылысы жобаларын әзірлеу, келісу және бекіту тәртібі туралы нұсқаулық. Астана, 2011 ж. (28.08.2017 ж. жағдай бойынша өзгерістермен);
14. ҚН РК 3.01-02-2012 Жеке тұрғын үй құрылысы аудандарын жоспарлау және салу;
15. ҚЕ РК 3.01-102-2012 Жеке тұрғын үй құрылысы аудандарын жоспарлау және салу;
16. ҚЕ РК 2.04-01-2017 «Құрылыс климатологиясы» (01.04.2019 ж.

өзгерістерімен);
17. ҚЕ РК 3.02-141-2014 Зираттарды жобалау және күтіп ұстау;
18. ҚЕ РК 2.03-102-2012 Су басу және су жайылу аймақтарындағы инженерлік қорғау;
19. ҚН РК 2.03-01-2001 Қауіпті табиғи әсерлер геофизикасы. Астана, 2002 ж.;
20. ҚН РК 3.02-03-2012 «Мемлекеттік әлеуметтік тұрғын үй»;
21. ҚЕ РК 2.03-30-2017 «Сейсмикалық аймақтардағы құрылыс» (08.04.2024 ж. жағдай бойынша өзгерістермен);
22. ҚЕ РК 3.01-01-2008 Қалалар мен басқа елді мекендер бөліктерін жоспарлау жобаларын әзірлеу жөніндегі әдістемелік нұсқаулар. Астана, 2009 ж.;
23. ҚН РК 3.03-01-2013 «Автомобиль жолдары»;
24. ҚЕ РК 3.03-101-2013 Автомобиль жолдары (13.02.2024 ж. өзгерістерімен);
25. ҚЕ РК 1.02-102-2014 «Құрылысқа арналған инженерлік-геологиялық ізденістер»;
26. ҚН РК 4.01-03-2013 «Сумен жабдықтау және кәріз жүйелерінің сыртқы желілері мен құрылыстары»;
27. ҚН РК 4.01-03-2011* «Су бұру. Сыртқы желілер мен құрылыстар» (29.12.2021 ж. өзгерістерімен);
28. ҚН РК 4.01-103-2013 «Сумен жабдықтау және кәріз жүйелерінің сыртқы желілері мен құрылыстары» (25.12.2017 ж. өзгерістерімен);
29. ҚН РК 4.04-04-2023 «Қалалардың, кенттердің және ауылдық елді мекендердің сыртқы электр жарығы»;
30. ҚН РК 4.03-01-2011 «Газ тарату жүйелері» (21.10.2021 ж. өзгерістерімен);
31. ҚНжЕ РК 4.01-02-2009 «Сумен жабдықтау. Сыртқы желілер мен құрылыстар» (13.06.2017 ж. өзгерістерімен);
32. ҚЕ РК 4.01-101-2012 «Ғимараттар мен құрылыстардың ішкі су құбыры және кәрізі» (24.10.2023 ж. өзгерістерімен);
33. ҚЕ РК 2.02-105-2014 Өртке қарсы қызмет органдары объектілерін жобалау (12.01.2024 ж. өзгерістерімен);
34. ҚЕ РК 2.02-101-2022 «Ғимараттар мен құрылыстардың өрт қауіпсіздігі» (24.10.2023 ж. өзгерістерімен);
35. ҚН РК 2.03-03-2014 Азаматтық қорғаныстың қорғаныш құрылыстары;
36. ҚН РК 3.05-01-2013 «Магистральдық құбырлар» (29.08.2018 ж. өзгерістерімен);
37. ҚЕ РК 4.04-103-2013 Қалалық пәтерлер мен жоғары жайлылықтағы коттеджердің электр жүктемелерін есептеу қағидалары;
38. ҚН РК 3.02-07-2014 «Қоғамдық ғимараттар мен құрылыстар» (27.11.2018 ж. өзгерістерімен);
39. ҚН РК 3.03-12-2013 «Көпірлер мен құбырлар»;
40. ҚН РК 2.04-02-2011 «Шудан қорғау»;
41. ҚН РК 1.04-15-2013 «Қатты тұрмыстық қалдықтарға арналған полигондар» (20.12.2019 ж. өзгерістерімен);
42. ҚН РК 2.03-02-2012 Су басу және су жайылу аймақтарындағы инженерлік

қорғау;
43. ҚЕ РК 3.02-110-2012 Мектепке дейінгі білім беру объектілері (10.01.2020 ж. өзгерістерімен);
44. ҚЕ РК 3.02-111-2012 Жалпы білім беру ұйымдары (02.02.2024 ж. өзгерістерімен);
45. ҚН РК 3.02-13-2014 Емдеу-профилактикалық мекемелер (24.10.2023 ж. өзгерістерімен);
46. ҚЕ РК 3.02-118-2013 Жабық спорт залдары (24.10.2023 ж. өзгерістерімен);
47. РДС РК 3.01-01-2002 Қала құрылыстық аймақтарға бөлу жоспарларын әзірлеу, келісу және бекіту тәртібі мен қағидалары;
48. РДС РК 3.01-05-2001 Халықтың мүмкіндігі шектеулі және аз қозғалмалы топтарының қажеттіліктерін ескере отырып елді мекендерді жоспарлау және салу;
49. РДС РК 4.04-191-2002 Қалалық және кенттік электр желілерін жобалау жөніндегі әдістемелік нұсқаулар;
50. РНД 01.01.03-94 Қазақстан Республикасының жер үсті суларын қорғау қағидалары;
51. ҚР Ұлттық стандарты (СТ РК 2476-2021) «Жалпы пайдаланымдағы автомобиль жолдары. Жол бойындағы сервис объектілеріне қойылатын талаптар»;
52. 2007 жылғы 6 сәуірдегі № 310 Қазақстан Республикасы Президентінің Жарлығы «Қазақстанның 2030 жылға дейінгі даму стратегиясын іске асыру жөніндегі одан арғы шаралар туралы»;
53. 2013 жылғы 30 мамырдағы № 577 Қазақстан Республикасы Президентінің Жарлығы «Қазақстан Республикасының «жасыл экономикаға» көшу тұжырымдамасы туралы» (10.06.2024 ж. өзгерістерімен);
54. 2020 жылғы 29 шілдедегі № 479 Қазақстан Республикасы Үкіметінің қаулысы «Қазақстан Республикасының «жасыл экономикаға» көшу тұжырымдамасын іске асыру жөніндегі іс-шаралар жоспарын бекіту туралы»;
55. 2021 жылғы 6 мамырдағы № 305 Қазақстан Республикасы Үкіметінің қаулысы террористік тұрғыдан осал объектілерді антитеррорлық қорғау талаптары туралы;
56. 2020 жылғы 15 қазандағы № ҚР ДСМ-133/2020 ҚР Денсаулық сақтау министрінің бұйрығы денсаулық сақтау ұйымдары желісінің мемлекеттік нормативін бекіту туралы;
57. 2021 жылғы 5 тамыздағы № ҚР ДСМ-76 ҚР Денсаулық сақтау министрінің бұйрығы білім беру объектілеріне қойылатын санитариялық-эпидемиологиялық талаптар туралы;
58. 2022 жылғы 11 қаңтардағы № ҚР ДСМ-2 ҚР Денсаулық сақтау министрінің бұйрығы санитариялық-қорғау аймақтарына қойылатын талаптар туралы;
59. 2020 жылғы 11 тамыздағы № ҚР ДСМ-96/2020 ҚР Денсаулық сақтау

министрінің бұйрығы денсаулық сақтау объектілеріне қойылатын санитариялық талаптар туралы;

60. 2020 жылғы 25 желтоқсандағы № ҚР ДСМ-331/2020 ҚР Денсаулық сақтау министрінің бұйрығы өндірістік және тұтыну қалдықтарымен жұмыс істеуге қойылатын санитариялық талаптар туралы;
61. 2015 жылғы 20 қарашадағы № 706 ҚР Ұлттық экономика министрінің бұйрығы қала құрылысы жобаларына кешенді сараптама жүргізу қағидалары туралы;
62. 2015 жылғы 20 наурыздағы № 230 ҚР Энергетика министрінің бұйрығы электр қондырғыларын орнату қағидаларын бекіту туралы;
63. 2022 жылғы 21 ақпандағы № 55 ҚР ТЖ министрінің бұйрығы өрт қауіпсіздігі қағидаларын бекіту туралы;
64. 2014 жылғы 26 желтоқсандағы № 945 ҚР Ішкі істер министрінің бұйрығы азаматтық қорғау және халықты хабардар ету жүйесін ұйымдастыру қағидалары туралы;
65. 2020 жылғы 30 қыркүйектегі № 505 ҚР Индустрия және инфрақұрылымдық даму министрінің бұйрығы қала құрылысы жобаларын әзірлеу, келісу және бекіту қағидалары туралы;
66. ҰСН РК 8.02-04-2024 Ғимараттар мен құрылыстар құрылысының ірілендірілген құн көрсеткіштері жинағы (өндірістік емес объектілер);
67. 2021–2025 жылдарға арналған Қазақстан Республикасы халқының саны туралы деректер. Ұлттық статистика бюросы;
68. Қазақстан Республикасының 2009 жылғы Ұлттық халық санағының қорытындылары;
69. Қазақстан Республикасының 2021 жылғы Ұлттық халық санағының қорытындылары;
70. Алматы облысының 2024–2028 жылдарға арналған әлеуметтік-экономикалық даму болжамы.